

Päivitys 11.4.2019

Tämä aineisto on julkaistu www.kultahippu.fi –sivustolla.

JÄLJET JÄIVÄT KIVELIÖÖN 1 (M-Ö) JJK

Ivalojoen alue = (I), Lemmenjoen alue = (L), katso myös = *

M

M N O P R S T U V W Y Z Ä

MAAHERRANKOSKI (= * Saarnaköngäs)

MAAILMAN KULLANHUHDONTAJÄRJESTÖ

World Goldpanning Association (WGA) Järjestö perustettu on vuonna 1981.

Järjestö on tarkistanut kullanhuhdontakilpailujen sääntöjä ja pyrkii lisäämään kansainvälistä yhteistyötä. Vuonna 1986 järjestön puheenjohtajaksi valittiin Kauko Launonen ja sihteeriksi Inkeri Syrjänen.

MAAILMANPANKKI

Maailmanpankki sijaitsee Sotajoen pohjoisrannalla Pahaojan Kultalasta 150–350 m ylävirtaan, Väliojasuulta 200 m alavirtaan. Toinen paikka Sotajoen länsirannalla Anneberginojasuusta 100 m ylä- ja alavirtaan (* Sotajoki).

MAALIKYLÄ

Maalikylyä on perinteinen lappilainen nimitys "etelän kaupungeista", sai alun perin nimensä kaupunkien maalatuista taloista. Lapin tunturikylyissä talojen seiniä ei ennen maalattu ja luonto ahavoitti kylän rakennukset harmaiksi pohjoisen puolelta ja etelän puolen honkapuut ruskeiksi. Nykyisin maalikylyä on vakiintunut ilmaisemaan tunturista poistumista väliaikaisesti tai pysyvästi.

MAANKOHOAMINEN

Maankohoaminen on Lapissa seuraavanlaista (maan keskipisteeseen nähden):

Rovaniemellä 7, Sodankylässä 6, Ivalossa 5, Inarin–Kaamasen välillä 4, Kaamasen pohjoispuolella 3 ja Utsjoen eteläpuolella 2 millimetriä/vuosi.

MAANSELKÄ

On päävedenjakaja, joka erottaa Jäämereen virtaavat vedet Itämereen virtaavista vesistöistä.

Olof Treskin laatimassa kartassa (ilmestyi vuonna 1642) oli Maanselkä–niminen lappalaisylyä.

Maanselän rinteillä mainitaan lappalaisten asuneen 1700–luvun loppupuolella.

MAASTOLIIKENNELUPA

Valtauksien huoltoajoa varten tarvittava maastoliikennelupa haetaan maanomistajalta (yleensä Metsähallitus).

MADDIB RAVADAS (= Paadsasjoki)

Laskee Lemmenjokeen, Ravadasjärven kohdalle.

Suuosalla oli 8 valtausta vuosina 1902–03.

Sivuhaaroja ovat:

Ravadasjoki

Marastoäytsi = Läskikuru

Hukkaolja

Kivioja

Jäkälä-äytsi

Karuoja

Härkäolja = Hirvikuru

Paadsasoja = Karukorvenkuru

MAGNEETTI (* Kullan puhallus)

MAGNEETTIKIISU

Väriiltään ruskeankeltainen, teräksenharmaa, magneettinen. Voi sisältää kultaa ja platinaa.

MAGNEETTIMÄKI (* Urupää)

MAHLATTI

Lapin ja Inarinjärven suurin saari (21,1 km²) ja se sijaitsee Inarijärven lounaisosassa.

Saarella oli 1940 – luvun alussa parin vuoden ajan yksi saksalaisten monista Lapissa olleista vankileireistä. Se sijaitsi Palovaaran länsipuolella Kivi- ja Ahmasalmen välisessä lahdessa. Venäläisiä vankeja oli yli 200 ja he hakkasivat metsää saarella saksalaisten tarpeisiin.

Saarella on vanhoja ikimäntyjä.

MAJAVA

Viimeiset majavat saatiin saaliiksi Sodankylässä 1840-luvulla ja Inarin Paatsjoella vuonna 1861 (* Maijuhjätkä). Maijuh-alkuiset nimet tarkoittavat majavaa.

MAIJUHJÄTKÄ

Nimi kertoo majavan aiemmasta tärkeästä merkityksestä.

MAKASIINIKURU

Tolosjoki, Kuivakurun sivukuru, aikaisemmin sitä on kutsuttu nimellä Pankkipirtin kuivakuru.

Lalli ja Kari Katermaa kaivoivat 1980-luvulla. Kulta oli kallionpinnalla ja sen päällä olevassa 1-10 cm ohuessa sorakerroksessa. Myös kallion raoissa löytyi hippuja ainakin 0,5 metrin syvyyteen asti. He löysivät hipun painoltaan 39,5 grammaa 29.9.1984. Samasta montusta löytyi hiput 2,6 g, 2,1 g ja 1,7 g.

Lapvilin Tuki ry kivikerho Korundi valtasi kurun vuonna 1995 ja valtausaika päättyi 30.12.2003.

Janne Kannistolla on ollut valtaus vuodesta 2005.

MALMIAIHEITA (* kaivokset)

MALMIHARAVA

Toimintaperiaate on samanlainen kuin metallinpaljastimella, mutta syvyysulottuvuus on vähintään 10 kertaa metallinpaljastinta parempi. Olosuhteet vaikuttaa syvyysulottuvuuteen esim. maan kosteus heikentää tulosta.

MALMI

Luonnossa esiintyvä mineraalirikastuva, joka sisältää yhtä tai useampaa malmi- ja/tai teollisuusmineraalia niin runsaasti, että louhinta ja jatkokäsittely ovat taloudellisesti kannattavaa (* mineraali).

MALMINETSINTÄ (* jääkausi)

MARASTOÄYTSI (L) (= Läskikuru = Marastoavdshi)

Morgammaras-tunturin länsipuolella, laskee Maddib Ravadasiin.

Muonat kuljetettiin kurua pitkin talvella kulta-alueelle. Matka alkoi Njurgulahdesta Kaapin Jounin talosta polkua pitkin Heinäjärvelle ja edelleen kovien maiden kautta Hanhijärvelle, Keinoäytsiä pitkin Läskikuruun.

Bernhard Pehkonen etsinyt kultaa.

A. Tujulan valtaus vuosina 1950–51. E. Kokon valtaus vuonna 1950.

MARTINIISKONPALO (L)

Sijaitsee Miessijoen ja Ruihtuäytsin välillä, korkeus 467 m. Lentokenttä raivattu vuonna 1950.

Laella erämaapuhelin.

Karhu-Korhosen nimeä kantava kirjasto perustettu vuonna 2002 lentokentän koppiin. Kirjoja oli n. 400 kpl.

MARTIN KANAVA

Venekanava on Muddusjärvellä Leutolahden ja Pitkänvuonon välillä. Pituutta sillä on noin 200 metriä. Kanavan pohjaleveys on 1,2 m ja järven vesipinnan vaihteluiden takia syvyys vaihtelee metrin molemmin puolin. Kanavan ensimmäinen vaihe kaivettiin 1800-luvun loppupuolella. Parantamishanke alkoi vuonna 1919 ja loppukatselmus suoritettiin vuonna 1923.

MATERIAL TILL FINSKA LAPPMARKENS GEOLOGI (* geologinen kartta)

MATHLEININKOSKI (* Ivalojoeki) (= Saunakoski = Alakoski)

Ivalojoen koski Kultalan paikkeilla (* Ivalojoeki Oy).

MATINKIVINIEMI

Sotajoen itärannalla, Moberginojasta 400–650 m ylävirtaan ja Nälkäojasta alavirtaan (*Sotajoki).

MATKAHUOLTO

Matkahuolto on turvekammi ja sijaitsee Palsiojaan laskevan Jääskeläisenojan suuosalla. Kammi sai nimensä siitä, kun joku oli löytänyt Saariselän kaatopaikalta vanhan Matkahuolto kyltin ja naulannut sen kammin oveen.

MATKAILUHUUHTOMO (* turistihuhtomo)

MATOT

Kokolattiamattoa voidaan käyttää rihlojen alla tiivistämässä.

Erilaisia muovi- tai kumimattoja käytetään rihlojen edessä tai kokonaan rihlojen korvaamiseen. Heikki Rantala valmistaa erilaisia kumimattoja ränneihin (Ransun Kultala matto).

MEANDERIT

Meanderoivan (mutkittelevan) joen uoma elää koko ajan, koska virran kulutus keskittyy ulkokaarteeseen ja kerrostuminen sisäkaarteeseen, vaeltavat mutkat hitaasti alajuoksulle päin. Toisinaan jokin silmukka saavuttaa edellä kulkevan mutkan. Tällöin joki oikaisee meanderin läpi ja vanha uoma jää kaarevaksi altaaksi (jouluaksi) (* mellat). Mutkittelevia jokia ovat esimerkiksi Kyläjoki ja Tankajoki.

MELLAT

Kun joki on syövyttänyt harjua, syntyvät Lapissa yleiset vyöryvät mellat (* meanderit).

MENESJOKI

Pokka–Menesjärvi tien varrella.

A. Planting ehdotti vuonna 1867 joen tutkimista.

Kultaa on löytynyt vähäisiä määriä.

MENESJÄRVI

Jo vuonna 1961 oli Inarista käsin päästy Lemmenjoelle jotenkin autolla ratsutietä ja osin metsäautouria pitkin.

Maantie Pokasta pohjoiseen Menesjärvelle saakka valmistui vuonna 1968 ja Menesjärveltä Inariin vuonna 1971.

MERILINTULAMPI

Härkäseljänojan latvaosalla, Harrijoen (Sotajoki) eteläpuolella, Kutturantien läheisyydessä.

MERIMIESKOSKI (* Ivalojoeki) (= Patakoski, Merimiestenkoski, Kaarreniva)

Ivalojoessa Sotajokisuusta 500 m ylävirtaan.

METALLINILMAISIN (– PALJASTIN) (DETEKTORI)

Pystyy ilmaisemaan 1 g:n kultahipun noin 7–14 cm:n ja 2 g:n hipun 8–18 cm:n syvyydestä. Laitteen laatu vaikuttaa havainnointisyvyyteen sekä maaperän laatu (* malmiharava).

METEORIITIT

Sallasta Salmivaaran kylästä löytyi vuonna 1963 ruosteinen kivi. Lähetetty kivi tutkittiin ja todettiin meteoriitiksi. Muita tietoisuuteen tulleita havaintoja ei Lapista ole.

METSÄPALOT

Ivalojoen alueella metsät ovat palaneet paikoin useita kertoja. Palot ovat olleet erityisen laajoja ja yleisiä 1700-luvulla. Tästä on osoituksena erämaissa 200–300 vuotta vanhat metsät. Metsänhoitajat ovat tehneet muistiinpanoja kuloista vuodesta 1859 alkaen. Niiden mukaan 1865, 1870, 1879, 1883, 1894, 1905, 1924 ja 1930-luvun lopun monet kesät olivat pahoja palokesiä Inarissa.

Nuorimpia metsittyneitä metsäpaloalueita ovat Kaitaselkä, Pahaojanpalot (vuosisadan alkupuolella), Paskapalo, Honkavaara (vuosisadan vaihteessa), Mukkapalo (1920-luvulla), Laitin Heikinpalo (vuonna 1937) ja Mustikkapalo (21.7–24.7.1938, 180 ha). Havupuurajan tuntumassa olevat alueet Sileäselkä, Haipanpalo ja Appisenpalo (vuonna

1953) ovat metsittyneet huonosti. Läikittäisesti ovat palaneet Taimenpalo (1920-luvulla), Matinpää (vuonna 1946), Möllerinpää (vuonna 1946) ja Litmourinvaara (vuonna 1948). Muita vanhoja paloja ovat Pyöriäpalo, Hirvivaaranpalo, Karhupalo, Vittikkoselkä, Kyläjoenpalo (vuosisadan alkupuolella) ja Appisen Palovaara (* Lapin sota).

METSÄTALOUS

Ivalojoen ympäristöön suunniteltiin laajoja hakkuita ja uittoa valmisteltiin 1930-luvulla. Tässä tarkoituksessa rakennettiin 4 suurta kämppää Hirvisuvantoon, Honkavaaraan, Ritakosken yläpuolelle ja Tolosjoen Kultamellaan. Talvisota keskeytti tämän laajan hankkeen.

Liipisavotta alkoi Laanilassa 1940-luvun lopulla ja kysyntä lisääntyi 1950-luvun puolivälin jälkeen ja jatkui vuoteen 1961. Betoniset ratapölkkyt tulivat käyttöön ja liipisavotat loppuivat. Nimi tulee englannin kielen sanasta 'sleeper', joka tarkoittaa ratapölkkyä.

Ratapölkkyksi kelpasi vain terveet ja sopivan kokoiset puut. Pölkkyjen pituus piti olla 273 cm ja latvan yksitoista tuumaa (noin 28 cm). Vaihteiden kohtaan tulevat pölkkyt piti olla pitempiä. Latvat, lahovikaiset tyvetykset ja kaadossa liian laihoiksi havaitut rungot jätettiin metsään.

Latvat korjattiin myöhemmin talteen maapuusavotassa, joka alkoi vuonna 1964. Liipisavotat olivat laajoja Kutturin tien vaikutuspiirissä (* Köysivaara). Hakkuita on ollut myös Sotajoen varrella aina Annabellanojalle asti.

Puut tuotiin sahauspaikoille ja sahattiin kenttäsirkeleillä. Lukuisat sahajauhokasat ja puiden pintakerrokset teiden varsilla muistuttavat noista ajoista.

MIESSIJOKI

Laskee Postijokeen ja edelleen Vaskojokeen.

Nimet alhaalta ylöspäin:

Kaarreoja ja sen sivuhaarat Rossinoja ja Koskenoja

Isolan kämppää

Siulukuru

Kivikkopuro

Korhosenoja

Kuivakuru

Pihlajamäen kämppää

Miessi = poron vasa (saam.)

Kulta esiintyy ohuina liuskoina, ei voi olla kulkeutunut kovin kaukaa.

KAARREOJAN ALAPUOLI:

J. Hepo-ojan alapuolella koekaivoi Malkavaara sekä myöhemmin Niilo Ranttila ja Jouni Enontekiö, ei ollut kaivukelpoisia paikkoja.

Jalmari Hepo-oja ("Miessin pankkiiri") ja M. Finni rakensivat hirsistä kämpän vuonna 1948 Miessin pohjoisrannalle n. kilometri Kaarreojasuusta alavirtaan (kartalla Hepo-oja).

M. Finnin valtaus oli vuosina 1949–50 ja J. Hepo-oja vuosina 1950–52 (vuonna 1950 ei ollut kaivutoimintaa), kaivospiiri voimassa vuonna 1952–.

Hepo-oja rakensi myös saunan, aitan ja vesivoimalla toimivan sähkölaitoksen. Hän rakensi myös vuonna 1951 vesivoimalla toimivan koneellisen kullanhuuhtontalaitoksen. Vesiratas kelasi vaijeria ja siirsi laatikon rännille. Rakennukset ovat nykyisin huonossa kunnossa. Hepo-oja löysi 106 g:n hipun vuonna 1955.

Hepo-oja kaivoi Miessillä vuosina 1947–61 ja Linnea Hepo-oja asui Miessillä vuoteen 1956 asti. Hepo-oja kaivoi myös vuosina 1973–74.

J. Hepo-ojan vanha valtaus vuonna 1947 vajaa kilometri Kaarreojan suulta alavirtaan, rakensi maakorsun ja asui talven paikalla, ensimmäinen vakinainen asukas. Huuhto talven turvekodassa vuosina 1952–53.

V. Keurulainen kaivoi 1960-luvulla.

Raimo Kanamäellä on ollut kaivospiirinä vuodesta 1997. Kanamäki löysi 113 grammaisen hipun 2008.

Mika Telilä löysi 38 grammaisen 28.8.2007 ja 49 grammaisen 4.9.2007.

KAARREOJA–KIVIKKOPURO:

Isolan alapuolella etelärannalla oli Matti Omenaisen valtaus ja 1960-luvulla rakennettu varasto. Myöhemmin oli Martti Mattilan valtaus.

Jaakko Isolan valtaus Kaarreojan suulla, rakensi hirsikämpän vuonna 1952, savusaunan ja varaston. Asui paikalla vuoteen 1978 asti.

Antti Vanhala ja Artturi Lettinen löysivät vuonna 1987 Isolan entisestä kaivoksesta 58 g:n hipun.

Pentti Riippa kaivoi vuonna 1994 Isolan kohdalla.

Matti Kärkkäinen on kaivanut Isolan vanhalla paikalla 1990-luvulla.

Aulis Kajannon valtaus vuosina 1948–51, vuonna 1950 ei ollut kaivutoimintaa, kaivospiiri voimassa vuosina 1952–53 Kivikkopurosta 400 m alavirtaan, rakennutti Korhosen sahalta ostetuista laudoista talon pohjoisrannalle, ullakolla varastotilat.

Kivikkopuron paikkeilla Aulis Kajanto ja Jaakko Isola kaivoivat vuonna 1950. Kajanto kaivoi alueella 1970-luvulle asti. Kajanto löysi 86 g:n hipun.

Veikko Nevalaisen valtaus vuonna 1952, rakensi kammin.

Pellervo Kankaisella oli valtaus vuonna 1951.

Jukka Sarren valtaus vuodesta 1987. Työmaalla käytössä oli kaivukone ja 1996 alue on erotettu kaivospiiriksi.

Kajannon kohdalle Yrjö ja Jalmari Korhonen sekä Raimo Kanamäki tekivät valtauksen, jossa kaivukone otettiin käyttöön vuonna 1986.

Y. Korhonen löysi 40 g:sen hipun vuonna 1986.

Y. ja J. Korhonen löysivät 48 g:sen hipun vuonna 1989.

Isolan entiseltä valtaukselta löysivät Minna Rossi ja Volker Wessels ison korundin. Kide painaa 62,25 g ja sen mitat ovat 49 x 25 x 23 mm. Löytö tapahtui 18.8.1998.

KIVIKKOPURO–KORHOSENOJA:

K. Korhosella ja J. Virtasella oli vuosina 1950–1953 kaksi valtausta.

Korhosenojan alapuolella Kullervo Korhosen kaivupaikka, kaivoi viemärin kaivukoneella vuonna 1952 Kivikkopuroelta ja yhdisti Kaarreojan vedet.

R. Mäläskän valtaus vuodesta 1969 Kivikkopurosuusta 600 m ylävirtaan. Mäläskä aloitti konekaivuun vuonna 1976 traktorikaivurilla (valtauksen pituus 1400m). Vuonna 1996 valtauksella oli kaksi telakaivukonetta.

Kivikkopuron suulla Risto Mäläskän kämpä ja sauna (kartalla Mäläskä) sekä varasto. Kaivualue oli muutama sata metriä kämpän pohjoispuolella. Vuonna 1989 löysi 61,6 g:n hipun. Mäläskällä konekaivutoimintaa vuonna 1995.

Keski-Miessillä kaivoi Pekka Itkonen moottorilapiolla vuonna 1985. Alue on nykyään kaivospiirinä. Mäläskä löysi vuonna 1997 sekahipun painoltaan 98 g.

Risto Mäläskä ja Tauno Leino löysivät vuonna 1999 isomuksen painoltaan 52 g ("Lauri").

R. Mäläskä löysi 7.6.2002 isomuksen painoltaan 88 g ("Roope").

R. Mäläskä löysi vuonna 2003 hipun painoltaan 51 g ("Ruska").

R. Mäläskä löysi vuonna 2004 hipun painoltaan 166 g ("Ruska").

Mika Jylhä löysi Kultakaivos Eldoradon työmaalta 23 grammaisen hipun 3.8.2006.

KORHOSENOJA–TELILÄ (Korhosenojasta 1,3 km ylöspäin):

A. Etzelliin valtaus vuosina 1949–51 ja H. Heinosen vuosina 1951–52, kaivospiirinä vuosina 1952–53. Heinonen löysi vuonna 1954 korundikiteen, joka oli marjapuuron punainen ja läpikuultava.

H. Heinonen rakensi kämpän, jonka poromiehet ostivat ja siirsivät Sallivaaralle. Kämpän pohja on näkyvässä vielä itärannalla.

Keväällä 1985 K. Merenluoto siirtyi uudelle valtaukselle Korhosenojan haaran yläpuolelle. Suoritti traktorikaivurilla valtauksen tutkimuksen. Kesä 1986 käytettiin työmaalla Aran kaivukonetta. Rakennettiin veden kierrätysjärjestelmä ja laskeutumisaltaat. Vuonna 1987 kaivoi uusi traktorikaivuri. Tela-alustaista kaivukonetta käytettiin työmaalla 1987–88. Valtaus on nykyään kaivospiirinä.

K. Merenluoto löysi 58,25 g:n ("Heinäkenkä"), 37,3 g:n ja 28 g:n sekä useita 10 g:n hippuja vuonna 1989. Merenluoto löysi 26,6 g:sen vuonna 1990. Vuonna 1991 löytyi 72,01 g:n hippu ("Hermannin onnetar").

Suomaastossa uskovaisten valtaus ja rakensivat puukämpän ja saunan (Korhosenojasta 500 m ylävirtaan).

Myöhemmin Heikki Halminen kaivoi, kämpppä itärannalla Korhosenojasuusta 500 m ylävirtaan. Kämpän kohta on kaivettu kaivukoneella.

V. Palmroos (Maanalainen) kaivoi. V. Hoppu kaivoi.

Martti Koiviston valtaus, Rudolf Lakeside (amerikansuomalainen) kävi valtauksella vuonna 1958 ja keksi Lemmenjoen alueen korukivet (*korundi). Pyöröhionnalla moniin koruihin saatiin tähti-ilmiö, johon raakakiven silkkimäinen hohto oli viitannut. Löytö julkistettiin 6.10.1959.

Veikko Lehtosella oli valtaus.

Telilän perhe aloitti kullankaivuun vuonna 1975. Marjut ja Risto Telilän konetyömaa 1980 ja–90 luvuilla (kartalla Telilä). Valtaukselle (länsirannalle) on rakennettu hirsinen kämpppä ja sauna sekä varasto.

Marjut Telilä löysi 40 g:n hipun. Kesäkuussa 1998 koe vaskauksessa löytyi 251 g:n isomus ("Pikku-mammutti", 7 x 4,5 x 1,5 cm³).

TELILÄ–PIHLAJAMÄKI

Pihlajamäen alapuolella (kartalla Keskihde) Jukka Pellisen, Jaakko Isolan ja Heikki Kokon valtaus vuosina 1952–53, Isola rakensi turvetalon (Patsimo), jonka myöhemmin purki ja siirsi alaosalle. Porukka löysi kultaa noin 6 kg.

Isola siirtyi Kaarreojan suulle.

R. Turusen valtaus vuosina 1948–49 Patsimon paikkeilla.

J. Virtasen valtaus vuosina 1950–53, kaivospiirinä vuonna 1953 ja vuonna 1953 löysi 11,27 g:n hipun (Patsimon paikkeilla).

Keskihde on kaivanut jälkeensä, itärannalla turvekammin ja saunan haamut (kartalla Keskihde).

R. Ilosen valtaus 1960-luvun lopulla.

N. Ranttilan alempi valtaus vuosina 1949–53, kaivospiirinä vuonna 1953 (kartalla Pihlajamäki), rakensi kolmannen kämpän Korhosen sahalta saaduista laudoista sekä korsusaunan.

Mäkipuron porukka kaivoi 1950-luvulla.

Matti Leisti asui kämpässä pari kesää.

Niilo Ranttilan rakentamaan turvekammiin muutti asumaan Heikki Pihlajamäki ("Miessin kuvernööri"). Hän rakensi uuden saunan, nilivaraston ja kellarin, asui paikalla pysyvästi vuoteen 1988 asti.

H. Pihlajamäki löysi 28,59 g:n hipun vuonna 1960 (löytöpaikka voi olla alempana?).

Pekka Salonen ja Pekka Itkonen hakivat Pihlajamäen ja alapuolisen valtauksen Klondyke-kaivospiiriksi vuonna 1991.

Pekka Itkonen löysi 17,0 grammaisen vuonna 1990 ja 40,25 grammaisen vuonna 2001.

Pekka Itkonen löysi 10,3 grammaisen granaatin syksyllä 2005.

P. Itkonen löysi 39,8 grammaisen 4.9.2007.

Aulis Salonen löysi vuonna 1980 sekakorundin (14,06 g) Pihlajamäen ja Telilän kultapaikkojen puolivälistä.

PIHLAJAMÄKI-LATVAOSAT

Niilo Ranttilan ylempi valtaus vuonna 1953, rakensi kämpän ja korsusaunan, kultajuoni meni kämpän alle ja kämpä piti purkaa pois.

Niila Jomppasen valtaus vuosina 1950–53.

Kullervo Korhosen kaivukone "Hullu-Jussi" kaivoi turhia maita Tenho Tuomialan valtauksella ja kaatui samaisessa paikassa vuonna 1952. Paikassa on ollut vuodesta 1994 Eeva ja Lauri Ollilan kaivospiiri. Juhani Kangas löysi 38 grammaisen hipun vuonna 1999. E. ja L. Ollila löysivät 37 grammaisen hipun vuonna 2002.

Myös samasta kaivospiiristä löysivät Juhani Kangas ja Risto Telilä 27 ja 44,2 grammaiset hiput vuonna 2003.

Risto Telilä ja Juhani Kangas löysivät 15.7.2004 isomuksen painoltaan 282 g ("Tähtihippu", 7 x 5 x 1,5 cm³). Lisäksi samasta pesusta löytyivät 12, 8 ja 6 grammaiset hiput.

Juhani Kangas rakennutti Oulaisissa mökin 1990-luvun lopulla ja se siirrettiin Miessijolle. Paikalla oli aiemmin pieni mökki, jonka nimi oli Pysäkki. Uusi kämpä sai nimeksi Hakoma asema rakentajiensa mukaan; Eino Haara, Hannu Koski ja Eero Marjakangas, eli alkukirjaimet sukunimistä ja asema pysäkin tilalle.

Seuraava valtaus ylöspäin oli Tenho Tuomivaaralla, rakensi turvekammin, paksusti pintamaita, myöhemmin Sakari Mäkipuron paikkana.

Miessin löytäjien Matti Finnin ja Arvid Kokon valtaus vuosina 1948–52, kaivospiiri voimassa vuonna 1952. Matti Finni pystytti turvemajan. Arvid Kokko ei työskennellyt valtauksella vuonna 1950 vaan työväkenä oli Juhani Kokko ja Toivo Karppinen.

Arvid Kokko rakensi hirsikämpän (Miessijoen ylin hirsikämpä). Pellervo Kankainen asusteli myöhemmin kämpässä ja etsi vanhoista ränninperistä värillisiä kiviä. Pellervo antoi kämpälle nimen "Timanttitupa". Turkka osti kämpän Metsähallitukselta ja kunnosti sen vuonna 2008, koska alimmat hirret olivat lahonneet. Kämpä toimii Pekka Turkan vierasmajana.

Pauli Ruokasen, Jouko Loppukaarten, Juho Pekka Morottajan ja Urho Korppilan valtaus vuosina 1948–52, kaivospiirinä vuonna 1952, löysivät 16,5 g:n hipun. Työväke-

nä oli Erkki Luosujärvi, Eeti ja Matti Korppila, Jussi Mikkonen, Hilikka Portti ja Matti Finne.

Loppukaarre työskenteli paikassa vielä vuonna 1955.

J. Loppukaarre löysi kaivamattomasta maasta rivinteerin eli sellaisen kivistä ladotun muurin, jota kaivajilla oli tapana rakentaa erottaakseen huuhdottua soraa purouomasta. Liittyisivätköhän tähän muuriin tarut, jotka kertovat vanhoista kultalöydöistä (* Lemmenjoki).

Loppukaarten porukan jälkeen Veikko Lehtonen, joka siirsi ja uudisti kämpän, myöhemmin Ville Keurulainen osti kämpän (Keurulainen kartalla).

Timo Lehtonen kaivaa (vuonna 1998) ja asustelee 1950-luvulla rakennetussa hirsi-kämpässä.

Einari Marjakangas lopetti kaivamisen vuonna 1997.

Ylimmässä kämpässä asui Eino Rossi pitkään.

Hannu Mattus ja Ville Kangasniemi löysivät vuonna 1919 sumusäällä hyvän kultapaikan, paikkaa ei kuitenkaan löytynyt uudestaan, epäillään olleen Miessin latvoilla (* Lemmenjoki).

Latvaosan jänkälammet vallattiin veden, veden vähyys haittana, rakennettiin patoja veden keräystä varten.

A. Enok Kangasniemellä kaksi valtausta vuosina 1949–52 latvaosalla.

Enok Kangasniemen ja Matti Omenaisen valtaus vuonna 1949 jokilatvoilla ja lammen alueella, kultaa vähän, ei varsinaista kaivamista.

Jouni Enontekiö kaivoi.

Latvoilla Kuivakurussa T. Karppisen valtaus vuosina 1948–49.

Kuivakurussa G. Laation valtaus vuosina 1950–53.

Eenok Karppinen ("Humu") kaivoi vuonna 1950 ja rakensi kämpän (itäpuolisen latvahaaran alaosaan).

Pekka Turkalla oli valtaus 1980-luvulla.

Miessin latvaosalle 1990-luvun alussa on myönnetty kaksi kaivospiiriä.

Kari Haanpää ja Pekka Turkka löysivät vuonna 2002 hipun painoltaan 24 g.

Pekka Turkka ja Marjut Telilä löysivät isomuksen painoltaan 108,5 g 26.6.2007.

PAIKKA EPÄSELVÄ:

Y. Aikion valtaus vuosina 1949–52 ja E. Veskonniemen vuosina 1952–53, kaivospiiri voimassa vuonna 1953.

O. A. Kyrön valtaus vuosina 1949–50.

U. Kyrön valtaus vuosina 1949–52, kaivospiiri voimassa vuosina 1952–53.

Alueelta on löytynyt 2 g:n platinahippu (* platina).

Pekka Salonen löysi vuonna 1982 harvinaisen kultahipun, joka on muodostunut kahdeksantahokkaista. Hippu painoi 8,1 g.

Yrjö Korhonen on kaivanut koneella 1980-luvulla.

Paikassa oli viisi konetyömaata vuonna 1987 ja seitsemän vuonna 1989.

Niilo Ranttila löysi hipun 50,95g vuonna 1988.

Arvi Juhola löysi entiseltä Pekka Salosen valtaukselta 32,3 g:sen hipun vuonna 1999.

Pekka Turkka löysi 108,5 grammaisen hipun vuonna 2007.

MIESSIN PANKKI

Jalmary Hepo-oja takoi suuren hipun rahan muotoiseksi ja kaiversi siihen "Miessin pankki". Hepo-oja antoi rahan Kullervo Korhoselle maksuksi sahatuista laudoista, nauloista ja muonasta.

MIKROSKOOPPI

Kultahiput halkaistaan ja halkaistut pinnat hiotaan alumiinioksidilla sekä kiillotetaan timanttipölyllä. Hiput hiotaan niin ohuiksi, että ne läpäisevät valon. Mikroskoopilla katsottaessa muut mineraalit läpäisevät valon, mutta kulta ei.

MILJOONAMONTTU (L)

Morgamojalla on ollut tuottoisa kaivos 1950-luvulla.

MINERAALI

On luonnossa esiintyvä alkuaine tai kemiallinen yhdiste, jolla on määrätty koostumus tai koostumusalue ja usein miten säännöllinen kiderakenne. Eri mineraaleja voidaan erottaa toisistaan paitsi kemiallisin analyysin, myös kullekin tyypillisten ominaisuuksien avulla. Tällaisia sisäisestä kiderakenteesta ja koostumuksesta johtuvia ominaisuuksia ovat kidemuoto, lohkeavuus, kovuus, ominaispaino, kiilto, väri vaihtelut, viirun eli jauheen väri, maku, haju jne. Kemiallisen koostumuksensa ja kiderakenteensa perusteella mineraalit voidaan jakaa eri luokkiin, alaluokkiin, ryhmiin ja sarjoihin. Luonnossa metallisena esiintyessään kulta kuuluu alkuaineiden luokkaan ja metallien alaluokkaan yhdessä esim. platinan kanssa (* malmi).

MINERALISAATIO

On kallion osa, johon jotain tai joitain arvomineraaleja on kerääntynyt normaalia runsaammin. Louhintaan riittävän laadun ja tonniston omaava mineralisaatio on malmi (* malmi, mineraali ja puhkeama).

MINISTERIKÄMPPÄ (* Hirvassalmi)

MINISTERINLAKI (L)

Ruihtuäytsin ja Puskuojan välillä oleva noin 430 m korkea mäki.

MIRHAMINMAA

Nykyisen Pokka-Menesjärvi tien itäpuolella Ivalojoelta 3 km etelään. Vuosisatoja vanha polku Kittilästä Inariin kulki Mirhaminmaan kautta. Postireitille on rakennettu tupa 1870-luvulla (* Allivuotso).

MITTAYKSIKÖT

Suomessa siirryttiin metrijärjestelmään asetuksella, joka annettiin 16.7.1886. Se säätää, että metrijärjestelmää on käytettävä vuoden 1887 alusta alkaen posti- ja tullilaitoksessa, rautateilla ja apteekeissa, vuoden 1890 alusta kaikessa valtion toiminnassa ja vuoden 1892 alusta kaikkialla maassa.

VANHOJA SUOMALAISIA MITTOJA PITUUS

1 peninkulma = 10 virstaa = 10688 m

1 virsta = 600 syltä = 1068,8 m

1 syli (vanha syli) = 3 kyynärää = 6 jalkaa = 1,7814 m

1 kyynärä = 2 jalkaa = 59,38 cm

1 jalka = 2 korttelia = 12 tuumaa = 29,69 cm
1 kortteli = 6 tuumaa = 14,845 cm
1 tuuma = 2,4842 cm (tai 2,47 cm)

PITUUS (maanmittareiden käyttämiä)

1 peninkulma = 10 virstaa = 18000 kyynärää = 36000 jalkaa = 10688,4 m
1 virsta (verst) = 1800 kyynärää = 3600 jalkaa = 1068,84 m
1 syli = 3 kyynärää = 6 jalkaa = 12 korttelia = 72 kalutuumaa = 1,7814 m
1 kyynärä (alnar) = 2 jalkaa = 4 korttelia = 24 kalutuumaa = 0,5938 m
1 jalka (fot) = 2 korttelia = 12 kalutuumaa = 0,2969 m
1 kortteli (qvarter) = 6 kalutuumaa = 0,14845 m
1 kalutuuma (verktum) = 2,4742 cm
1 tanko = 10 jalkaa = 100 kymmenystuumaa = 1000 kymmenyslinjaa = 10000 graania = 2,969 m
1 jalka = 10 kymmenystuumaa = 100 kymmenyslinjaa = 1000 graania = 0,2969 m
1 kymmenystuuma = 10 kymmenyslinjaa = 100 graania = 0,02969 m
1 kymmenyslinja = 10 graania = 0,002969 m

PAINO

1 lästi = 288 leiviskää = 2448 kg
1 kippunta = 20 leiviskää = 170 kg
1 sentneri = 5 leiviskää = 42,5 kg
1 leiviskä = 20 naulaa = 8,5 kg
1 naula = 32 luotia = 425 g
1 luoti = 4 kvintiiniä = 13,282 g
1 kvintiini = 3,321 g

PINTA-ALA

1 tynnyrialaa = 32 vanhaa kapanalaa = 30 uutta kapanalaa = 0,49364 ha
1 vanha kapanalaa = 154,26 m² = 0,015426 ha
1 uusi kapanalaa = 164,55 m² = 0,016455 ha
Vanhaa kapanalaa on käytetty 1.1.1843 asti ja uutta kapanalaa mainitun päivän jälkeen.

TILAVUUS

1 syli (vanha kuutiosyli) = 5,65 m³
1 kuutiojalka = 0,026172 m³
1 tynnyri (nestetavaraa) = 125,6 l
1 tynnyri (kuivatavaraa) = 164,9 l
1 kappa = 5,5 l
1 kannu = 2 tuoppia = 2,617 l
1 tuoppi = 4 korttelia = 1,309 l
1 kortteli = 4 jumprua = 0,3272 l
1 jumpru = 0,8179 dl

VANHOJA VENÄLÄISIÄ MITTOJA

PITUUS

1 virsta = 500 sasenaa = 1066,8 m
1 saseni = 3 arsinaa = 2,134 m
1 arsina = 16 werschockia = 28 dujmaa = 71,12 cm
1 jalka = 30,48 cm

1 setvertti = 17,78 cm
1 versokka (werschock) = 1¾ dujmaa = 4,445 cm
1 tuuma = 2,54 cm
1 dusm = 2,53 cm

PAINO

1 puuta = 40 naulaa = 16,38 kg
1 naula = 32 luotia = 409,5 g
1 luoti = 12,8 g

ENGLANTILAISIA JA AMERIKKALAISIA MITTOJA PITUUS

1 maili = 1760 jaardia = 1609,344 m
1 jaardi = 3 jalkaa = 0,9144 m
1 jalka = 12 tuumaa = 0,3048 m
1 tuumaa = 2,54 m

JALOMETALLIPAINOT (Troy-järjestelmä)

grain (tr.gr) = 0,065 g
pennyweight (dwt) = 24 grain = 1,6 g
unssi (tr.oz) = 20 pennyweight = 31,1034 g (käytetty kallisarvoisten tavaroiden kaupassa)

MUITA PAINOMITTOJA

carat = 4 grains = 205,3 mg (jalokivet ja kulta)
grain (graani) = 1/4 karaatti = 50–52 mg (jalokivien ja helmien painomitta)
Suomessa on v:sta 1922 lähtien käytetty metristä karaattia (ka) = 200 mg
1 g kultaa vastaa 8 tulitikkua
unssi = 27,9 g (suomalaisten ja ruotsalaisten unssi, oli kullan ja hopean painomittana)
unssi = 29,69 g (apteekkimittana)
unssi (oz, ounce) = 28,35 g (englantilaisten käyttämä)

MOBERG

Moberginojalla on ollut Prospektor Oy:n koekaivos (* Prospektor Oy). Juoneen tehtiin 4 m syvä kuilu ja kultapitoisuus oli alle 1 g/t.
Suomen Malmi Oy otti näytteitä kivikasoiista vuonna 1953, kultaa ei löytynyt.

MOBERGINPANKKI (* Sotajoki)

Matinkiviniemessä olevaa pankkia on kutsuttu tällä nimellä.

MOBERGINNIEMI (* Sotajoki)

MOBERGINOJA

Laskee Sotajokeen idästä Hoikanniemen kohdalle. Vanhassa topografisessa 1:50000 kartassa vuodelta 1974 ojan paikka on merkitty väärään kohtaan Anneberginojan kohdalle. Vuoden 1998 topografisessa kartassa ojat ovat nimetty oikein.

Sotajoelta 200 m ylävirtaan, oja on kapeassa ja syvässä rotkossa, kultaa hienoa.
Ape Järvinen on kaivanut 1980-luvulla.

Sotajoelta 600 m ylävirtaan, vanhin kaivos oli Olli Alariestolla vuonna 1888 ojan lounaispuolella, kallio melko pinnassa, hienoa kultaa rakosissa.

Itäpuolella (Saunajängän eteläpäässä) kaivoivat vuonna 1935 Mikko Niemelä, Alpe Rajala ja Antti Yliriesto, vuonna 1937 löytyi 18 g:n hippu. Tämä paikka myytiin Tanskan porukalle.

Mukana olivat Reino Lehtinen ja myöhemmin Evert Kiviniemi. R. Lehtinen uskoo E. Kiviniemen löytäneen Suomen suurimman hipun täältä ja panneen sen taskuunsa (* Hangasoja, kultahippu, Kuivakuru, Laanila, Laanioja ja Luttojoki).

SAUNAOJASUU

Paikassa on kaivettu vuosisadan alussa. ja 1930-luvulla kaivettu eniten.

Useita kaivajia on ollut 1980-luvulla, mm. Heikki Hyvärinen.

Saunaojassa esiintyy myös kultaa.

MOBERGINOJAN KULTALA

itärannalla valtauksia vuosisadan vaihteessa, kulta pinnassa kallion rakosissa.

Prospektor Oy tutki 1900-luvun alussa ja rakensi työmaarakennuksia.

Ivalojoki Oy:llä oli valtaus vuonna 1925.

Moberginojan rikkain esiintymä kämpän alapuolella lähteen luona, Heikki Kokko kaivoi vuonna 1945 ja löysi kultaa 280 g, suurimmat hiput 0,9 g.

Göran Backman on kaivanut 1980-luvulla.

Kulta esiintyy paikallisesti ja on vähän kulunut.

MOBERGIN JÄNKÄ

Kultalasta 300–700 m ylöspäin, pääosin kaivettu ojan pohjoispuolella, on eniten huuhdottua aluetta Moberginojalla.

Mauritz ja Uno Waenerberg kokeilivat parissa kohtaa kaivostoimintaa 1800-luvun lopulla.

Huhtamellalla oli valtaus vuonna 1902, ongelmana veden niukkuus.

Jängän pohjoispuolella on kiviämpän rauniot.

A. Kajanto on kaivanut vuosina 1938–39.

Heikki Kokko ja Reino Lehtinen kaivoivat vuonna 1939, kultaa löytyi 180 g, suurin hippu 6,5 g. Kokko kaivoi saman vuoden syksyllä ylempänä ja löysi kultaa 230 g.

H. Kokko kaivoi vuonna 1940 ja sai 315 g kultaa sekä Aulis Kajanto viereisellä valtauksella 158 g. A. Kajanto löysi vuonna 1942 hippuja kvartsikallion rakosista.

Eljas, Toivo, Suoma ja Sanni Mäki kaivoivat vuonna 1943.

H. Kokko on peittänyt Kajannon paikan jätemailla vuonna 1944.

Aaro ja Niilo Raumala kaivoivat vuosina 1944–45.

H. Kokko ja Jukka Pellinen kaivoivat vuonna 1946, kultaa 280 g.

Jaakko Isola aloitti vuonna 1946 syksyllä edellä mainitun paikan yläpuolella ja löysi kultaa 5 g.

A. Kajannon valtaus vuosina 1947–49.

1950-luvun alussa Eljas Mäki kaivoi kolmena kesänä ja löysi 79 g:n hipun.

Viktor Koivula kaivoi 1950–1960-luvuilla Kokon ja Kajannon jätekasojen alta 40 g, suurin hippu oli 5 g, Koivulan rakentama kota paloi vuonna 1983.

Vesa Luhta on kaivanut 1980 ja–90 luvuilla.

Moberginojan Kultalasta 600–900 m ylöspäin ja tiestä 200 m alaspäin, 1950-luvulla ensimmäiset kaivajat, 1980-luvulla huuhtontavesi pumpattu ja kaivettu koneella, kultaa yhteensä 250 g.

Latvaosalta Göran Backmannin valtaukselta löysi Thomas Dahlström vuonna 1996 suuren punaisen korundin. Kiteen paino oli 87,18 g ja läpimitaltaan 47–62 mm.

Göran Backman löysi syksyllä 2004 sinisen korundin painoltaan 440 g. Yleensä kiviaineksen kulkeutumismatka Sotajoen alueella on lyhyt, minkä vuoksi korundin lähtöalue on lähellä löytöpaikkaa.

Aatos Salminen löysi vuonna 1980 kuivuneesta uomasta hyvän esiintymän. Salminen myi paikan Usko Kopralle. Ari Kultanen kaivoi vuosina 1984–85 ja Pentti Alela vuonna 1986 kaivoi koneella.

Lasse Kock on löytänyt kauniita korukiviä.

Jängän eteläosassa oja, joka laskee Ruosteojaan, heikkoja kullan merkkejä.

MOBERGINOJA OY

Perustajina insinööri Nikolai Peronius ja A. Hedberg vuonna 1928.

Yhtiö on kaivanut koemonttuja jonkin verran.

MOBERGINOJAN KULTALA

Moberginojan varrella.

Ensimmäinen kämpppä lienee rakennettu 1880-luvulla Andreas Mobergin (entinen Montonen) toimesta. Prospektor Oy:n toimesta rakennettiin vuosina 1902–04 suuri kämpppä ja sauna.

Sauna kunnostettiin vuonna 1975 ja pääkämppä vuonna 1977.

Heikki Kokko kirjoitti kämpässä Heittion vaelluksen vuonna 1976.

Piha-alueelle rakennettu varaustupa paloi joulukuussa 1994.

MOKKARENSJARJ

Karigasniemestä etelään, Inarijoen mukulakivirantaa huuhtoi Tellef Dahll vuonna 1867 ja löysi kullan merkkejä.

MONTTU (= kultakaivos)

MONTUN AVAUS

On joutomaiden poistoa kultapitoisen maan päältä.

MOPEN KÄMPPÄ (* Ivalojoeki)

Ivalojoen pohjoisrannalla Ritakosken Kultalan alueella.

Kämppä on nimetty Laura Francisca Bonon mukaan.

MOREENI

Suomen yleisin maalaji, joka on mannerjäätikön irrottamaa, hiomaa, murskaamaa, kuljettamaa ja kasaamaa ainesta. Moreenissa on yleensä kaikkia lajitteita saviaineksesta kiviin ja lohkareisiin saakka eli se sisältää kaikkia raekokoja (* pinta-, pohja- ja reunamoreeni).

Ivalo- ja Sotajoen moreenin perusteella voi todeta jäätikön viimeisen virtaussuunnan olleen etelälounaasta. Moreeniaines on yleisesti todettu hyvin paikalliseksi, kuljetusmatkan ollessa pisimmilläänkin vain muutamia kilometrejä.

Moreeni sisältää huomattavasti vähemmän kultaa kuin vaskattu sora poikkeuksena Tankavaaran alue (* sora).

MORGAMIN HAMINA

Lemmenjoen rannalla (* Kultahamina).

MORGAMJÄRVI

Lemmenjoen ylin paikka mihin päästään moottoriveneellä.

MORGAMMARAS

Morgamjärven pohjoispuolella oleva tunturi, korkeus 521 m.

MORGAMOJA (=Syöppänoja)

Laskee Lemmenjokeen luoteesta

Paikkojen nimet Lemmenjoelta Morgamojan latvalle:

Hirvikuru

Jomppastenoja

Ranttilanoja

Marastoäytsi = Läskikuru

Kotaoja

Morgamojan Kultala (Pellisen kämppä)

Heikkilänoja

Kajannonoja

Lampikuru

SUUOSA–JOMPPASTENOJA

Suuosalla kolme valtausta vuosina 1902–03, Lemmenjoelta 900 m ylävirtaan. Myös Kotaojalla oli kaksi valtausta (* Kotaoja).

Ville ja Juho Kangasniemellä oli valtauksia vuonna 1902.

Uula, Niilo ja Veikko Ranttila löysivät 18.9.1945 alajuoksulta 3 ja 5 g:n hiput sekä hienompaa kultaa 30 g.

Uula ja Veikko Ranttilan sekä Antti Jomppasen valtaus vuonna 1947. Tällä valtauksella kaivoivat vuonna 1950 Antti, Juhani, Piera Jomppanen, Lauri Savolainen, Arvid Kurki ja Lauri Sälvi.

Aukust Seppänen kaivoi keväällä 1946.

Varsinainen ryntäys alkoi vuonna 1947 Lemmenjoelle.

Suuosalla kaivoivat Aaro Raumala ja Kosti Kare.

Eräs kaivaja kuivasi törmän päällä olevan lammen, kaivoi viemärin ja kivikkopohja paljastui eikä kultaa löytynyt.

Suuosalla kaivoi Mauno Ojakangas vuonna 1950.

Suuosalla I. Paldaniuksen ja Y. Hummarkosken valtaus vuosina 1949–50.

Alaosalla oli Erkki Kokon valtaus vuonna 1947.

Pyykkönen on asustellut 1960–luvulla suuosalla.

Muistolaatta paljastettiin 12.9.1985 paikassa mistä ensimmäiset Lemmenjoen kultahiput löydettiin.

JOMPPASTENOJA–KOTAOJA

Jomppastenojan suulta löysivät rikkaan paikan Antti Jomppanen, Niilo Raumala ja Feliks Korsberg vuonna 1946, kultaa 0,5 kg.

Jomppaset rakensivat ensimmäisen kämpän ja saunan Lemmenjoen alueelle vuonna 1946.

A. Jomppasen valtaus vuosina 1950–51 ja kaivospiiri voimassa vuosina 1951–53.

Niilo ja Aaro Raumala kaivoivat vuonna 1946.

Uula, Niilo ja Veikko Ranttila sekä A. Jomppanen kaivoivat vuosina 1947–48.

Niilo Ranttila ja Kullervo Linna kaivoivat vuonna 1949.

Eenok Karppinen ("Humu") kaivoi vuonna 1948 ja rakensi kämpän ("Humula"). Paikkaa kutsuttiin Miljoonamontuksi.

E. Karppisen valtaus vuosina 1950–53.

Myöhemmin paikalle on rakennettu varasto ja sauna.

Humun kanssa kaivoivat Oiva ja Heimo Kangasniemi sekä Jouni Jomppanen ("Hilponen").

Veikko ja Väinö Kangasniemi ovat kaivaneet vuosina 1948–50.
Väinö Hoppu kaivoi vuonna 1951 ja asui Humulassa useita kesiä.
Väinö Palmroos kaivoi vanhoja Halmisen ja Humun valtauksia vuonna 1951.
Humulassa asui Kauko Tiihonen.

Ylöspäin mentäessä oli Heikki Halmisen ("Halmis– Heikki") valtaus vuosina 1948–50 sekä 1951–52. Yhtymässä mukana Erkki Koskinen, Yrjö Hummarkoski ja Arvi Koivisto. Halminen rakensi hirsikämpän. Työväkenä olivat vuonna 1951 Reino Kiuru ja Tauno Vesala.

Morgamojan suurin monttu vuonna 1951 oli 14 m x 8 m, syvyys 4–4,5 m, kultaa vain 300 g (H. Halmisen ja Hummarkosken). Paikassa on myös muita suuria monttuja (6m x 10m ja 8 m x 10 m), syvyys 3–4 m.

Halmisen valtauksella kaivoi Johan Parviainen vuonna 1949.
Matti Omenainen ja Tenho Tuomiala kaivoivat vuonna 1947.

Kotaojalta noin 300 m alavirtaan itärannalla on turvekammin haamu.
Kotaojan suulla Ranttilan turvekota vuonna 1948, myöhemmin Aatos Flink kaivoi, asusteli paikassa ja rakensi saunan.

KOTAOJA ja noin 2 km ylöspäin sekä latvaosat

Kullervo Korhonen ja Jukka Pellinen valtasivat syyskuussa 1948 lähes kaksi kilometriä Kotaojasta ylöspäin, porukassa mukana myös Jaakko Isola ja Heikki Kokko. Porukalla oli viisi valtausta vuosina 1948–50 ja kaivospiirit voimassa vuosina 1950–52. Työväki: Nisse ja Gösta Waselius, Matti Laakso, Outi Isokoski, Veikko Määttä, Reino Kuusikko, Mauno Ojakangas, Tyyne Tähti, Anni Savolainen, Paula Korhonen, Tapio Riihelä ja Erkki Olkkonen

K. Korhonen löysi alueen suurimman hipun vuonna 1949 painoltaan 159 g.
Toisesta kaivoksesta Pellisen porukka löysi 73, 51, 43 g:n ja yli 40 g:n hippuja 30 kpl.
Kulta loppui täysin valtauksen yläpäässä, kultapitoisuus alueen suurin vuosina 1949–52.

Sylvia Petronella van der Moer teki ensimmäisen retken kävellen vuonna 1949 Klaus Säynäjärven kanssa erämaitten läpi. Reitti lähti nykyiseltä nelostieltä Hirvasvuopioon ja siitä edelleen Papinhamina > Pahaojan Kultala > Ivalojoen Kultala > Kuttura > Litmourin vaara > Karvajoki > Jänispäät > Morgam Viibus > Morgamojan Kultala.

Paluu tapahtui Volmari Kangasniemen veneellä Lemmenjokea pitkin Paatariin ja edelleen Kettujoen kautta Mutusjärven Sikovuonoon. Sylvia ja Klaus kävelivät Inariin ja jatkoivat linja-autolla Kutturin tienhaaraan.

He palasivat Hirvasvuopioon ja kävivät vielä Papinhaminassa ja Pahaojan Kultalassa. He vaelsivat myös Kopsusjärvelle ja Kopsusjoelle. Heidän vaellus Lapin erämaissa oli kestänyt päivää vaille kuukauden.

Elokuun lopulla Aaro Raumala lähti Sylvian kanssa polkupyörillä Inarista Menesjärvelle. He ylittivät järven veneellä Jomppalaan. Lopun matkan Njurgulahteen taittui kävellen ja sieltä Kultahaminaan veneellä.

Sylvia oli Pellisen porukan kokkina kuukauden verran.

Hän lähti syyskuun lopulla Pentti Harisen, Erkki Koskisen ja Niilo Raumalan kanssa Inariin ja Ivaloon. Sylvian pidättivät Suopon miehet Ivalossa. Häntä syytettiin vakoilusta

ja maksamattomista hotellilaskuista. Sylvia sai sakkotuomioita erilaisista rikkomuksista. Ystävät maksoivat Sylvian sakot ja hänet karkotettiin maasta 22.10.1949 (* Petronellan kukkulat).

K. Korhosen siirryttyä vuonna 1951 konekaivajaksi Jäkälä-äytsiin Veikko Määttä edusti hänen etujaan.

Pellisen porukka sai kultaa 8 kg vuonna 1949; 15 kg vuonna 1950; 7 kg vuonna 1951 ja 4 kg vuonna 1952.

Pellisen porukan kaivoksesta paljastunutta magneettikiisuesiintymää kairasi Suomen Malmi Oy vuonna 1957, ei kultaa.

Pellisen alueen yläpuolella oli Aulis Kajannon valtaus vuosina 1948–51, kaivospiiri voimassa vuosina 1949–52, siirtyi Kivikkopurolle vuonna 1950.

F. Julinin ja E. Koskelan valtaus vuosina 1949–52.

Taisto Liukkonen löysi 28,5 g:sen hipun vuonna 1994 ja 24,0 g:sen vuonna 1987 vanhojen monttujen reunalta. Esa Pylväs kaivoi vuosina 1981–82 Liukkosen kanssa.

Latvaosalla, lännestä tulevan haaran ylimmällä valtauksella kaivoivat Sven Karukorven ja Frans Julinin porukka (12 miestä) ja rakensivat kämpän ("Hikiliiteri") pohjoisrannalle vuonna 1950, ei kultaa, osa porukasta siirtyi Jäkälä-äytsin alapäähän. Kämpästä on jäljellä vain rauniot.

Latvaosalla, lännestä tulevan haaran keskivaiheilla pohjoisrannalla on kivikämpän rauniot.

Alueelta löydetyt hiput olivat pyöristyneitä ja ruostekalvon peittämiä.

MORGAMOJAN KULTALA (L) (= Pellisen kämppä)

Morgamojan pohjoisrannalla, keskuspaikka 1950-luvulla.

Kultalan ensimmäinen rakennuksen tekivät Isola ja Pellinen vuonna 1949, Jaakko Isola laajensi päärakennusta vuonna 1949 ja teki niliaitan ja saunan.

Lapin Kullankaivajain Liitto perustettiin vuonna 1949 Kultalassa (* Lapin Kullankaivajain liitto).

Göta Waselius (Göstan ja Nissen sisar) perusti niliaittaan kaupan vuonna 1950.

Alkuperäisinä ovat säilyneet sauna, niliaitta ja kellari.

Vanha kämppä purettiin ja rakennettiin uusi vuonna 1975.

MORGAM-VIIBUS

Morgamjärven eteläpuolella, Viipustunturien korkein huippu 598,9 m.

Uula, Niilo ja Veikko Ranttila etsivät kultaa tunturin ympäristöstä vuonna 1945.

MUINAISLÖYDÖT

Muinaisjäännökset ja muinaiset asuinpaikat ovat lain nojalla rauhoitettuja (muinaismuistolaki 295/1963).

Vanhimmat löydöt ovat arvioitu olevan n. 7500–5000 eKr. ja yksiteräisen miekan 300–1600 jKr.

Seuraavat kivikautiset esineet on löytynyt Ivalo- ja Sotajoen alueelta:

Sotajoen suulta Ivalojoen pohjoisrannalta löytyi vuonna 1871 kaksiteräinen kivikirves ja kivituura. Samalta paikalta löytyi vuonna 1872 tuuran kappale ja liusketikarin terä, Ekman luovutti ne museolle.

Sotajoelta ovat löytyneet J. Lihrin vuonna 1875 lahjoittama liuskeinen nuolenkärki, M. Waenerbergin vuonna 1881 toimittama kirves ja Ilmari Itkosen vuonna 1909 kautta tullut kourutaltta.

Appissuvanto, josta Waenerberg löysi kourutaltan.

Kultalankoski, mistä löytyneen kasataltan lähetti Hägglund.

Ritakoski, mistä löytyneen historiallisen ajan rautamiekan lähetti Hägglund. Miekassa oli messinkinen tupenhela ja väistin.

Ruikanmutka, Mikko Raudasoja oli kaivannostaan löytänyt vanhan tulisijan luota reiällisen kivikirveen ja jonkin muun kivisen työkalun.

Karvasuvanto, Yrjö Heikkinen löysi peurakuoppaan tekemästään koemontusta rautaisen nuolen kärjen.

Ritakoski, vastapäätä Palsiojasuuta on ollut varmuudella todettu kivikautinen asuinpaikka.

Palsiojan mutkasta Palopirtinojan suosan läheisyydestä on löydetty kivinen nuolenkärki.

* Hautuumaasaaret (hautapakka 1800 ja 1900-luvun alussa), Kaamassaari (Täyssinän rauha), Kolttakentät (Suonikylä), Nukkumajoki (talvikylä), Pielpajärven erämaakirkko ja Rahajärvi (vanhoja asuinpaikkoja)

MUINAISRANTA (* jääjärvi)

MUKKAOJA

Laskee Puolikko-ojaan ja edelleen Sotajokeen. Alkuosa parin kilometrin päässä Kutustajanojasta. Oja on Puolikkoselän pohjoispuolella.

MUKKAROVA

Riestojoen itäpuolella Sompion luonnonpuiston etelärajalla nelostieltä n. 4 km itään. Saksalaisten väliaikaisia tykkiasemia, tykkien ympärille on kaivettu ainoastaan taistelupoterot miehistöille. Tykkien paikoista kertovat suuret kasat erilaisia hylsyjä.

MULTATUNTURI (= Ristiinamorosto)

Tunturin eteläpuolella Palsiojan latvat, Ivalojoelta 6,5 km, korkeus 384 m.

Lounaisrinteessä on lieveuomia (* lieveuoma).

Palsiojan yli menevästä tiestä Palsiojaa ylöspäin 400, 600, 1300 ja 1700 m. Paikoissa on huuhdottu vasta viime vuosina, kulta hienoa.

M. Härkösen ja J. Kurikan valtaus vuonna 1913.

Heikki Kivekäs rakensi piilopirtin, saunan ja aitan lieveuomien alueelle.

Turun liikuntavirastolle on myönnetty (22.4.1996) valtaus 2,15 hehtaarin alueelle.

MUONIO

Pallastunturin ja Vuontisjärven väliselle jängälle eli Riivin- ja Levänperän saatiolle tekivät vuonna 1903 mm. Hj. Törnroth, Kohlström ja Hj. Oja seitsemän kaivospiirihakemusta.

MUONIONJOKI

Hugo Stjernval on tutkinut joen latvaosia vuosina 1888–89.

MUORAVAARAKAJOKI

Laskee etelästä Suomujokeen Suomujärven itäpuolelle.

A. Hedberg anoi valtausta vuonna 1934.

MURKU (= sankka sumu)

MURROSLINJAT

Näkyvät tänä päivänä jokilaaksoina. Esimerkiksi Ivalojoen, Tolosjoen, Sotajoen, Eskottijoen ja Luton laaksot ovat murroslinjoja.

MUSTA KULTA (= variksenmarja = kaartikka)

Lapissa kasvaa pohjanvariksenmarja, joka on satoisampi ja maukkaampi kuin etelässä kasvaneet.

MUSTAMUTKA (* Ivalojoeki)

Ivalojoen itärannalla Appissuvannon ja Appiskönkään välillä.

MUSTANPIRTINOJA (* Grönholmanoja)

MUSTOLA

Ivalosta n. 30 km itään Virtaniemen suuntaan. Saksalaisten ylläpitämä vankileiri

MUTTERIKÄMPPÄ

Lähelle Sompion luonnonpuiston rajaa Varpupäälle kullankaivajat O. V. Itkonen ja Keskinarkaus rakensivat kämpän vuonna 1949. Rakennustöissä oli myös mukana kullankaivaja Reino Tuuliainen. Tuuliainen oli vuosia Itkosen palkkalistoilla.

Kämpä oli tarkoitettu O. V. Itkosen suunnitelman muskoviittikaivoksen työntekijöille. Muskoviittiä käytettiin sähkölaitteissa eristeenä, kunnes teollinen tuote korvasi sen. Kaivosta kutsuttiin "Kuttaperkkakaivokseksi", jossa oli osakkaana myös presidentti K. J. Ståhlberg.

Geologinen tutkimuskeskus korjautti kämpän vuonna 1956.

Kämpä on siirretty Tankavaaran museoalueelle vuonna 1975 (* Tankavaaran Kultakylä).

MUTUSJÄRVI (Muddusjärvi)

Inarista 7 km pohjoiseen.

Vuoteen 1957 asti kulkivat kullankaivajat Sikovuonosta järven kautta Kettujokea pitkin Lemmenjoelle (* Kettukoski, Kettujoki ja Njurgulahti).

MUURILAKI (= Rumapää)

Jäkälä-äytsin ja lentokentän välillä Lentokentänojan pohjoispuolella, korkeus 500 m.

MYLLYKOSKI OY

Yhtiö on peräisin sota-ajalta, jolloin sen tehtävänä oli etsiä talkkia ja muita mineraaleja. Yhtiön tutkijat löysivät vuonna 1965 ensimmäisen kimberliittiesiintymän Suomesta ja pian myöhemmin kaksi muuta.

MÄKÄRÄOJA

Kiviharjun ja Hyypänkummun välillä, oja laskee Siikajokeen joka on Tankajoen sivuhaara.

MÄKÄRÄROVA

Tankajoen Kivihaaran eteläpuolella, Porttipahdan pohjoispuolella n. 15 km.

H. Jalander ym. suorittivat magneettisia mittauksia vuonna 1949, löytyi hematiittia ja rikkikiisua, ei kultaa (* Rautakeltaoja). Apulaisina olivat Jussi Huhta ja Toivo Keskinarkaus.

Geologinen tutkimuslaitos kairasi hematiittiesiintymää vuonna 1952 ja vuonna 1955, syvin reikä 146,5 m.

Suomen Malmi Oy louhi vuonna 1956 kullua, mutta vesi oli vaikeutena jo 6,5 metrin syvässä kuopassa. Louhinta lopetettiin vedentulon takia. Vuonna 1957 kairattiin 326 metriä kairausreikiä. Paras kultapitoisuus oli 5,7 g/t. Alueella ei ole tavattu huuhdontakultaa.

MÄNTY

Möyssäjärvellä Karhunpesäkiven ympäristöstä löytyy yli 700 vuotta vanha mänty. Muutkin ympäristön aiheet ovat kauttaaltaan yli 400 vuotta vanhoja. (* kelo). Myös Inarijärven suurimmasta saaresta Mahlatista löytyy ikimäntyjä.

MÄNTYRAJA

Mänty uudistuu mäntyrajalla hitaasti, alle 70 vuotta vanhoja taimia ei ole montakaan. Siementyminen tapahtuu 80–100 vuoden välein. Vain 1/4 isoimmista männyistä jaksaa muodostaa itäviä siemeniä. Mänty saavuttaa täyden kokonsa vasta noin 250 vuoden kuluttua (* kelo).

Mäntyrajan pohjoispuolelta puuttomalta alueelta löytyy järvistä vanhojen mäntyjen runkoja. Ne ovat säilyneet hyvin kylmän veden alla.

MÖLLERINKOSKI (* Ivalojo)

Ivalojoessa Saarnakönkään yläpuolella Möllerinojan kohdalle

MÖLLERINOJA (* Ivalojo)

Laskee luoteesta Ivalojokeen.

MÖRÖ

Itävallan Steyr–Deimler–Puch–tehtailla valmistettu telaketjumaastoauto, saksalaiset toivat Suomeen vuonna 1944 sotakalustoksi. Sodan jälkeen palveli TVH:ta. Romuliike Keskinarkaus osti TVH:n huutokaupasta Mörön vuonna 1948. Geologinen tutkimuslaitos osti sen vuonna 1950 ja toisen samanlaisen Martti E. Marttilalta vuonna 1952. Näistä toista käytettiin varaosina. Tauno Virtanen rakensi niistä käyttökuntoisen ajoneuvon Geologisen tutkimuslaitoksen käyttöön.

Valmistusvuosi 1942, maastureita on valmistettu yli 27000 kpl, bensamoottori Steyr 1500A, ilmajäähdytys, teho 85 hv, paino 3,5 t, nopeus 17,2 km/h.

H. Jalander kävi tutkimusmatkalla Mörön kyydissä vuonna 1949 Siikalehdossa Mäkärärovan kaakkoispuolella 3 km (* Mäkärärova).

Kullervo Korhosen kaivukoneen veti Mörö reen päällä Lemmenjoelle Jäkälä-äytsiin vuonna 1951 ja toi takaisin Inariin vuonna 1953 Menesjärven rannalta (* Jäkälä-äytsi ja Lammaspää). Tauno Virtanen toimi Mörön kuljettajana.

N

M N O P R S T U V W Y Z Ä

NALLUKKA

Nallukka ja Kuusikumpu sijaitsevat Lokan ja Porttipadan pohjoispuolella, nelostien länsipuolella noin 10 km.

Alueelta löytyy huuhdontakultaa.

NANGUJÄRVI

Ivalosta 18 km itään päin, Ivalo–RajaJooseppi tieltä 5 km itään. Sodan aikana saksalaiset pitivät ympäristössä kolmea vankisavottaleiriä. Yksi leireistä oli Nangujärven eteläpäässä, jossa on vieläkin jäännöksiä sortuneista muulitalleista. Toinen leiri sijaitsi Saiholompolon rannalla. Kolmas leiri sijaitsi nelisen kilometriä itään päin Kettujärven rannalla (Ylimmäinen Kettujärvi?).

Saksan armeija hankki sotavankien avulla hirsiiä ja sahatavaraa Jäämeren rintamalle Litsajoelle vuosina 1942–43. Nangujärven savotalla oli ainakin 700 vankia, pääasiassa venäläisiä ja jonkin verran puolalaisia.

Nangujärven itäpuoliseen Marjaniemeen on haudattu ainakin 140 vangin ruumiit. Paikalle on pystytetty muistomerkki.

NAPAPIIRI

Etelä–Lapin poikki kulkeva rajalinja, jonka paikkeilla kesäpäivän seisauksessa aurinko näkyy yhtenä yönä täyden vuorokauden ja talvella vastaavasti ei näy lainkaan yhtenä keskipäivänä (* keskiyöaurinko).

NATTASET (Tissinpäät, Rinnan nupukat)

Sompion luonnonpuistossa oleva tunturialue, korkein kohta Terävä–Nattanen 544 m (* Tankavaara ja Tor–muodostumat).

Pyhä–Nattasella oli 1940-luvun alkupuolella saksalaisten ilmavalvonta–asema.

Kullankaivaja Viljo Mutenia kertoi imuroineen 1990-luvulla ejektorilla jotain Nattasilta laskevaa puroa ja sieltä löytyi kultaa.

NAUKUSSUO

Puskujoki ja Naukusoja virtaavat suoalueen läpi.

Lemmenjoen kansallispuiston rajoitusosa, jossa on liikkuminen kielletty 1.5–31.7.

Geologinen tutkimuskeskus jäljitti kullan emäkalliota laajoilla koekairauksilla keväällä 1991. Lemmenjoen kullan lähtöalueeksi oletettiin Naukussuota. Kaksi kairauslinjaa kulki Naukussuon poikki noudattaen muinaisen jäätikön tulosuuntaa (lounas→ koillinen). Poraus suoritettiin 200 m:n välein peruskallioon, näytteitä otettiin sata. Kairatuista näytteistä löytyi kuitenkin kultaa vain pieninä pitoisuuksina. Emäkalliota ei kuitenkaan löytynyt (* emäkallio).

NAVERO

Pieni kaivettu oja, jolla johdetaan liika vesi pois kaivupaikalta tai vesi johdetaan ränniin.

NENOSENNOJA (= Ristiinaoja)

Laskee Palsiojaan luoteesta Zellberginojasuulta 800 m ylävirtaan.

Suuosalla on heikkoja kullan merkkejä.

Luultavasti Herkko tai/ja Wiljam Nenonen ovat kaivaneet aikaisemmin.

Esa Pylväs on kaivanut vuosina 1983–84.

Jukka Pesonen ja Markku Saaririnne kaivoivat vuosina 1987–1994.

Sulo Tunturi löysi vuonna 1992 isomuksen painoltaan 145,1 g ("Veini"). Sulo löysi 11,6 g:n hippu vuonna 2004. Sulon valtaus on Kurpan Antin ja Palsiojan välillä.

Antti Kurpan valtaus vuodesta 1996 alkaen Palsintiestä alavirtaan päin.

NIINIVIRTA

Sotajoessa Matinkiviniemen ja Erkkilänniemen välissä (*Sotajoki).

NILI

Nili on pylvään päässä oleva pieni aitta, jossa säilytettiin ruokatarpeita. Pylvään ympäri laitettiin pelti, etteivät jyräjät pääsisi niliin.

NILPPI

Lemmenjokisuulla Paatarin rannalla Jomppasten talo.

NIMILEIMA (= vastuuleima)

Kirjain, kirjainyhdistelmä tai kuvio, joka kertoo esineen tekijän (esim. kultaesineet).

NIRPPI-HENRIKIN HANGASOJA (aikaisempi nimi) (=* Lato-oja)

Oja sai nimen Henrik Kyrön mukaan. Nirppi tarkoittaa lumikkoa. Henrik oli nopealiikkeen kuten lumikko.

NJURGULAHTI

Lemmenjoen laajentuma

Jomppasten talo, tien rakentaminen aloitettiin vuonna 1959.

Venekuljetuksia Morgamjärven haminaan vuodesta 1959.

Juhani Jomppanen perusti 1950-luvulla lomakyläyrittäjien ja 1980-luvulla laajennettiin kahvilaravintolalla.

NOKISONNI

On dieselkäyttöinen kaivukone.

NOPE OY

<> Kullanhuuhdontalupa:

HI2011:0053 "Kulta-Parkki" Härkäselkä, Härkäoja, Kutturantien pohjoispuolella, (Uusihaara), 2015–18, konekaivu. Kullanhuuhdontaluvan siirto Suomen Vuorikone Oy:ltä Rasepi Oy:lle ja Nopes Oy:lle 2015.

NORJA

Tietoa: Hans Lidman, Seikkailujen pohjola

NYTUSJOK:

Karasjoen läheisyydessä.

Tellef Dahll suoritti koehuuhdontaa vuonna 1866 ja sai kultahiutaleen.

BAVTAJOK (Bautajokka), SARGGEJOK (Sargijokka):

Angelista 42 km luoteeseen ja Karasjoelta 48 km lounaaseen, Inarijoelta 38 km itään.

Vuoden 1870 tienoilla Jentoft rakennutti suuren hirsikämpän ja suoritti kullan kaivamista. Talosta tuli myöhemmin kultakentän keskuspaikka. Kultaa löytyi vain muutamia kymmeniä grammoja. Toiminta loppui runsaan kahdenkymmenen vuoden ajaksi.

Vuonna 1898 osakeyhtiö Aurum käynnisti suurisuuntaisen toiminnan Sargejokassa. Töitä johti C. M. Andersen ja töissä oli 25 miestä. Muutamana kesänä huuhdottiin 3700 m³ ja saatiin kultaa 4300 g, paikoin tehtiin 15 m syviä monttuja.

Vuonna 1898–1900 joki kuivattiin ja pohjasorat vaskattiin, suurin hippu 17 g, rikkain kerrostuma sisälsi 2 g/m³ kultaa. Yhtiö oli toiminnassa viisi vuotta.

Englantilainen Asthon kaivoi useita vuosia paikalla, etsi myös jalokiviä.

Brom harjoitti kullanhuuhtontaa, etumiehenä oli Ole William Berg. Brom kyllästyi muutamassa vuodessa ja toimintaa jatkoi O. W. Berg. Mutta kustannukset olivat suuret ja tuotto pieni.

O. W. Berg myi valtauksset vuonna 1934 A/S Nye Alluviumille, jonka johtajana oli Joh. H. Andresen. Vuori-insinööri Eyvind Flood johti töitä. Paikalle tuotiin kaivukoneita ja muita laitteita. Koeporauksia tehtiin kullan paikantamiseksi. Töissä oli 20–30 miestä.

Yhtiö huuhtoi 685000 m³ maata ja kultapitoisuus oli vain 0,52 g/m³. Yhtiö oli toiminnassa vain muutaman vuoden.

Yhtiö lopetti toimintansa ja luovutti valtauksen koneineen O. W. Bergille. Juuri ennen sotaa lopetettiin kaivaminen. Toimintaa alueella ei ole ollut vuoden 1939 jälkeen.

Sargejokka on vanhin ja kuuluisin kultaleiri Norjan puolella. Sieltä on huuhdottu 90 % kaikesta Norjan Ruijan kullasta.

GOSJOKKA (Gåssjåkka, Gorzzejokka), LASSEGUOIKKA:

Gosjokka laskee Inarijokeen Karigasniemeltä 26 km etelään, Lasseguoikka sijaitsee 12 km Gosjokkaa ylöspäin lähellä Vuzzuljäkan suuta.

Paikassa on ollut suuri kultaleiri.

Gulbrand Thesenillä oli valtaus.

CASKENJOKKA (Caskinjåkka, Tshaskenjoki, Hugstelven):

Laskee Inarijokeen Angelin kylästä 1,5 km pohjoiseen.

Vanhoja kultakaivoksia on ollut 1800-luvun alussa. R. Prenin valtasi alueen 1870-luvulla (* Inarijoki).

GALDDOJOKKA:

Laskee Karasjokeen, Karasjoelta 30 km lounaaseen.

Vanhoja kullankaivupaikkoja.

INARIJOKI:

Välillä Karigasniemi–Pyhäouta (Storfossen, Karigasniemeltä 39 km etelään) on tehty useita kulturalöytöjä.

Iskurasjokka (Karigasniemeltä 18 km etelään), vanhoja kultapaikkoja.

Pyhäoudan läheisyydestä löytyi tuottoisa kenttä ennen sotaa.

Kristiansenilla oli valtaus.

TENOJOKI:

Vuoden 1870 tienoilla koettivat lukuisat yksityiset kullanhuuhtojayritykset onneaan Tenon alajuoksulla.

Tenon varrella oleva kulta on osittain kallion sisällä, osittain hyvin hajallaan suunnattomissa hiekkamuodostumissa.

PAATSJOKI:

Inarijärven laskujoki

Tellef Dahll löysi kultaa vuonna 1867 Norjan puoleiselta rannalta.

Vuosien 1897–1935 aikana Norjan Ruijasta on huuhdottu kultaa 40 kg.

Norjan Ruijassa joilla on yleensä verkkainen virtaus ja siksi siellä ei ole tapahtunut mainittavaa kullan rikastumista.

NUKKUMAJOKI

Laskee etelästä Inarijärven Juutuanvuonoon. Joen rannalla ovat sijainneet saamelais-ten talvikylät 1400–1500-luvuilla. Jäännöksiä on löydetty seitsemästä kyläkokonaisuudesta.

Ilmari Itkonen löysi Nukkumajoen talvikylät vuonna 1909.

NULKKAMUKKA (* Ivalojoeki)

Mukka on Ivalojoessa noin 800 metriä Louhiojan suulta ylävirran suuntaan.

Lihrin kertomuksessa Nulkkamukka oli määritelty Palsiojasuusta 300 m Ivalojokea ylävirtaan eli Ritakosken ja Palsiojan välillä. Paikannuksessa on täytynyt tulla jokin sekaannus.

Oli Ivalojoen ensimmäinen kullan löytöpaikka

NUOLLUSKURU (* Tuntsa)

NUORTTIJOKI

Laskee Venäjän puolelle.

A. Tigerstedt kävi tutkimassa jokea vuonna 1882 ja kultaa löytyi vain nimeksi.

Samuel Korvanen ja Pekka Puuronen tutkivat valtion palkkaamina 4–5 viikkoa ympäristöä vuonna 1882. He saivat kullan merkkejä melkein kaikkialta.

NUOVAKKAJOKI

Laskee Ivalojokeen Louhiojan suun paikkeille Hammastunturin suunnasta. Vaskistunturin koillisreunalla on lieveuomia. Joen latvoilla on ikimänniköitä.

NYTUSJOK (* Norja)

NÄLKÄMAANOJA

Laskee Sotajokeen Liljarovan ja Nälkämaan välillä. Alkulähteet ovat Härkäselän länsipuolella.

NÄLKÄOJA

Laskee lännestä Sotajokeen Matinkiviniemen kohdalle.

NÄLKÄOJA

Laskee Sotajokeen lännestä lähellä Inarin ja Sodankylän rajaa, Härkäselän etelä-länsipuolella.

Valtauksia oli 1990-luvulla ojan keskipaikkeilla.

NÄLKÄSELÄNOJA

Laskee Toloshaaraan Nälkäselän koillispuolelle, Kakslauttasen suulta 1,2 km Tolosenhaaraa ylöspäin. Valtauksia on ollut 1990-luvulla.

O

[M](#) [N](#) [O](#) [P](#) [R](#) [S](#) [T](#) [U](#) [V](#) [W](#) [Y](#) [Z](#) [Ä](#)

ON THE OCCURANCE OF GOLD IN FINNISH LAPLAND

= kullan esiintyminen Suomen Lapissa

Curt Fircksin julkaisu vuodelta 1906 Henry Kerkelän ja Prospektor Oy:n kaivoksien kultapitoisuuksista.

ONTTAUS

Kaivettaessa sulaa maata esim. routakerroksen alta rinteessä ns. lipan alta niin silloin ontataan.

OSKARINJÄRVI (Luttojoki, * Kolttakentät)

Oulunseudun Huoltopalvelu Ay

<> KULLNHUUHDONTALUPA:

HL2012:0022 "Goldhound" Karhukuru, Härkäselän luoteispuolella, Kutturantien pohjoispuolella, Merilintulammelta 570 m itään, konekaivu, 2015– 20.

OUNASJOKI

Vanha kultareitti Ivalojoelle: Tepastojoki > Vietkajoki > vetoväli > Korsalompolo > Ivalojoki (* Kitinen).

Vetovälille asennettiin pitkospuut.

Jokea tutkittu 1870-luvulla, hienoa kultaa.

O. Rubzoffin valtaus 1870-luvulla.

Hugo Stjernvall tutki joen latvaosia vuosina 1888–89.

OUTOKUMPU FINNMINES

Kotimainen kaivosyhtiö, joka teki ennen Eta-sopimuksen voimaantuloa runsaasti ns. varmistusvarauksia Pohjois-Suomessa (* Eta-sopimus). Yhtiöllä oli vuonna 1995 valtauksia 95.

OTSAMO

Tunturi Inarin kirkonkylän länsipuolella, korkeus 418 m.

Laella on vanha palovartiomaja, joka on kunnostettu päivätuvaksi. Vesipaikka on polun varressa pari sataa metriä laelta Inaria kohti.

OTSAMON MATKUSTAJAKOTI

On kultamiesten kokoontumispaikka Inarissa. Heikki ja Mari Kokko olivat hoitajina 1950-luvulta alkaen. Ulkonäköä ja nimi ovat muutettu vuonna 1991.

OUTAMAA (= pohjoinen metsämaa)

P

M N O P R S T U V W Y Z Ä

PAADASJOKI (= * Maddib Ravadas)

PAADASJÄRVI (= * Paatari)

PAADASOJA (= Karukorvenoja)
Laskee lounaasta Maddib Ravadasiin
Pari valtausta on ollut 1950-luvulla.

PAATARI (= Paadasjärvi)
Lemmenjoki laskee järveen, Inarista 15 km länteen.
Jomppasten talo (Nilppi) Lemmenjokisuussa.

PAATSJOKI (* Norja)

PAAVONOJA

Laskee Ivalojokeen pohjoisesta, Kultalasta 500 m alavirtaan, Paavonkallion itäreunalla.

PAAVONKALLIO

Ivalojoen Kultalasta 400 m koilliseen.
Kallio on saanut Paavo-nimisestä tuomarista, joka oleskeli alueella kesinä 1872 ja –73.
Huipulta on hyvä näköala Ivalojoelle ja huipulla suuri kivikasa muistuttamassa vanhoista ajoista.

PAHAOJA (= aikaisemmin Välioja)

Laskee Sotajokeen lännestä.
Kaivetut alueet ovat Sotajoelta mitattuna 50–100 m ojan molemmilla rannoilla, 150–250 m etelärannalla ja 450–500 m pohjoisrannalla.
Hannu Postilan valtaus vuosina 1881–82, töissä 5 miestä, vuoden 1881 suurin hippu 57 g ja vuonna 1882 kultaa vain 8 g.
Mutkassa ennen louhikkorotkoa on ollut vanhoja kaivoksia (150–250 m Sotajoelta).
Frans Kangasniemellä oli valtaus vuonna 1902.
Lohkareitten peittämä rotko.

Lapin Kulta Oy:n toimesta on kaivettu vuonna 1927. Yläosalla ovat haittana suuret kivet ja alaosalla runsas vedentulo. Kaivettu 4 koekuoppaa, ensimmäinen 3,5 m syvä, jossa kultaa 0,5 g/m³. Muihin kuoppiin tuli vesi 3 m:n syvyydessä (* Sotajoki).

Taavi Peltola kaivoi 1980-luvulla.
Esko Virkkalalla oli valtaus vuonna 1989.

PAHAOJA

Luiroon laskevan Pihtijoen yksi sivuhaara on nimeltään Pahaoja.

PAHAOJAN KULTALA (* Sotajoki)

PAHAOJAN POLKU

Polku alkaa Pahaojan Kultalasta ja kulkee Ivalojoen Kultalaan. Polku on pituudeltaan noin 12 km ja se lienee alun perin syntynyt vuosisadan vaihteen tienoilla kullankaivajien tallaamana. Polku on merkitty uudelleen 1970-luvulla.

PAHAOJANVAARAT

Vaarat ovat Pahaojan Kultalan ja Ivalojoen Kultalan polun pohjoispuolella. Vaaran pohjoisreunalla polun lähellä on hyvä lähde, Sotajoelta noin 3 kilometriä.

PAJUHUIPPU

Lemmekäsjärvestä kilometri koilliseen, Naukusojasuun vastakkaisella puolella. Frans Kangasniemellä oli kuusi valtausta vuonna 1902 (Pajuhuipun länsipuolella).

PALJAKAISEN MAJATALO

Majatalo rakennettiin Saariselän Magneettimäkeen Paljakaisojan rannalle 1910-luvulla. Paikalla oli myös navetta, talli, aitta, heinälato ja sauna. Lapin sodan aikana vuonna 1944 saksalaiset polttivat rakennukset. Majataloa isännöi aluksi Eevert Siivikko, seuraavana Alfred Rajala ja myöhemmin Hannes Tanhua. Lutolla kaivavat kullankaivajat vierailivat usein majatalossa.

PALJAKKA

* havupuuvyöhyke ja tunturipaljakka

PALKISOJA

Alkaa Auskottivaaran itäpuolelta ja laskee Alajokeen. Oja on Ivalon ja Kaunispään puolivälissä, nelostien länsipuolella.

August Puhakka ja Henry Kerkelä rakensivat kämpän Palkisojan varteen vuonna 1902. Augustilla oli valtauksia Auskottivaarassa ja heidän oli tarkoitus kalliokullan hyödyntäminen.

Kesäkuussa 1960 paloi alueella metsää 260 ha.

PALKISPÄÄ (= * Tankapää)

Tankajoen latvoilla.

PALOHARJU

Purnumukan tienhaarasta noin 700 m Ivalon suuntaan, nelostien itäpuolella soramonttujen ympäristöstä löytyy saksalaisten erilaista tuhottua materiaalia (aaltopeltikorsuja, kamiinoita, veneen raato, huopakattorullia ym.). Paikalla on ollut myös vankileiri. Alueella on vanhoja juoksuautoja, konekivääripesäkkeitä ja tykkiasemia. Sorakuoppien kohdalta lähtee saksalaisten rakentama huoltotie Sompion luonnonpuistoon.

PALOKIIMASELKÄ

Vuotson kylästä 4 km itä-koilliseen, nelostien itäpuolella.

Geologinen tutkimuslaitos suoritti kairauksia vuonna 1952 magneettisesta rautamalmiesiintymästä, Jukka Pellinen oli oppaana. Erästä näytteestä löytyi kultaa 10 g tonnilta. Alueella ei ole tavattu huuhdontakultaa.

Suomen Malmi Oy suoritti vuonna 1953 timanttikairauksia, juonen lävistys ei onnistunut.

PALO-OJA

Laskee lännestä Sotajokeen, Halvarinniemen ja Pahaojan puolivälissä.

PALOPIRTINOJA

Laskee Palsiojaan idästä Palsitunturin eteläpuolelle.
Suuosan pohjoispuolella on kämpän ja saunan rauniot.
Ojaa ylävirtaan 100–900 m.
J. A. Åkermannin valtaus vuonna 1873, kultaa 138 g.
Vuosina 1879–80 kultaa 527 g.
Vuosisadan alussa Frans Veskonieni kaivoi.
Mikko Aalto kaivoi 1980–luvulla kivien välejä, kultaa hienoa.

PALOSELKÄ

Palsiojalla?
Nils Kyröllä oli valtaus vuonna 1913.

PALSA

On soilla syntynyt ikiroutainen turvekumpu, jonka pinta sulaa kesäisin enintään puolen metrin vahvuudelta. Palsan korkeus voi olla useita metrejä (Suomen suurin 7 m) (* pounu).

PALSI

Prospektor Oy:n kaivos Palsiojalla vuonna 1902, tunnelin syvyys 12 m. Kultapitoisuus oli 1,7–5,0 g/t.
Suomen Malmi Oy otti näytteitä kivikasoista vuonna 1953, kultaa ei löytynyt.

PALSIN TIE

Heikki Korhonen toi kaivukoneen Pulkkisenojan suulle ja samalla paranteli Multatunturin puoleista tietä. Metsähallitus korjasi tietä Palsiojan pohjoispuolella Palsin Kultalaan vuonna 1984.

PALSIN TULLI

Palsiojalla, Pulkkisenojan suulla, Elsaajan suulta 300 m alavirtaan päin.
Tulli syntyi vuonna 1982, kun Erkki Kuusenmäki ja Pekka Talvio rupesivat tullaamaan turisteilta viinaa. Palsiojan ylittävälle sillalle ilmestyi kyltti jossa luki "Palsin Tulli".

PALSIOJA

Laskee kaakosta Ivalojokeen, Palsi tarkoittaa kovaa, jyrkkää, korkeata kalliorinnettä.
Ojasta käytetään myös nimeä Palsinoja–nimeä.

Kivekkään pato (1000 m Ivalojoelta)
Nimetön oja länsipuolelta (Ivalojoelta 1,4 km)
Nimetön oja länsipuolelta (Ivalojoelta 1,75 km)
Roivaisenoja (Ivalojoelta 2,2 km)
Raahen pirtti (Ivalojoelta 3,4 km)
Palopirtinoja (Ivalojoelta 4,2 km)
Kuusioja (=Siliäselänoja) ja Annin lampi
Zellberginoja = Löytyoja
Nenosenoja
Limppuoja
Kempaisenoja
Pulkkisenoja ja Palsin Tulli
Elsaaja
Jääskeläisenoja ja Matkahuolto
metsäautotie Palsiojan eteläpuolelle
Multatunturin (= Ristiinamorosto) lieveuomat ja Heikki Kivekkään piilopirtti

Palsiojasuulla Prospektor Oy:n työmaatukikohta vuonna 1902.
Ivalojoelta 250–400 m, paikassa on vinssin ja rännien jäännöksiä.

IVALOJOELTA 600–1100 m, Palsiojan itärannalla:

J. Piponiuksen valtaus (n:o 32) vuonna 1873 ja kultaa 0,6 kg, vuonna 1880 mennessä kultaa 1,4 kg, myi valtauksen Elias Nordlingille vuonna 1882 ja kultaa 872 g.

Ivalojoelta 700 m, paikassa on kolmen kämpän rauniot ojan lounaispuolella.

Ivalojoelta 700–800 m, rännipukkien jäännöksiä.

Ivalojoelta 800 m ylävirtaan Edvard Björkmannin ja Korven valtaus vuonna 1882, 6 miestä töissä, kultaa 872 g. Kaivettu alue itärannalla.

Heikki Kivekkään pato 1000 m Ivalojoelta. Padon korkeus oli n. 2 m ja siitä johdettiin vettä alapuoliseen jokiterassilla olevaan huuhtomoon. Padosta on vielä jäljellä jokitor-
mässä hirsiä ja kasattua maata.

ROIVAISENOJA

Laskee Palsiojaan pohjoisesta, Ivalojoelta 2,2 km.

Palsojasta 20 ja 40 m ylävirtaan löytyy patorakennelmia.

Palsiojasta 62 m ylävirtaan, kämpän rauniot ojan luoteispuolella.

Palsojasta 74 m ylävirtaan, patorakennelma ja juoksutusoja Palsiojalle alapuoliseen huuhtomoon. Latvaosalla oli juoksutusoja lähellä suota. Suo reunalla lähde.

ROIVAISENOJASUUSTA 700 m alavirtaan ja 400 m ylävirtaan (Ivalojoelta 1,5–2,6 km)
Roivaisenojasuulla Palsiojan ensimmäiset valtaukset.

Joh. Piponiuksen valtaus (n:o 27), vuonna 1871 ja kultaa 0,1 kg. Myi valtauksen Xenofon Nordlingille loppukesällä 1871, kultaa 2,3 kg vuonna 1872; 3,4 kg vuonna 1873 ja vuonna 1872 suurin hippu 41,5 g.

Heikki Kangasniemellä oli kolme valtausta vuonna 1888.

Ivalojoelta 1750 m, Palsiojan pohjoispuolella kämpän haamu.

Ivalojoelta 2150 m (Roivaisenojasuun alapuolella) Palsiojan lounaispuolella ison kämpän rauniot.

Frans Veskonieniemi on kaivanut 1900-luvun alussa.

RAAHEN PIRTTI

Palsiojan varrella, Palopirtinojasuulta 700 m alavirtaan, Ivalojoelta 3,4 km.

Pirtti on kunnostettu vuonna 1985 metsähallituksen toimesta varaustuvaksi. Vanha sauna toimii nykyisin puuvarastona.

RAAHEN PIRTISTÄ 500 m alavirtaan ja ylävirtaan Palopirtinojasuulle asti (Ivalojoelta 2,9–4,2 km):

Kun nykyisen Kutturin kylän Maggat 1860-luvun puolivälin paikkeilla suorittivat Haltilta käsin ensimmäisen tiedustelumatkansa tuleville asuinsijoilleen, oli Palsiojalla jo jokunen kullankaivaja.

Perimätiedon mukaan Palsi-erakko huuhtoi näillä paikkeilla vuosina 1861–64, ehkä vielä kesällä 1865.

Paikka on Palsiojan eniten kaivettu osuus.

Raahelaiset Matts Holm, Anders Helakoski, Mathias Rönnfors, Johan Manninen, Matti Pyhälä, Anders Leppäluoto ja J. Tuhkala kaivoivat (n:o 31) kultaa 2,1 kg vuonna 1873; 1,4 kg vuonna 1874 ja 0,3 kg vuonna 1875. Rakensivat kämpän, jota kutsuttiin Raahen

pirtiksi (700 m alavirtaan Palopirtinojalta, Palsiojasta 12 m koilliseen). Samalla paikalla on myös sauna ja kämpän haamu.

G. Korvasen valtaus vuosina 1879–81.

A. Schneiderin valtaus vuonna 1883, 7 miestä töissä, käytettiin korkeata kraanaa kivien siirtämiseen, kultaa 817 g.

Yrjö Kangasniemellä oli kolme valtausta vuonna 1888 Raahen pirtin kohdalla.

Prospektor Oy käytti Raahen pirttiä vuonna 1902. J. Saarinen tutki ja etsi Prospektor Oy:lle vallattavia alueita. Loppukesästä Georg Hall tuli tilapäisesti päälliköksi Palsille (* Palsi). Malminetsijänä oli Uno Makkonen.

Mikko Maunu kaivoi vuonna 1902.

Ryyne Kukkala kaivoi 1910-luvulla.

Juho Kangasniemellä oli valtaus vuonna 1902.

Nestor Toivonen oli saanut haltuunsa suuren määrän H. Kivekkään valtauksia vuonna 1920 Raahen pirtin ylä- ja alapuolelta. N. Toivonen pystyi tarjoamaan 445 valtausta Ivalojoki Oy:lle.

Ivalojoki Oy:llä oli valtaus vuonna 1925.

Jaakko Isola kaivoi 1940-luvun lopulla.

Heikki Korhosen konekaivu herätti kiistaa vuonna 1981. Heikki teki uivan huuhtomolaitoksen, joka otettiin käyttöön heinäkuussa 1985. Hän perusti matkailuhuuhtomon ja tukikohta tuhoutui tulipalossa loppukesällä 1986 (*Heikki Korhonen).

Mikko Aallon valtaukselta löysi vuokralaisena kaivava Tapani Huuskonen 36,75 grammaisen hipun ("Reeta") 20.7.2006. Aikaisemmin löytyi 9,3 grammanen hippu.

Raahen pirtti on kunnostettu vuonna 1985 metsähallituksen toimesta varaustuvaksi. Vanha sauna toimii nykyisin puuvarastona.

PALOPIRTINOJA

Laskee Palsiojaan idästä Palsitunturin eteläpuolelle.

Suosan pohjoispuolella on kämpän ja saunan rauniot.

PALOPIRTINOJASUU ja 200 m ylävirtaan, Kuusiojan alapuoli.

Ojan molempia rantoja on kaivettu.

Karl Tegströmin valtaus (n:o 33) kultaa 0,5 kg vuonna 1873; 1,3 kg vuonna 1875; 2,3 kg vuonna 1876; 1,9 kg vuonna 1877; 1,7 kg vuonna 1878 ja 0,7 kg vuonna 1879.

Anton Schneiderin osti Tegerstömin valtauksen vuonna 1879, valtaukselta kultaa vuosina 1870–79 yhteensä 8,59 kg.

Mikko Maunulalla oli valtaus vuosina 1902–13.

Ryyne Kukkala kaivoi 1910-luvun alussa.

Palopirtinojan suulla Palsiojan koillispuolella kämpän ja saunan rauniot.

Edellisestä ja tästä alueesta vuoteen 1880 mennessä kultaa 12,3 kg.

ZELLBERGINOJASUUN–250 m alavirtaan itärannalla.

Louhikkoinen ja paikka on syvässä kanjonissa.

NENOSEN–, LIMPPU– ja KEMPAISENOJAN välinen alue = Palsin suora (* Nenosenoja):

Seppo Wulff tutkinut Kemppaisenojan suosaa.

Pentti Järvinen kaivanut Nenosenojan sekä Limppuojan suosilla.

Jänkkää ja louhikkoa, kaivaminen on vaikeaa, kulta hienoa.
Kirsi Kukkosella oli valtaus 2003–07.

PULKKISENOJASUU, Palsiojaa molemmin puolin.

Paikassa sijaitsee ns. "Palsin tulli".

Viktor Koivula kaivoi 1960-luvun lopulla.

Teuvo Pulkkinen kaivoi 1960-luvulla aina vuoteen 1981 asti. Mukana olivat myös Pentti Nenonen ja Jaakko Kemppainen.

Paikkaa ovat myös kaivaneet Jorma Valtanen, Iiro Lindroos, Erkki ja Pauli Kuusenmäki, Juhani Saajo, Ermo Rantanen sekä Petri Vesterinen.

Heikki Korhonen teki tien 1980-luvulla huuhtomon yli.

Löytyi 22 g:n hippu vuonna 1987.

Paikka on ollut viime vuosina rikkain Ivalojoen alueella.

ELSAOJA, kaivokset ovat Elsajassa Palsintien eteläpuolella.

Paikassa on huuhdottu 1950-luvulla.

Pintakullan lisäksi rikas pohjakultaesiintymä, suurimmat hiput ovat olleet 9, 8 ja 6 g.

Pekka Talvion valtaus vuonna 1976 ja turistihuuhtomo. Mukana oli kaivamassa Pete Petelius.

Lapin Kullankaivajain Liiton valtaus vuonna 2002 ("Humu Kulta").

JÄÄSKELÄISENOJASUU (= Ikeläisenoja) ja lähiympäristö:

Jääskeläisen kaivos 1950-luvulla, rakensi turvekammin ("Matkahuolto").

Lasse Kock, Jukka Alakesti ja Iiro Lindroos kaivoivat 1970-luvulla.

Jorma Valtosella oli valtaus vuonna 1976.

Paavo Hieta, Martti Mikkonen ja Antti Partanen ovat kaivaneet 1980-luvulla.

Karkeita hippuja.

Antti Leppänen löysi 45-grammisen hipun (Röpelö) vuonna 2009. Oskari Leppänen löysi 12-grammisen vuonna 2010.

MULTATUNTURIN länsi- ja eteläpuolella:

Palsiojan ylimenevästä tiestä 400 m, 600 m, 1300 m ja 1700 m ylävirtaan.

Paikassa on huuhdottu 1980-luvulla (mm. Lasse Kock, Matti Jauhinen, Heikki Katajamaa ja Tauno Marttinen), kulta hienoa.

Lieveuomien alueelle rakensi Heikki Kivekäs piilopirtin, saunan ja aitan (* Multatunturi).

PAIKKA EPÄVARMA:

Viljami Kyrö on kaivanut.

Pentti Alela aloitti vuonna 1976 traktorikaivurilla kultahommat.

PALSISUVANTO

Ivalojoessa Palsiojan suulla.

PALSITUNTURIT

Louhiojan, Palopirtinojan ja Palsiojan välillä, korkeus 380 m.

Tarun mukaan kultaa kalliassa.

Sederholm oli piirtänyt karttoihinsa juonen, jonka piti sisältää kultaa.

Prospektor Oy kaivoi vuonna 1902 rinteessä ns. Elfvingin juoneen koekuoppia. Pisin vaakatunneli on 12 metriä. Kultaa juonesta ei löytynyt.

H. Stigzelius tutki vuonna 1953 tunnelia mutta ei löytänyt merkkiäkään juonesta eikä kullasta.

PANKKI

Paksu moreeni- tai sorakerros, jossa on kultaa (* pankkikulta).

PANKKIKULTA

Pankissa eli joen penkassa esiintyvää kultaa.

Pankkikulta on Swedeliuksen mukaan: hienorakeista, joka esiintyy kallion tai pohjasoran päällä virran kosteikkopaikoissa, tavataan myös jokipenkoissa.

Kultapitoisten kerrosten paksuus 2–200 cm ja leveys 1–15 m.

* placer, pohjakulta, rihlakulta ja terassikulta.

PANKKIPIRTIN KUIVAKURU (* Makasiinikuru)

Johan Normanilla oli kurussa kaksikerroksinen kämppä.

PANNU (= * vaskooli)

PANNUTUS (= huuhtominen = peseminen = * vaskaus)

PAPINHAMINA

Sotajoen itäpuolella, Kutturantien ja Harrijoen välissä (*Sotajoki).

Nimi tullut erään papin mukaan, jolla oli joen rannalla eräkämpä.

PASKAJÄNKÄ

Kyläjoen, Kellotapuliojan ja Kekkosenojan välillä. Kartoissa on väärä nimi, Kyläjoenjänkä.

PASKAOJA (* Vuijeminhaara)

Laskee Vuijeminhaaraan lännestä, Sotajoelta 800 m. Nimen taustana poska = väinönputki.

PASKAPALO

Vuijeminhaara–Kellotapuliojan yhtymäkohdasta itään. Kartoissa käytetty Paskaluottimoa, tämä nimi on väärin.

PATA

Pata tarkoittaa hiirenkirnua. Ruotsiksi hiirenkirnu on "jättegryta" ja suomennettuna se on jättiläisen pata. Patakosken kohdalla on hiirenkirnuja?

PATAKOSKI (* Ivalojoeki) (= Merimieskoski)

Ivalojoessa Sotajokisuusta 500 m ylävirtaan.

PATANIEMI (* Sotajoen suupankki)

PATAOJA (* Ivalojoeki)

Laskee etelästä Ivalojokeen Björklundinojan paikkeille.

Suosalta Ivalojokea alavirtaan Björklundin kaivospiiri tuottoisin tilastojen mukaan (* Ivalojoeki, Björklundinkoski).

PATAOJA (= Ruihtuäytsi)

Laskee Lemmenjokeen.

PATATUNTURI

Ivalojoelta pari kilometriä etelään ja Sotajoelta 2,5 km länteen (* Tor-muodostumat).

PATATUNTURINOJA (= Lumioja)

Laskee Sotajokeen lännestä, Ivalojoelta 3,2 km.
Valtauksia 1980 ja–90 luvulla.

PATO (= * Tammi)

PAVILJONKI (* Kutustajan paviljonki)

.

PEHKOSENKURU

Puordnajoen latvahaara, joka laskee Vaskojokeen.
Berhard Pehkosen valtaus 1950-luvulla, rakensi kodan.
Esa Kujalan valtaus vuosina 1972–92, kuoli kämpän palossa 27.1.1992.

PELLISEN KÄMPPÄ (= * Morgamojan Kultala)

Lemmenjoki, Morgamoja.

PELLISEN LAKI (= Jukanpää = Tuolpumoaivi)

Morgamojan ja Kotaojan välissä, Morgamojan Kultalan pohjoispuolella, korkeus 430 m.
Polku kulkee laen yli Miessijoelle.

PELTOTUNTURIT

Käkkälän- ja Repojoen välillä, lähellä Norjan rajaa.
Löytyy vain lentokultaa.
Pidettiin kauan Lapin kullan alkulähteenä.

PETRONELLAN KUKKULAT

Ruihtuäytsin, Heikkisenojan ja Jomppastenojan välillä, korkeus 450 m.
Hollantilainen Sylvia Petronella oli Pellisen porukan kokkina vuonna 1949 (* Morgamoja).
Kukkulan pohjoispuolella kulkee polku Morgamojalta Ruihtuäytsille.

PETRONELLA-OPISTO

Jukka Kelan matkailuyritys Pehkosen kurussa, jossa pääsee kokeilemaan kullankaivua opastetusti.

PETSAMON TIE (* jäämerentie ja Urupää).

PETÄJÄNLEHTO

Sodankylä, Porttipahdan tekojärven pohjoisosassa, Vuotsosta voin 40 km.
Petäjänlehdon ja Petäjänlammen alueella esiintyy huuhtontakultaa.

PENTTILÄNKOSKI (* Ivalojoeki) (= Ruikankoski)

Ivalojoessa Ruikanmutkan kohdalla. Rantoja kaivettu ja kultaa löytyi aika hyvin.

PEURA

Peuroja oli vielä 1700-luvulla ja 1800-luvun alkupuolella runsaasti.

Peurapyynnissä käytettiin erilaisia aitauksia ja kuoppia sekä jousia (* hangas). Pyssyjä alettiin käyttää 1700-luvun alussa.

Vuosisadan vaihteessa peuroja tavattiin vielä Sodankylän ja Inarin vedenjakajalla Raututunturissa.

Poromiesten ja pyytäjien parissa kulkeutuneen perimätiedon mukaan nykyisen Hammastunturin erämaa-alueen eteläosista (Tuore–Peuravaarasta), Pekka Pokka (Haipan Pekka) ampui viimeiset peurat vuoden 1870 tienoilla.

Vuoden 1890 tienoissa viisi lappalaista pyydysti peuroja ja he kertoivat, että peurat kaikkosivat lopullisesti, kun Vuotson ja Purnumukan lappalaiset lännestä päin tulivat suurine poroeloinen.

Hyvä peurapaikka oli Suomuniemi Luton ja Suomujoen välissä. Luoteis–Inarilaiset pyydystivät Korsa–, Appis– ja Viipustuntureilla (* Hangas, Karvasuvanto, Lemmenjoen kansallispuisto, Sompion luonnospuisto ja Urho Kekkosen kansallispuisto).

Peurasaaliista ei paljon huikittu, koska osa saaliista piti luovuttaa kruunulle.

Peuroja pyydystettiin pyyntikuopilla. Ne kaivettiin yleensä hiekkaperäiseen maastoon ja maastollisesti jokirinteille, soiden ja lampien välisiin harjuihin tai suosaarekkeisiin. Riukupuista tehtiin johdinaidat ohjaamaan peurat pyyntikuoppiin. Kuoppien pohjille laitettiin teroitettuja seipäitä peurojen surmaamiseksi.

Vanhimpien kuoppien iäksi on arvioitu muutama tuhat vuotta.

Useita pyyntikuopparyhmiä on Kyläjoen latvoilla Paskapalon–Haukilammet välillä, Ivalojoeki–Kyläjoeki–Kummitusojan välillä, Ivalojoeki–Taimenjoki–Korsuojan välillä Kutturankylän länsipuolella, Kivijoki–Rullajoki–Kivijoen Kielismaassa ja Ivalojoen Saarikosken paikkeilla Mukkapalossa. Ainikkalammen länsipuolella on myös sorteineita peurakuoppia.

Pyyntikuopparyhmiä on Kalaoja–Kuikkalampi alueella ja Matinpäät–Möllerinpään välillä. Peura rauhoitettiin vuonna 1913.

PEURAVAARA

Nelostien itäpuolella, Tankavaaran Kultakylästä itään 5 km, korkein kohta 350 m.

Peuravaarat (Tuore–Peuravaara) löytyy Sodankylän puolelta Kutturankylästä 16 km etelään. Täältä kerrotaan ammutun vuoden 1870 tienoilla viimeinen alueen peura (* peura).

PIELPAJÄRVEN ERÄMAAKIRKKO

Inarin vanhin kirkko rakennettiin Ison Pielpajärven itärannalle vuonna 1646. Nykyisinkin käytössä oleva kirkko rakennettiin vuosina 1754–60 vanhan ränsistyneen kirkon tilalle.

Vanha kirkko oli kooltaan n. 5 x 6 m². Uusi kirkko rakennettiin kaksi kertaa suuremmaksi 11,5 x 11,8 m² ja sinne mahtui 150 henkeä.

Pielpajärvi säilyi Inarin kunnan kirkollisena keskuksena vuoteen 1888 asti.

Kirkon ympäristö toimi markkinapaikkana ja kentässä oli 1840-luvulla n. 50 hirsimökkiä. Kirkolta 3 km koilliseen Retsamojärven rannalla on ollut myös markkinapaikka.

PIENKULTAKAIVOS

Kittilän Siitosen kylässä on pienkaivos Gold Mine Siitonen & Saiho. Kaivos on kahden miehen yritys, Harri Siitosen ja Jukka Saihon. Kalliota murskataan ja siitä erotellaan kulta.

PIETARLAUTTANEN (= Lauttapää)

On Ivalojoen Kultalan koillispuolella (3,5 km) 491 m korkea kallioinen tunturi.

Pietarlauttanen (= Lauttapää) on merkitty kartoissa Kehäpääksi. Todellisuudessa Kehäpää on 1,5 km etelämpänä. Lautta tarkoittaa laajaa, aukeaa, pinnaltaan aika

tasaista tunturia. Revontulitutkimusten yhteydessä rakennettiin hirsirakennus laelle (kämpän hirsiiä on tänä päivänäkin laella). Nyt puhutaan risumajasta ja hirsikämpästä, kumpi on oikea tieto. Nykyisiin karttoihin merkitty Pietarlauttanen pitää olla Kivipää.

Revontulitutkimuksia suoritettiin Kultalan Kruunun asemalta käsin talvella 1882–83. Pylväspuita kaadettiin ja vedettiin läheisestä laaksosta Pietarlauttasen rinteeseen. Pylväät pystytettiin ja niihin sovitettiin eristäjät, joihin kiinnitettiin kuparilanka. Tunturin korkeimmalle laelle rakennettiin eräänlainen käämi. Tästä koneesta lähti edellä mainittu kuparilanka noin 178 m alempana olevaan läheiseen laaksoon. Synkkään kuusikkoon kyhättiin havumaja, johon ilmavirran tutkimuksia varten tarpeelliset koneet sijoitettiin. Havainnoitsijat näkivät revontulisäteen Pietarlauttaselle sijoitetun käämin päällä joulukuun 29 päivänä 1882.

Revontulitutkimuksia jatkettiin talvella 1883–84, tutkimuksien johtajana toimi edelleen Selim Lemström. Pietarlauttaselle ja lähellä oleville tunturien huipuille sijoitettiin neljä virtailukonetta. Niiden korkeudet merenpinnasta olivat 494, 484, 413 ja 406 metriä ja kaukaisin niistä oli 3,96 kilometrin etäisyydellä Kruunun asemalta.

Tutkijoita varten oli noin tien keskivaiheille rakennettu kaksi havaintomajaa, joiden asento oli sellainen, että näköala koneisiin päin oli aivan vapaa.

Majat olivat tehty pystytolpista ja niiden päälle oli levitetty teltan kappaleita. Toisessa majassa oli rautauuni. Majat olivat puhelinjohdolla yhteydessä Kruunun aseman kanssa (linjan pituus n. 3,5 km), jonka vuoksi havainnoitsija saattoi ilmoittaa tapahtumista.

Pakkanen ja kuura katkoivat lankoja sekä vaativat tiheään rikkihapon uudistamista eristäjissä.

Maaliskuun lopulla vuonna 1884 suoritettiin vielä loppututkimuksia. Tunturin laelle pystytettiin 10,7 metrin pituinen salko, jonka latvaan oli tarkoitus sijoittaa virtailukone. Työmiehet kieltäytyivät kiipeämään huokuvaan salkoon, koska tutkimuslaitteet sisälsivät rikkihappoa. Lopuksi tutkijoiden itse oli noustava salkoon ja asennettava laitteet.

PIHLAJAKURU (= Pihlajaoja)

Laskee etelästä Jäkälä-äytsiin Kaskoain suunnasta.

Oskari Kangasniemi löysi vuonna 1947 kultaa latvaosalla olevan lammen rannalta.

Kangasniemet ja E. Kokko löysivät vuonna 1947 kultaa hyvin, suurin hippu 8 g.

Volmari Kangasniemi poikineen ja Oiva Kangasniemi kaivoivat vuonna 1948, V. A. Kangasniemen valtaus vuosina 1947–50.

M. N. Kangasniemen valtaus vuosina 1950–51 ja kaivospiiri voimassa vuosina 1951–53.

Evert Kiviniemi ja Antti Vanhala löysivät 61 g:n hipun vuonna 1951.

Yrjö Korhonen kaivanut vuonna 1960 ja löysi 5,40 g:n hipun.

Suomen Malmi Oy kairasi magneettikiisuesiintymää vuonna 1955, tutkimuksia johti H. Stigzelius ja apulaisina olivat Y. Korhonen, V. Keurulainen ja Rudolf Merten, kultaa ei löytynyt. He porasivat kallioon reikiä ja räjäyttämällä avasivat kalliota. Lisätutkimuksia suoritettiin vuonna 1957.

Mauri Mäkinen on käyttänyt kaivukonetta vuonna 1998. Valtaukselle on myönnetty kaivospiirioikeus yhdessä Y. Korhosen valtauksen kanssa.

Hiput ovat kulmikkaita ja kiiltäviä.

PIILEVÄMAA

Pääaineksena ovat piilevien kuoret ja väriltään se on valkeata, harmahtavaa tai ruskeahkoa. Se on löyhää ja erittäin kevyttä.

Maalaji syntyy yleensä siten, että järven pohjalle kerrostuneesta liejusta kaikki muut orgaaniset aineet täydelleen häviävät paitsi piilevien vastustuskykyiset, pihappoiset kuoret.

Lapissa piilevämaa on melko yleistä.

PIISPANKIVI

On Piispanojan rannalla, nelostien itäpuolella.

Partisaanihyökkäys 4.7.1943 linja–autoa vastaan, surmansa sai neljä henkilöä.

Muistokivi on pystytetty 20.6.1950.

PIISpanoja

Laanilassa, Laaniojan yläosan nimi. Nimi tullut piispa Wallinmaan mukaan, joka kuoli partisaanihyökkäyksessä 4.7.1943 (* Piispankivi).

PIKKU-HANGASOJA (aikaisempi nimi) (=* Rönkönoja)

PIKKU-HANGASSELKÄ

Tolosjoen ja nelostien välissä, Kutturantien pohjoispuolella.

Eteläosassa Kaarle Kustaan kaivos (* Kaarle Kustaa).

Eino Justanderilla oli valtaus 1980-luvulla selän päällä ja kultaa löytyi.

PIKKU-HARRIJOKI (= Harrijoki)

Laskee Tolosjokeen lännestä, Laaniojan suuosan eteläpuolelle.

Suosalla on vanhoja kaivantoja.

PIKKU-HARRIOJA (=* Harrioja)

Laskee lännestä Tolosjokeen Harripään pohjoispuolelle.

PIKKU KAARREOJA

Appistunturin ja Pistoolivaaran välissä, laskee Appisjärveen.

Tunturialueelta lähtevistä puroista Hännisen pojat löysivät kultaa.

PIKKU-KUTUSTAJANOJA (Itäinen Pikku-Kutustajanoja)

Oja alkaa Kutustajanharjun länsipuolelta ja laskee Sotajokeen Kutturantien sillalta 1,5 km alavirtaan.

Pikku-Kutustajanojan ja Sotajoen välisellä terassilla oli kämppä. Se oli Sotajoen sillan rakentajien 1940-luvulla rakentama. Se sijaitsi Kutturantien sillasta noin 1,5 km Sotajokea alavirtaan, satakunta metriä joen länsipuolella. Kämpä on hävitetty polttamalla. Kämpästä löytyy valokuva vuodelta 1952.

Alaosalla pieni rakennus, jota kutsutaan "Kutustajan paviljongiksi". Mökin ovat rakentaneet metsurit Tolosjoelle Hirvasvuopion paikkeille vuonna 1960. Mökki on siirretty Hirvasvuopion pihalta vuonna noin 1966 nykyiselle paikalle (* Kutustajan Paviljonki).

Valtauksia 1980– ja 1990–luvulla Kutturantien ja Sotajoen välillä.

Tapio Ahosella valtaus 1989–.

Usko Luostarinen kaivanut koneella vuosina 1982–85, kultaa hienoa. Jouko Jaakkola, Kalervo Ruohoniemi ja Terho Torkkeli ovat kaivaneet vuosina 1991–98.

Kutturantien pohjoispuoli, tien vieressä:

Olavi Kukkala piti matkailuhuuhtomoa vuosina 1984–85.

Heti Kutturantien pohjoispuolella ovat kaivaneet vuosina 1997–2000 Samuli Aalto ja Teuvo Korpikoski.

Kutturantien eteläpuoli:

Pauli Nevala toi Suomen suurimman kultakoneen Kutustajanharjun juurelle. Syksyllä 2001 Olavi Salmela siirsi pois P. Nevalan suuren "kultakoneen" jäänteet. Kone oli tehty Teuvalla ja kuljetettu lavetilla Hangasojalle vuonna 1993. Konetta ei ollut käytetty päivääkään kullan huuhtonnessa.

Heikki Heiniluoma ja Seppo Pakarinen kaivoivat ehkä 1993-96.

Usko Luostarinen kaivoi koneella 1992–97.

Kultatusinan valtaus 2001–08, jossa tämän tiedoston tekijä oli jäsenenä.

Yläpuolella oli Sami Hakalan valtaus. Sami luopui valtauksesta 2004. Ennen Sami Hakalaa paikassa on kaivanut Jaakko Katajisto vuosina 1988–94.

Paikkaan tuli vuonna 2005 uusi valtaus Kultatasku – Goldpocket ja vuonna 2013 huuhtontakultalupa Kultatasku 2 – Goldpocket 2.

Aivan latvaosalla on kaivettu koneella.

Eniten löytyy hengetöntä, useita penikkatäitä ja täitä sekä muutamia lutikoita. Henge-töntä kultaa löytyy melkein joka paikasta ojan varrelta ja myös terasseilta ja peräti harjujen yläosasta. Platinaa löytyy myös pieniä määriä.

PIKKUOJA

Laskee Sotajokeen idästä Erkkilänniemen paikkeille, Ruosteojan eteläpuolelle.

Kultaa esiintyy juuri ennen kuin oja alkaa pudota jyrkästi Sotajokeen.

Paikassa on kaivettu 1980-luvulla. Kulta on hienoa.

PIKKU-TANKAVAARA

Tankavaaran Kultakylän kaakkoispuolella noin 2,3 km, korkeus 422 m.

Laella on ollut vuonna 1944 kaksi suorasuuntaustykkiä, lisäksi rinteessä korsuja, taisteluhautoja, ja konekivääriasemia. Takamaastossa vaaran pohjoisrinteessä oli kuusi tykin tuliasemaa (125 ja 175 mm). Lähes vaaran laella oli kaksi suorasuuntaus ammuntaan pystyvää kenttätykin asemaa

Vaaran koillispuolella on sijainnut pienempi vankileiri peitteisessä maastossa (* Lapin sota, Purnumukka ja Ylisenvaara).

PIKKUVUOMAJOKI

Appistunturien ja Jänkäpään välissä, laskee Hammasjärveen.

Tunturialueelta lähtevistä puroista Hännisen pojat löysivät kultaa.

PILLUNSILMÄLAMPI (I)

On pieni pyöreä lampi Patalammen ja Pahaojan välillä. Karttaan nimeä ei ole merkitty.

Nimi oli käytössä suuren kultaryntäyksen aikoina 1870 – luvulla.

PINSETIT (* Kullan puhdistus)

PIPETTI (* Kullan puhdistus)

PINTAMOREENI

Jään päällä ja sisällä kulkeutuneesta aineksesta syntynyt löyhärakenteinen ja huuhtoutunut moreeni.

Pintamoreeni saattaa esiintyä pohjamoreenin päällä joko kohtalaisen ohuena tai useiden metrien paksuisina kerroksina. Pintamoreeni on voinut kulkea pitkiäkin matkoja. Pintamoreeni eroaa pohjamoreenista paremman lajittuneisuutensa ja huuhtoutuneisuutensa perusteella (* moreeni, pohjamoreeni ja reunamoreeni).

PITOISUUSLEIMA

Kertoo jalometallin vähimmäispitoisuuden tuotteen raaka-aineesta.

PLACER

Jäätiköiden sulaessa osa hipuista kulkeutui sulamisvesivirtojen mukana ja kerrostui uomien ja jokilaaksojen reunoille sora- ja hiekkakerrostumiin. Tällaisia kultaesiintymiä kutsutaan placereiksi (espanjaa) (* kultajuotti ja tasku).

PLATINA

Tiheys 21,5–19,0 kg/l, sulamispiste 1770 °C. Kovuus 4–4,5, taottava.

Lapin platinahiput voivat sisältävät rautaa, kuparia, nikkeliä tai kultaa.

Platinametalleista tavataan platinan ohella vaihtelevin määrin palladiumia ja pieniä määriä iridiumia.

Platinahippuja on löytynyt Lapista vähän. Selityksenä on metallisen platinan vähäisyys kultaan verrattuna granulittikaaren kivilajeissa ja moreeneissa.

Isohkojen platinahippujen äärimmäiseen harvinaisuuteen lienee muitakin syitä. Platinahiput näet muistuttavat eräitä Lapin rännitysoppien raskasmineraaleja kuten hematiittia tai pyriittiä. Yleensä platinahiput ovat joutuneet hukkaan, koska niitä ei ole osattu tunnistaa vaan niitä on voitu luulla esim. lyijyhaukien siruiksi. Pääsääntöisesti platinahiput ovat olleet 20–30 mg:n painoluokkaa.

Platinahippuja on löydetty seuraavasti:

- vuonna 1875 Ivalojoki, Kultalan alapuolelta 5,7 g
- vuonna 1898 Ivalojoki, Kultalan kohdalta 13,39 g (GTK:n kokoelmissa)
- vuonna 1960 Jäkälä-äytsi, Yrjö Korhonen 1,53 g (GTK:n kokoelmissa)
- vuonna 1968 Ivalojoki, Kolmoskoski, Per-Olov Jansson 1,56 g
- vuonna 1978 Kopsusojä, Arto Solalinna 4,05 g
- vuonna 1994 Uusihaara, Sulo Hartikainen 2,992 g
- Miessijoki 2 g
- Kietsimätunturin alueelta useita hippuja yhteispainoltaan 6 g.

Lisäksi platinahippuja on löytynyt vuosina 1947–1960:

- Lemmenjoen Puskuojalta (Niilo Raumala), Ruihtuäytsiltä (N. Raumala), Morgamojalta (Jukka Pellinen) ja Jäkälä-äytsiltä (Kullervo Korhonen)
- Vaskojoen Miessijoelta (Arvid Kokko)
- Luttojoen latvoilta (T. Rantapuuskari)
- Laanilan Kuivakurusta
- Tolosjoen latvalta

Myöhemmin on tehty havaintoja platinahipuista seuraavista paikoista:

- Sotajoelta vuonna 1981 R. Vehviläisen ylemmältä valtaukselta, hippuja 5 kpl
- Sotajoelta vuonna 1983 R. Vehviläisen alemmalta valtaukselta, 46 mg

- Palsiojalta vuonna 1983 H. Korhosen valtaukselta, 172,46 mg
- Vuijeminhaara, Kellotapulinojan latva vuonna 1984 L. Sorsan valtaukselta, hippuja 9 kpl
- Härkäselkä, Kutturantien läheisyydessä vuonna 1982 E. Kreivin valtaukselta, useita platinahippuja
- Ivalojoeki, Kolmoskoski P. Janssonin sukellusporukka, useita platinahippuja

Kullantutkija Vilho Saarinen (GTK) on löytänyt platinahippuja mm. seuraavista paikoista:

- Vuotsosta 3 km pohjoiseen, läheltä valtatieä Nälkäaavan jatkeelta vuonna 1970, kaksi hippua
- Tankavaaran alueelta ja ympäristöstä vuosina 1960–1974, useita pieniä hippuja
- Vuotsosta n. 10 km lounaaseen Säräistenlehdon alueelta vuonna 1970, yksi hippu
- Vuotsosta n. 45 km pohjoisluoteeseen, Kuorajoen alueelta vuonna 1970, kaksi hippua
- Vuijeminhaara, Paskapuro vuosi 1955, kaksi hippua

Kuikkalammen ympäristössä ja Pekka Magan mailla Kutturassa V. Rahikka on etsinyt platinaa.

Maailmalta on löydettyjä isoja platinahippuja:

- vuonna 1843 Venäjä, Ural 9,635 kg (sulatettu pian löytymisen jälkeen)
- Uralin Jättiläinen 7,860 kg (Moskovassa näytteillä)
- Venäjä 6,2 kg (Wienin Luonnonhistoriallisessa Museossa)

PLEKSILASI

Lasilla voidaan katsoa juurumatolle jääneitä hippuja veden valuessa rännissä. Lasi rikkoo juoksevan veden pinnan ja hiput näkyvät hyvin mustalla matolla. Lasilla voidaan myös puhdistaa turhaa ainesta maton ruuduista. Lasin koko voi olla 5-10x20 cm².

PODSOL–MAANNOS

Jääkauden jälkeen vesi on liottanut Lapin maaperän pintaosaa. Tuloksena on syntynyt erilaisista kerroksista koostuva podsol–maannos. Se koostuu karike– ja humuskerroksen alla olevasta valkeasta huuhtoutumiskerroksesta ja sen alla olevasta ruskeasta rikastumiskerroksesta, joka on muuttumattoman pohjamaan päällä. Alaspäin vajoava vesi on liottanut uuttumiskerroksesta metalleja, etenkin rautaa, alumiinia ja kalsiumia. Rikastumiskerroksessa on tapahtunut metallien saostumista. Toisinaan rikastumiskeros on iskostunut betonin kovaksi anturamaaksi. Podsol–maannos on Lapissa yleinen.

POHJAKULTA

Esiintyy Swedeliuksen mukaan: kallion rakosissa ja kallion pinnalle kerrostuneessa sorassa, myöhemmin saattanut peittyä kullattomalla maalla. Pohjakulta esiintyy paitsi laaksojen alimmissa osissa myös ylempänä laaksojen rinteillä. Se on yleensä karkeampaa kuin pankkikulta (* pankkikulta, placer, rihlakulta ja terassikulta).

POHJAMOREENI

Jäätikön alle kerrostunut tiukkaan pakkautunut moreeni. Pohjamoreeni on kulkeutunut lyhyemmän matkan kuin pintamoreeni (* moreeni, pintamoreeni ja reunamoreeni).

POHJANMAA

Ilmajoen Tuomikylässä on huuhdottu kultaa 1990-luvulla. Kulta on etupäässä hienoa. Hippujen koko on 0,3–1 mm ja niitä tulee päivässä noin 20–50 kpl. Huuhdonta on suoritettu moreenista.

POHJOISKURU

Laskee pohjoisesta Jäkälä-äytsiin lentokentän suunnasta.

Löytyi joitakin karkeita hippuja.

Jouni Kangasniemellä oli valtaus vuosina 1947–51 ja kaivospiiri oli voimassa vuosina 1951–53.

Mäkipuron porukka kaivoi (kartalla Mäkipuro), löysivät karkeita hippuja.

M. Sorsan valtaus vuosina 1950–51.

POHJOIS-SUOMEN KAIVOSRAUTATIE OY

Perustettiin vuonna 1984 yhtiö, jonka tarkoituksena oli rakentaa 3,7 km:n mittainen kapearaiteinen junarata Tankavaaran Kultakylästä Purnumukan kylään. Rata olisi kulkenut valtausalueiden läpi. Valtaajat Vilho Roth, Kari Virtanen, Matti Launonen ja Antti Peronius puolustivat valtausoikeuksiaan ja katsoivat radan rakentamisen vaikeuttavan huuhdonta.

Rataa rakennettiin pätkä, mutta toiminta pysähtyi siihen.

Ratahanke Purnumukkaan on hylätty ja uuden suunnitelman mukaan (vuonna 1994) reitti kulkisi Kultakylän, kansallispuiston opastuskeskuksen ja Kultamuseon kautta.

Syksyllä 1995 ratalinja on raivattu, ratapenger rakennettu. Sen pituus on 1600 m. Kiskotus aloitettu vuonna 1996. Rautatie on avattu liikenteelle 13.6.1997.

POLARMURSKA OY (Tornio)

<>KULLANHUUHDONTALUPA:

HL2013:0051 "Eldorado III" (Immonen Jukka), Linja-auto-oja, Haminanvaaran eteläpuolella, (Sotajoki), lapiokaivu, 2014–17. Jatkolupa 2018–23. Huuhdantaluvan siirto Sirpa Alhoselle 2018.

PORO

Tunturipeurasta on kesytetty etenkin lihan takia pidettävä eläin (* peura ja Sallivaara).

PORONHOITO

Jo 1750-luvulla oli Inarissa poroja. Ne olivat lähinnä vetoeläiminä ja kuormien kantajina (*saamelaiset ja Sallivaara).

POROPOSTILINJA

Maalis-huhtikuussa Vuotson postilta porokyyti kuljetti postia ja matkustajia Tankavaaran Kultakylään. Postilaitos suhtautui kielteisesti nimeen ja se muutettiin Vanhaksi poropostilinjaksi. Nykyisin postilinjan toiminta on lopetettu kokonaan.

POROSAAMELAISET (* Sallivaara)

PORTTIKOSKI (= Porttiniva)

Alun perin Ivalojoen koskiosuutta Kyläjoelta Sotajokisuulle kutsuttiin Porttikoskeksi.

Nykyisin Porttikoski nimeä käytetään Kyläjokisuun yläpuolella olevasta koskesta.

Kosken alapäässä ovat olleet Ivalojoen ylimmät valtaukset.

PORTTINIVA (* Porttikoski)

PORTTIOJA (* Ivalojoeki)

Laskee lännestä Ivalojokeen Porttikosken yläpään.

PORTTIPAHTA

Säännöstely on aloitettu vuonna 1970, yläraja 245 m ja alaraja 234 m.

Pinta-ala ylärajalla 214 km² ja alarajalla 34 km², säännöstelytilavuus 1095 milj. m³.

POSOAAPA

Entisten kylien, Rieston ja Mutenian välillä, nykyisin Lokan tekojärven alla.

POSTIMERKKI

Ensimmäinen Lemmenjoen postimerkki ilmestyi vuonna 1951. Merkit oli valmistanut kirjapainonomistaja Ernst Ingelius. Postimerkissä oli seuraava teksti: Lemmenjoen Kultakaivosalue, 20 mk, Yksityinen posti. Postilaitos kielsi tämän epävirallisen postimerkin käytön. Gösta Waselius palautti merkit tekijälle Helsinkiin.

Virallinen Lapin kulta-aiheinen postimerkki otettiin käyttöön 24.3.1983.

POSTIPOLKU (* Rovasen maantie)

POUNU

On matala, 0,5–1 m korkea ikiroutainen rahkamätäs, ja niitä esiintyy yleisesti palsasuoalueella (* palsa).

PRO Artic Miinala Oy

<>KULLANHUUHDONTALUPA:

HL2012:0023 "Ruskola" (& Pro Arctic Miinala Oy, Kuusirati Lauri, Miinala Reino) Lismajoki, Sodankylä, konekaivu, 2016–19.

PROFESSOR

Prospektor Oy:n koekaivos. Kuilun syvyys 2,5 m. Kultamääristä ei ole tietoa. Suomen Malmi Oy otti näytteitä kivikasoista vuonna 1953, kultaa ei löytynyt.

PROSPEKTORI (= kullanetsijä = kullankaivaja)

PROSPEKTORIN TIE

Prospektor-yhtiö rakensi vuonna 1902 Kitisjokivarresta 70 km pitkän tien tukikohtaansa Laaniojalle. Tie tehtiin Emil Sarlinin johdolla ja valtion varoin. Myöhemmin valtatie 4 linjattiin samaan suuntaan.

PROSPEKTOR OY

Oli kaivosyhtiö vuosina 1902–04. Perustajina vuonna 1901 J. Sederholm, Harald Neovius, J. Hammaren, J. Cygnaeus ja A. Granit, johtokunnan jäsenenä mm. August Ramsay. Hugo ja Carl–Gustaf Standertskjöld tulivat osakkaiksi vuonna 1903.

Pääinsinöörinä Emil Sarlin, kemisti–insinöörinä Juho Saarinen, lisäksi yhtiön palvelukseen pestattiin Georg Wilhelm Hall ja maisteri Anders Brofeldt.

Malmiinsinööriä insinöörit K. Granfelt, Teodor Roos, G. Geitlin ja Uno Makkonen. Lääkärinä toimi Hugo Forssell.

Työnjohtajana mm. Hartikainen, Ernst Filppula ja Petter Timonen sekä oppaana Niila Hirvasvuopio.

Työntekijöinä mm. Aleks Hirvonen, Ryyne Kukkala, Pekka Alariesto, Ala–aro, Peltonen, Koistinen, Piirainen, Aaltonen, Rusanen, Haveri, Heinonen, Lahtinen, Poikela, Moikka,

Heikkilä, Seppäläinen, Lahti, Poikonen, Leppäharju, Manninen, Pynninen, Huotari, Luikkonen, Ville Lankinen, Hugo Nikander, Antti Loven, Otto Timonen ja Paavo Kokko. Yhtiöllä Ivalojoen ja Laanilan välillä 450 valtausta.

Mauritz Waenerbergin 48 valtausta Hangasojalta ja Laaniojalta siirtyivät yhtiölle vuonna 1902 ja uusia valtauksia tehtiin jatkuvasti.

Yhtiön päätukikohta oli Laanilassa Laaniojan rannalla. Työmaarakennuksia oli Hangasojalla (n. 1,5 km itään nelostieltä) ja Tolosjoen rannalla Laaniojan eteläpuolella.

Yhtiö omisti seuraavat rakennukset:

Laanila: päärakennus, tupa, työväen tupa, leipomo, varastoja, 6 hevosen talli, paja, sauna ja kolme käymälää.

Tankapirtti: asuinrakennus, talli ja sauna.

Lutto: asuinrakennus, varasto ja sauna.

Tolosjoki: asuinrakennus, varasto ja sauna.

Moberginoja: asuinrakennus, varasto, sauna ja paja.

Alapalsi (Ivalojoen pohjoisrannalla Palsiojasuusta 300 m ylävirtaan): tupa ja varasto.

Yläpalsi: tupa (Raahen pirtti) ja kaksi varastoa.

Ramsay: varasto

Kaarle Kustaa: varasto ja paja

Kaivosaukkorakennuksia Ramsayn, Kaarle Kustaan ja Luton kaivoksilla (* Alapalsi, Laanila, Moberginojan Kultala, Tankapirtti, Tolosjoki ja Yläpalsi).

Vuonna 1902 työssä oli 78 miestä ja 164 vuonna 1903.

Felix Tegengren sai tehtäväksi viitoittaa kärrytien Sodankylän Könkäältä Laanilaan.

Yhtiö raivasi vuonna 1902 tien.

Kolmoskosken alapuolella yhtiöllä oli kaksi kämppää.

Sotajoen suupankin kohdalla yhtiöllä oli kämppä, nykyisin pieni kämppä tehty vanhan sisälle.

Loppuselvityksen kaivostoiminnasta teki Curt Fircksille vuonna 1905 (* On the Occurrence of Gold in Finnish Lapland).

Suomen Malmi Oy keräsi näytteitä yhtiön kivikasoista 1950-luvulla. Näytteistä ei löytynyt kultaa.

* kaivoskuilut Eversti, Harald, Hartikainen, Kaarle Kustaa, Lutto, Palsi, Professor, Ramsay, Ruikka ja Sarlin

<>VIRANOMAISTEN VALTAUSTIEDOT:

"Björklund 2–8" Björklundinoja (Ivalojoeki) (7 kpl),

"Hangasoja 1–14" Hangasoja (Tolosjoki) 1902 (14 kpl),

"Hangasoja LX" Hangasoja 1902,

"Hangasoja 1–4" Hangasoja (kaivospiiri) 1902,

"Laanila 1" Luttojoki 1902,

"Laanila 2–12" Laanilauttanen 1902 (11 kpl),

"Laanilauttanen 1–19" Palo-oja Laanilauttanen (Tolosjoki) 1902 (19 kpl),

"Lutto 1" Vahtamapää Luttojoki 1902,

"Lutto 2–9" Luttojoki 1902,

"Lutto 10–18" Luton lähteet (Luttojoki) 1902 (10 kpl),

"Lutto 19–20" Luton lähteet (Granit) (Luttojoki) 1903 (2 kpl),

"Lutto 21–22" Luton lähteet (Luttojoki) 1903 (2 kpl),

"Moberginoja 1–4 Moberginoja (Sotajoki) 1902 (4 kpl),

"Möllerinoja 1–5" Möllerinoja (Ivalojoeki) 1902 (5 kpl),

"Palsioja 9–16" Palsioja 1902 (8 kpl),

"Palsioja 20–26" Palsioja 1902 (7 kpl),
"Ristiinamarasto 1–50" Ristiinamarasto (Palsioja) 1902 (50 kpl),
"Ritaoja 1–9" Ritaoja (Ivalojoen) 1902 (9 kpl),
"Ruikka 1–6" Ruikkaniemi (Ivalojoen) 1902 (6 kpl),
"Ruikka 7–9" Ruikka ja Penttilänoja (Ivalojoen) 1902 (3 kpl),
"Sileäselkä" Sileäseljänjänkä 1902,
"Sotajoki 1" Sotajoki 1902,
"Tolosjoki 1–10" kaivospiiri Tolosjoki,
"Tolosjoki 11–18" Tolosjoki 1902 (8 kpl),
"Tolosjoki 1–89" Tolosjoki 1902 (89 kpl),
"Tolosjoki 90–99" Tolosjoki (10 kpl),
"Tolosjoki LVI" Tolosjoki 1902,
"Valtaus 1–28" Laanilauttanen 1902 (2 kpl),
"Valtaus 29–34" Hangasojan suulla 1902 (6 kpl),
"Valtaus 35–36" Rautaoja (Sotajoki) 1902 (2 kpl),
"Valtaus 37–40" Moberginoja 1902 (4 kpl),
"Valtaus 45" Hangasoja 1902,
"Valtaus 46" Palopirtinoja (Palsioja) 1902,
"Valtaus 47" Palsioja 1902,
"Valtaus 48" Ojalanpankki (Sotajoki) 1902,
"Valtaus 49–52" Moberginoja 1902 (4 kpl),
"Valtaus 53" Sotajoki 1902,
"Zellberginoja 1–16" Zellberginoja (Palsioja) 1902 (16 kpl),
"Zellberginoja 17" Sileäseljänjänkä (Palsioja) 1902,
"Zellberginoja 18–19" Sileäseljänjänkä (Palsioja) 1902 (2 kpl)

PROSPEKTOR OY

Perustettiin vuonna 1937, tällä yhtiöllä ei ollut mitään tekemistä vuosina 1902–04 Lapissa toimineen yhtiön kanssa.

Perustajina olivat Petter Forsström, Hans Hansen ja Felix Tegengren.

Malminetsijöinä olivat Kullervo Korhonen ja Jukka Pellinen.

Felix Tegengren ryhtyi etsimään Kemistä Laurilan alueelta vuonna 1936 löydetyn kultamalminlohkareen emäkalliota.

Tutkimuksia tehtiin Laurilassa vuosina 1939–41. Kaivauksia suoritettiin 230 m pohjoiseen alkuperäisestä lohkarista, juonimuodostumasta löytyi parhaimmillaan kultaa 36 g tonnista (* Kemi).

PROSPÄKKÄRI

Lapin Kullankaivajain liiton julkaisema lehti. Ilmestyy neljä kertaa vuodessa.

Prospäkkäri tarkoittaa kullanetsijää ja -kaivajaa.

PRUUVIKUOPPA

On koekuoppa, josta etsittiin kultaa rännittämällä tai vaskaamalla. Kuopan koko on voinut olla useita kuutiometrejä. Tankavaaran Kultakylän ympäristössä on useita 1940-luvulla kaivettuja kuoppia.

PUHKEAMA

Malmipuhkeama on kallion pinnassa esiin tuleva malmin tai mineralisaation osa (* malmi ja mineralisaatio).

PULINAPURO (= * Rautaoja, Sotajoki)

PULJU

Tepastojokivarressa viimeinen kylä 1800-luvulla ennen Ivalojoen Kultalaa.

PULJUT (= pitkät harjut)

Mannerjään sulaessa moreenivaipalle muodostui usein kymmeniä kilometrejä pitkiä harjuja.

PULKKISENOJA

Laskee Palsiojaan etelästä Multatunturin pohjoisrinteessä.

PULLAHDUS

Jos kesän kaivutulos jäi heikoksi ja kulta ei riittänyt kattamaan talven menoja, niin tapahtui pullahdus.

PULLAHDUSSÄTTI

Alkavalla kaivukaudella löydetään edelliseltä kaivukaudelta jäänyttä kultaa rihlarännistä.

PULTERI = iso kivi.

PUOLLUSTUSTYÖ

Ennen (esim. 1910-luvulla) piti valtaus- ja kaivossäännön mukaan jokaisella vallatulla alueella tai kaivospiirissä suorittaa vuosittain ns. puolustustöitä, siten että kalliota oli särjettävä vähintään yksi kuutiosyli (5,7 m³) tai poistaa 5 kuutiosylytä (28,3 m³) maata tai löyhissä maakerroksissa olevasta kaivospiiristä poistaa vähintään 10 kuutiosylytä (56,6 m³) maata (* Kittilä).

PUORDNAJOKI

Laskee Vaskojokeen.

Latvaosalla Jäkäläpään ja Ladnjoaivin välillä E. Mäenpään valtaus vuosina 1950–52.

PURNU

Lihojen säilytystä varten tehty maakuoppa, joka reunustettiin pölkyillä. Säilö peitettiin maalla ja päällimmäiseksi vieritettiin kiviä.

PURNUMUKKA

Enontekiöstä tulleet saamelaiset etsivät 1880-luvun lopulla uusia laidunmaita poroilleen ja rakensivat kylän Tankajoen varteen (* Sallivaara).

Kylässä asui Aslak Peltovuoma ("Sauva-Aslak"). Löysi kullan unen perusteella vuonna 1933 (* Purnuoja).

Saksalaiset polttivat kylän vuonna 1944. Kylään johtavan tien molemmin puolin oli 2 km matkalla saksalaisten puolustusasemia. Kylässä on ollut vankileiri. Myös Purnuvaaraan johtavan metsäautotien varrella joitakin asemia ja tietä mentäessä 3 km löytyy poltettuja rakennuksia. Taisteluja lokakuun alussa vuonna 1944 (* Lapin sota).

Purnumukan tien varressa hiekkakankaalla sijaitsi vankileiri. Leiriä on kiertänyt kaksinkertainen piikkilanka-aita ja aidan sisällä on lähes 40 kaivettua teltanpohjaa. Käymälät ja jäänteitä varastoteltasta (* Pikku-Tankavaara ja Ylisenvaara).

Kylä autioitui lähes täysin 1970-luvulla perheiden muuttaessa uusille porotiloille. Lomaosakemökkejä alettiin rakentaa 1980-luvulla kylään.

PURNUNOKKA (= Purnunenä)

Nelostien itäpuolella, Tankavaaran Kultakylästä 4 km kaakkoon, korkeus 420 m.

Saksalaisten puolustusasemia oli luoteisrinteessä vuonna 1944, valmiita ja keskeneräisiä konekivääripesäkkeitä.

Parin metrin korkuinen piikkilanka-aita alkoi Purnunokan asemien edestä ja jatkui yhtenäisenä Pikku-Tankavaaran eteläpuolella aina nelostielle asti. Lanka oli kiinnitetty eläviin puihin ja parin metrin mittaisiin tolppiin. Piikkilankaesteet on kerätty pois ja niiden aiemman sijainnin voi havaita puissa olevista langan pätkistä sekä lahonneista tolpista.

* Lapin sota ja Tankavaara

PURNUOJA (= Lauttaoja = Lauttakotaoja)

Laskee Tankavaaran Kultakylästä pohjoiseen Iso-ojaan, Purnumukan länsipuolelle (* Hopiaoja).

Aslak Peltovuoma löysi unen perusteella vuonna 1933 kultapaikan ja kesällä suoritettiin kaivauksia (Tankavaaran ensimmäinen kultalöytö, * Purnumukka).

Sodankylän nimismies Reino Valle kävi puhuttelemassa Sauva-Aslakkia Tankavaarassa syyskuussa 1933 ja ilmoitti että paikkaan on tehtävä virallinen valtaushakemus. Reino teki vielä toisen virkamatkan ja antoi kuukauden aikaa hakea valtausta. Sauva-Aslak teki valtaushakemuksen, mutta se oli puutteellinen eikä Aslak toimittanut lisäselvityksiä.

Niila Hirvasvuopio haki valtausta 6.3.1935 Peltovuoman kaivupaikkaan (nelostieltä 1,8 km ylävirtaan).

Paikassa oli kaivospiiri vuosina 1938–43. Hirvasvuopio luopui kaivospiiristään 26.6.1943, koska huuhdonta ei enää kannattanut.

Peltovuoma haki valtausta vuonna 1935 samaan paikkaan, mutta myöhäisempi hakemus hylättiin.

Saksalainen Werner Thiede ja mukana veli Otto anoivat valtausta asiamies Jarl Ugglan avulla Hirvasvuopion alueen ympäriltä vuonna 1936. Anomus hylättiin, koska Boliden-yhtiön valtaushakemusta ei ollut käsitelty loppuun.

O. V. Itkonen ja Erik Matsson hakivat valtausta vuonna 1936 samaan alueeseen kuin Thiede. E. Matssonin valtaukset Tankavaara 1–19 olivat Hirvasvuopion valtauksen ympärillä ja Tankavaara 20 Hopiaojoilla nelostieltä 250–550 m itään.

Kesällä 1937 E. Matsson huuhtoi kultaa ilman lupaa, poliisi kielsi kaivamisen.

Molemmat hakijat joutuivat täydentämään hakemuksia 1.10.1937. J. Ugglan ei muistanut täydentää hakemusta ja E. Matssonille myönnettiin valtaukset.

Itkonen ja Matsson perustivat Tankavaara Oy:n vuonna 1938. Thieden asiamies Ugglan uusi valtaushakemuksen. Kesällä 1938 Thieden kannattajat häiritsivät Matssonin ja tämän työmiesten toimintaa.

Syyskuun alussa 1938 Thiede tuli itse Tankavaaraan. Kahdeksan miehen voimin tehtiin koehuuhdontaa (* Hopiaoja).

Valtaukset Tankavaara 1–19 Matsson menetti 6.9.1940, koska niiden kaivospiiritoimista ei anottu kolmen vuoden sisällä valtauskirjojen antamisesta.

Itkonen jätti 9.9.1940 ennakkoilmoituksen ja valtausanomuksen 6.11.1940. Itkonen joutui 26.6.1941 tarkentamaan valtausaluetta siten, että se tuli käsittämään Purnuojan lähteet ja Hopiaojan.

Itkonen sai 16.1.1942 valtauskirjoja Tankavaara 1–5 alueeseen (Purnuojan latvat, Hirvasvuopion kaivospiirin yläpuolella).

Lapin Mineraali Oy rakensi vuonna 1944 parakkeja, patoja ja huuhdontarännejä (* Lapin Mineraali Oy).

Itkonen kaivoi vuonna 1945, ei voinut kaivaa Hopiaojalla, koska saksalaiset olivat miinoittaneet sen (* Lapin sota).

Lapin Mineraali Oy:n kaivospiiri oli vuonna 1946. Kymmenkunta miestä ja kokki olivat töissä vuonna 1947.

Alla olevan taulukon etäisyys on mitattu ojaa pitkin, lähtöpisteenä nelostien silta (lähellä Purnumukan tienhaaraa). Luettelossa olevat tiedot ovat vuodelta 1983.

Etäisyys m	Kaivualueen tai rakennuksen paikka ojasta mitattuna	Kaivualueen suuruus m ²
100–130	20 m, länsipuolella	500
290–330	30 m, itäpuolella	1000
200–380	Ojan vieressä, länsipuolella	4500
400–430	20–40 m, länsipuolella	3 pientä
470–530	30 m, länsipuolella	1500
550–680	60 m, länsipuolella	3000
1000	Lautarakenteinen pato ja polku nelostielle	
1800	Kansallispuiston raja	
1880	Lautarakenteinen pato	
1700–1920	60 m, länsipuolella, Hirvasvuopion valtaus	5000
1920	Itkosenkuru oikealle	
2250–2290	30 m, länsipuolella	300
2290	35 m, länsipuolella asuttava kämpmä	
2310	22 m, länsipuolella kämpän haamu	
2320	32 m, länsipuolella kämpän raunio	
2100–2550	20–500 m, itäpuolella patorakennelmia, juok-sutusoja, kivimuuria, notkoon tehty vesivarasto	5000, 3000, 2500 ja useita pienempiä

Aulis Kajanto kaivanut vuosina 1945–46.

J. Lainiorannan valtaus vuosina 1949–53.

Lähellä nelostietä V. Rothin valtaus (Annen Kultala) 1980–90 luvuilla.

Kansallispuiston rajan läheisyydestä löysivät Reijo ja Janne Kannisto 24,78 g:n hipun ("Aslakan uni") vuonna 1993.

Martti Peronius on kaivanut.

Valtauksia on ollut 1980 ja 90-luvuilla.

Olli-Matti Pasanen löysi syyskuulla 2006 latvaosalta Itkosenkurusta korundin joka painoi 73,4 g.

PURNUVAARA

Nelostien länsipuolella, Tankavaaran Kultakylästä luoteeseen 2 km korkeus 367 m.

Saksalaisilla oli puolustusasemia luoteispuolella vuonna 1944 ja vankileiri.

Purnuvaaran eteläpuolella n. 800 m huipusta etelään on pari kilometriä panssarikaivanto. Se alkaa 200 m nelostien itäpuolelta (n. kilometri Kultakylästä pohjoiseen) ja jatkuu Purnuvaaran eteläpuolelle. Tätä osittain luonnon muovaamaa painaamaa linnoittajat syvensivät paikoitellen kolmen metrin syvyiseksi kaivannoksi. Länsilaidalla aivan kaivannon reunalla on keskeneräisiä konekivääripesäkkeitä ja korsuja. Esteeseen liittyy myös useita panssaritorjuntatykkien avopesäkkeitä. Tien itäpuolella on asema, joka vastaa mitoiltaan saksalaisen 75 mm panssaritorjuntatykin pesäkkeitä.

* Lapin sota ja Tankavaara

PUROLOHENKIVI

Saksalaisten antama nimi granaatteja sisältävälle granuliitille. Granuliitissa on tumman-punaisia täpliä, granaatteja, ikään kuin tammukan kyljessä.

PUSKUJOKI (= Haukijoki)

Laskee Naukussuolta Lemmenjokeen.

Kaksi valtausta vuonna 1902 Lemmenjoelta 1,5 km aivan Naukussuon reunalla.

L. Kujalan valtaus vuosina 1951–52.

Ylä- ja alaosassa oli valtaus 1980-luvulla.

PUSKUOJA (= Haukijumpuranjoja = Kultaäytsi)

Laskee lännestä Lemmenjokeen.

Kaksi valtausta vuonna 1902, Lemmenjoelta 1,2 km ja 1,6 km.

Leo Kuronen kaivanut vuodesta 1967 lähtien.

SUUOSA:

Ville Kangasniemi rakensi aitan hirsistä syksyllä 1902 Frans Kangasniemen toimesta (* "Fransun aitta"). Metsähallitus on kunnostanut aitan vuonna 1987.

PUSKUN MUTKA:

Veikko Nevalainen, Vihtori Koski ja Niilo Raumala kokeilivat vuonna 1953 talvella kaivamista, löysivät 3 kpl 40 g:n hippua.

YLÄOSA, Junttila–Kuonola / Riippa–Raumala

Kuonolasta alaspäin, Ernst Hjelm on kaivanut 15 vuotta.

Junttilan rakentanut Vihtori Koski, jonka jälkeen kammissa asui Sakari Junttila.

Junttilan paikkeilla on kaivanut Martti Patjas kymmenkunta vuotta.

Uula Jomppasen ja I. Näkkäljärven valtaus vuosina 1950–52, mukana kaivoi mm. Pihlajamäki. Rakensivat kämpän sekä saunan (kartalla Kuonola / Riippa). Lisäksi Näkkäljärven kämpä purettiin pois vuonna 1955. N. Raumala asui kämpässä ja joutui muuttamaan. Kämpästä on jäljellä vain perustukset.

Pentti Riippa rakensi nykyisen kammin ja varaston. Riippa kaivoi vuosina 1970–88.

Valtaus siirtyi vuonna 1988 Kari Hirvolle.

Uuno Etualan valtaus oli vuosina 1950–52.

Tivolin kämpän ja saunan rakensi 1960-luvulla Lauri Kauppi.

Sampo Parkonen on kaivanut Tivolin läheisyydessä.

Seppo Wilskan valtaus vuosina 1948–51 (vuonna 1950 ei ollut kaivutoimintaa) ja V. Kosken vuosina 1951–52, kaivospiiri voimassa vuosina 1952–53.

S. Wilska, P. ja H. Kajanne löysivät kolme yli 40 g:n hippua vuosina 1953–54.

K. Ekmannin, A. Koiviston ja Y. Hummarkosken porukalla kaksi valtausta vuosina 1950–52.

T. Pakkalan valtaus vuosina 1950–51.

K. Karen valtaus vuosina 1950–52.

Niilo Raumala ("Nipa") kaivoi vuonna 1954 entisellä Yrjö Hummarkosken valtauksella, paksu turvekerros jonka alla savioraa. Sorassa kultaa ja korundeja.

Raumala asui Hummarkosken rakentamassa (vuonna 1950) kämpässä (kartalla Raumala).

N. Raumala löysi 20.10.1954 suuren 102,8 g:n hipun. Myös löysi 100,6 g:n, 89,9 g:n, 76,0 g:n, 56,0 g:n hiput ja useita 40 g:n. Painavin oli sekahippu vuonna 1954, jossa kultaa 93 g.

Aaro Raumalan valtaus vuosina 1950–52. Cornelië Gallois (hollant.) oli kokkina vähän aikaa Raumalan työmaalla vuonna 1952.

Virtarannan porukka kaivoi Niilo Raumalan valtauksen alapuolella.

Aarne Alhosella käyttöoikeus Raumalan kämppään vuodesta 1979, löysi 38,57 g:n ja 17 g:n vuonna 1987 hiput. Ensin mainittu hippu löytyi Nipan rännitys kasan uumenista. A. Alhonen käyttää Lapista löydettyjä kultahippuja ja hiottuja korukiviä erilaisten korujen valmistukseen. Hän käyttää mm. hiottuja graniitteja, lumikvartsia, korundeja (*korundi), jaspista, ametistia, epidoottia, berylliä ja spetroliittia. Yläosalla A. Alhonen kaivoi koneella vuonna 1992. Työmaasta valitettiin ja se aiheutti erinäisiä vaikeuksia itse valtauksen omistajalle.

Heikki Pihlajamäki kaivoi vuonna 1950 ennen Miessille siirtymistä entiselle Niilo Raumalan valtaukselle.

Yrjö Korhosen ja Niilo Raumalan valtauksella kaivoi vuonna 1961 Risto Mäläskä.

Jorma Sallangon valtaus 1960–luvun lopulla.

N. Raumala kaivoi vuonna 1982 Jaakko Kangasniemen valtauksella.

Niilo Raumalan kanssa kaivoivat Erkki Rantala, Pertti Hakkarainen, Lauri Skants, Nisse Romberg ja Olof Sjölund vuosina 1970–76.

Osaksi entisellä N. Raumalan valtauksella on Aarne Alhosen ja Raimo Kanamäen kaivospiiri. He kaivavat yhdessä koneella. R. Kanamäki löysi 22.8.1995 isomuksen, joka painoi 127,31 g ("livari"). Isomus löytyi parin metrin päästä N. Raumalan vanhan montun reunasta. Nipa löysi sata metriä alemmaa 102,8 g:n isomuksen (* tekstiä yläpuolella).

Kanamäki asusteli vuonna 1998 ja löysi 14 g:n hipun.

N. Raumalan entisellä valtauksella on K. Merenluodon konekaivutyömaa, valtaukselle haettu kaivospiiriä. Sirkka ja Kari Merenluoto löysivät 58,12 g:n isomuksen ("Toivon kipinä") vuonna 1993.

K. Merenluoto on hakenut vuonna 1994 huoltoreitille kulkuoikeutta. Reitti alkaa Angelin tieltä, kulkee Maarestunturin ja Jäkäläpään länsipuolelta ja päättyy Puskuojalle (tien pituus 37 km).

PUUKULHO (= * vaskooli)

On puusta tehty vaskooli.

PYRKYRIPALSTA (Pyrkyrien palsta)

Inarin kirkkomaalla kullankaivajien oma hautapaikka (* hautamuistomerkki).

Inarin hautausmaalle pystytettiin vuonna 2002 muistomerkki. Kiven neljällä sivulla on kuvattu kullankaivajan elämää ja työvaiheita.

Petronellan (van der Moer) tytär Solange kävi vuonna 2014 Pyrkysten Palstalla ja jätti äitinsä tuhkaa paikalle. Samalla patsaaseen kiinnitettiin Petronellan nimikylltti.

PYYNTIKUOPAT (* peura)

R

M N O P R S T U V W Y Z Ä

RAAHEN PIRTTI (* Palsioja)

Palsiojan varrella, Palopirtinojasuulta 700 m alavirtaan, Ivalojoelta 3,4 km.

RAAKKU (* helmet)

RAAPPANANOJA

Laskee Sotajokeen lännestä, Halvarinniemen eteläpuolelle.

Ojasta on johdettu vettä Halvarinniemen huuhtomoihin 1,4 km pitkää juoksutusojaa pitkin. Ojassa oli patoja.

RAHAJÄRVI

Ivalon pohjoispuolella, säännöstellään Kirakkakönkään voimalaitoksella (* Hammasjärvi). Nimi tulee saamenkielen sanasta rahe, mikä tarkoittaa rykimää, siis järven nimi pitäisi olla Rykimäjärvi.

Järven ympäristöstä on rekisteröity yhteensä 70 esihistoriallista asuinpaikkaa.

Järvestä on nostettu pohjamudassa maanneita mäntyjä tutkittavaksi. Fossiilimäntyjen vuosirenkaista eli –lustoista on pystytty laskemaan löydettyjen puiden ikä. Vanhimmat männyt ovat joutuneet veteen 7700 vuotta sitten.

Lapin järvien ja lampien pohjamudasta on tähän mennessä (9.1994) nostettu lähes 2000 puuta. Myös Utsjoelta on löydetty runsaasti eri aikoina järveen joutuneita puita. Lustotutkimuksilla voidaan selvittää ilmaston vaihtelua ja sen vaikutusta metsien kasvuun vuosituhansien ajalta.

RAISIO-OJA

Tankavaaran Kultakylän lounaispuolella (* Hopiaoja).

RAJA-JOOSSEPI

Urho Kekkonen kansallispuiston koillisreunassa, Luttojoen etelään viettävällä rantatörmällä rajavyöhykkeellä 500 m Venäjän rajasta.

Silloiseen Rajaniemeen muutti vuonna 1915 Raja-Jooseppi eli Josef Sallila. Sallila osti huuhtomallaan kullalla Arvid Pokan ja Uula Vallen jokitörmään vuonna 1910 kyhäämän saunapirtin. Sotilaat hajottivat 8 km Raja-Joosepista Luttoa ylävirtaan päin sijainneen Ruukinpirtin (olisikohan nykyään paikalla jääkärikämpä) ja rakensivat sen hirsistä kaksihuoneisen torpan Joosepin pihaan. Suomalainen komppania tuli Raja-Jooseppiin 25.5.1941. Välirauhan (13.3.1940–25.6.1941) jälkeen Josef sai torpan käyttöönsä. Rakensi asuinkentälle useita rakennuksia mm. kaksi kämppää, saunan, navetan, ulkorakennuksia ja aittoja. Asusti paikalla 31 vuotta. Josef oli etevä erämies, helmenpyytjä, kalastaja ja puoskari. Joosepin kanssa asui Tilta (Maria Matilda Lehikoinen). Kentällä on myös sodanaikainen juoksuhaudan pätkä.

Paikka on kunnostettu vuonna 1982 museoalueeksi ja alueella käynti vaatii luvan, koska se sijaitsee rajavyöhykkeellä. Nykyisin alueelle pääsee, kun rajavartiostosta tulee opas mukaan. Paikassa on kameravalvonta.

RAJAKALTIONOJA

Laskee Tankajokeen Purnuvaaran ja Liikavaaran välistä Tankavaaranaapan pohjoispuolella.

Valtaus 1990–luvulla.

RAKKA

Osa etelä Lapin rakoista on muinaisrantoja. Ne ovat rantavoimien muodostamia kivikoita (louhikoita), jotka maankohoamisen vaikutuksesta sijaitsevat nykyään kaukana merenrannasta vaarojen rinteellä.

Rakat ovat usein miten syntyneet jäätyvän veden pakkasrapautumisen tuloksena.

Rapautumista tapahtuu hitaasti kaiken aikaa kallion halkeamiin tunkeutuneen veden jäätyessä, jolloin se laajetessaan rikkoo kallion pintaa. Sitä tapahtuu varsinkin aurin-gonpaisteen puoleisilla rinteillä, missä vuorokautiset lämpötilaerot ovat suuria (* Tor-muodostumat)

RAKOPOHJA

Kallioperä, jossa on rakoja ja kultaa (* pohjakulta).

RAKOVALKEA

Kahden päällekkäin sovitetun honkapölkyn väliin sytytetty tuli.

Ensin haetaan sopiva kuivettunut honkapuu ja kaadetaan se pitkään kantoon, josta voidaan hakata hienoja puita, kun niitä tarvitaan pölkkyjen sytyttämiseksi. Hongasta sahataan kaksi sen pituista pölkkyä, että kunkin henkilön osaksi niistä, joiden pitää yötä viettää nuotiolla, tuli yhden kirvesvarren pituus.

Pölkkyt pannaan toistensa päälle, käännettyinä siten, että ovat suoraan tuulen suuntaan. Pölkkyjen väliin tukitaan päästä pienet halot (tulpuukset) ja toiseen päähän asetetaan kaksi nojauspuuta (naulaperkka). Em. hienoilla haloilla aletaan sytyttää pölkkyjä. Lisäksi vuollaan kirveellä kiehisiä syttymisen parantamiseksi. Yösjän eteen laitetaan kaksi kuusta (kynsipuut) estämään tulen leviämisen nukkujien haitaksi.

RAMSANKURU

Ramsanpalon eteläosassa ja Kutturantien pohjoispuolella. Valtauksia 1990 – luvulla. Kuivina kesinä on kurun pohjassa veden vähyys ongelmana.

Kurun eteläpuolella on Ramsayn kaivoskuilu ja lähempänä Tolosjokea Willen kaivoskuilu.

RAMSANOJA

Laskee Tolosjokeen Tolosjoen sillan eteläpuolelle Hirvasvuopion paikkeille.

Valtauksia 1990–luvulla. Erkki Rantala, Lauri Skants, Pertti Hakkarainen, Matti Laapio, Kari Vaskuri ja Heikki Reijonen ovat kaivaneet.

RAMSANPALO

Kutturantien pohjoispuolella lähellä Tolosjokea.

Valtauksia 1980–luvulla Tolosjokeen laskevissa pienissä ojissa.

RAMSAY

Tolosjoelta 1,1 km länteen ja Kutturantien tiestä 600 m pohjoiseen.

Prospektor Oy:n koekaivos vuonna 1903, kuilun syvyys 15,3 m (* Tolosjoki). Paras kultapitoisuus, joka tavattiin 12–15 m:n syvyydeltä, kultaa oli 5,8 g/t.

Suomen Malmi Oy:n valtaus vuonna 1953– ja otti näytteitä kivikasoista vuonna 1953, kultaa ei löytynyt.

RANKINEN

Puuvillakankaasta tehty harjateltan muotoinen suoja, jota käytetään nukkujan suojana hyttysiä ym. pikku elukoita vastaan.

RANTATERASSIT

Muodostuivat laaksoissa, joissa jään vetäytymistä seurasi meri- tai jääjärvivaihe (* kame- ja jokiterassit).

RANTAUTUMINEN

Kullan kaivukauden päättyessä lähdetään kaivupaikalta talven viettoon sekä kultaa markkinoimaan.

RANTTILANOJA

Laskee Morgamojaan lännestä, Kotaojasta 600 m alavirtaan.

RAPAKALLIO (= * lahokallio)

Syntyi vuosimiljoonien aikana lämpimässä ilmastossa kemiallisten ja mekaanisten rapautumisen seurauksena. Kallio muuttui vähitellen löysäksi, lapiolla kaivettavaksi hiekkaiseksi maaksi. Rapautumiskerros on yleensä muutaman metrin paksuinen, mutta painanteissa, esimerkiksi Tankavaaran alueella rapakalliota on todettu lähes sadan metrin syvyyteen.

RAPAUTUMINEN

On kiinteän ja terveen mineraalin tai kivilajin muuttumista löyhäksi ja irtonaiseksi aineeksi eli kivilaji "vanhenee".

Rapautumista on kolmenlaista:

Mekaanista: pakkasen ja veden aiheuttamaa.

Kemiallista: kiven, ilmakehän ja veden aiheuttamaa.

Biologista: bakteeritoiminnan ja humushappojen vaikutuksesta, esim. jäkälä toimii rapauttajana.

RASEPI OY

<> Kullanhuuhdontalupa:

HI2011:0053 "Kulta-Parkki" Härkäselkä, Härkäoja, Kutturantien pohjoispuolella, (Uusihaara), konekaivu, 2015–18. Kullanhuuhdontaluvan siirto Suomen Vuorikone Oy:ltä Rasepi Oy:lle ja Nopes Oy:lle 2015. Jatkolupa 2018–28.

RATAPÖLKKYHAKKUUT (=Liipisavotat) (* Metsätalous)

RAUTAHIEKKA

Jää vaskauksen loppuvaiheessa vaskooliin. Rautahiekan esiintyminen on lupaava merkki siitä, että paikalta voi löytyä myös kultaa (* upa ja vaskaus).

RAUTAKELTAOJA

Laskee Tankajokeen Vuotson kylästä 9 km lounaaseen, Siikaselän eteläpuolelle.

O. V. Itkonen, Toivo Keskinarkaus ja Holger Jalander kävivät paikalla vuonna 1949. Jalander suoritti magnetometrisiä mittauksia ja Itkonen koevaskasi, mutta kullasta ei löytynyt merkkiäkään (* Mäkärärova).

Juhani ja Sakari Laurosella valtaus 1990 – luvulla.

RAUNIO

Ihmisen tekemä kiviröykkiö.

RAUTAOJA (= Pulinapuro)

Laskee idästä Sotajokeen Kutturin tiestä 3 km alavirtaan.
200–400 m ylöspäin eteläkaarteessa kaivettu vuosisadan vaihteessa.
Aulis Kajanto on kaivanut 1930-luvulla.
Jaakko Kemppainen on kaivanut 1980-luvulla.

RAUTULAMPI

Kiilopään kaakkoispuolella.
Toivo Liljeqvist kaivoi ja rakensi kodan 1940-luvulla.

RAVADASJOKI

Laskee pohjoisesta Maddib Ravadasiin.
Arvid Kurtinilla oli 8 valtausta vuonna 1902.

RAVADASKÖNGÄS

Maddib Ravadaksen suuosassa komea kolmiportainen koski, putoukorkuus noin 30 m.
Putoukset sijaitsevat satakunta metriä Lemmenjoen rannasta.

REKISTERÖIDYT YHDISTYKSET

Turun Seudun Työttömät TST ry
<>KULLANHUUHDONTALUPA:
"Midas" Kyläjoki Kummituskoivikko 2012–14

REPOJOKI

Ivalojoen sivuhaara (Repojoki on myös Luiron sivuhaara Lokan pohjoisosassa, Kopsusjärveltä 5 km kaakkoon).
A. Planting ehdotti joen tutkimista vuonna 1867.
Valtaus vuonna 1903 (* Kaarrijoki).

Jakob Ervast ja Nils Lepistö nousivat Ivalojokea vuonna 1869 ja löysivät kullasta merkkejä Repojoelle asti.
Yksi valtaus oli 1980-luvulla.

REUNAMOREENI

Jäätikön reunalle oli syntynyt reunan suuntainen moreeniselänne (* moreeni, pintamoreeni ja pohjamoreeni).

REUNAUOMA

Syntyvät jäätikön reunalle, kuten lieveuomat, mutta niissä virranneen veden määrä oli huomattavasti suurempia. Ne ovat useita metrejä syviä ja usein yli kilometrin pituisia, esimerkkinä Pataojan laakso (* lieveuoma).

REVONTULET

Syntyvät auringossa. Sieltä tuleva, sähköisiä hiukkasia sisältävä aurinkotuuli kohtaa maapallon magneettikentän, joka ohjaa auringosta tulevia hiukkasia. Osa näistä ohjautuu ylempään ilmakehään, johon ne törmäävät. Tämän seurauksena syntyy valoilmio, jota kutsumme revontuliksi. Revontulet esiintyvät samanaikaisesti auringonpilkkujen kanssa (* Kultalan alue ja Pietarlauttanen).

RIEKKO-OJA

Laskee idän suunnalta Tolosjokeen Kulmakurun ja Pikku-Harrijoen välille.

RIEKONPESÄ

Pieniä kuoppia, joista otettiin näytteitä vaskausta varten (* koemonttu ja saranamonttu).

RIESTO

Entinen kylä Luiron ja Riestojoen yhtymäkohdassa, nykyisin Lokan tekojärven alla. Vanhat kulkureitit (* Ruijan polut) haarautuivat Riestossa. Läntinen reitti kulki Kaunis-
pään yli Kyröön ja edelleen Utsjoelle tai Inarijärven yli Norjaan. Itäinen reitti kulki Saariselän Maantiekurun kautta Kyröön (Ivaloon).

RIHLAKULTA

Esiintyy kallion raoissa ja kouruissa (* pankkikulta, placer, pohjakulta ja terassikulta).

RIHLAT

On rännin pohjalle asetettava väline, jonka koloihin ja rakoihin jää kulta ja muut raskaat ainekset.

Ennen rihlat valmistettiin laudasta, johon oli porattu reikiä (reikärihla), taltattu suorina tai vinoja uria (lovi- ja sulkarihla).

Nykyisin rihlat valmistetaan 25–35 mm:stä kulmaraudasta (kalteririhla).

Lisäksi voidaan käyttää eturihloina erilaisia kumi- ja muovimattoja (*matot ja sametti).

Rihloilla on toinenkin merkitys eli luotiaseen piipun sisäpinnalla oleva kierteinen ura, joka saattaa luodin pituusakselinsa ympäri pyörivään liikkeeseen.

RIIHELÄNOJA

Ruosteojan ja Rautaojan välimaastossa, laskee lännestä Sotajokeen.

RIIHELÄNPANKKI (* Sotajoki)

Riihelänjasuun eteläpuolella, Sotajoen länsirannalla.

RIIPPUSILTA

* Alakoski, Pahaojan Kultala ja Saunakoski.

RIITALA (L)

Kaapin Jounin talo Sotkanjärven pohjoisrannalla (* Sotkajärvi). Kaapi Aikio muutti Hammasjärveltä 1800-luvun lopulla (* Appisjoki ja Hammasjärvi). Paikkaa myöhemmin asuttanut Kaapin poika Jouni.

RIITAMUKKA

Sotajoella (* =Halvarinniemi).

RISTIINAMOROSTO (= * Multatunturi)

Palsiojan itäpuolella ja latvaosalla, korkeus 384 m.

RISTIINAMOROSTONVAARAT

Palsiojan länsipuolella Ivalojoelta n. 1,5 km, korkeus 351 m.

RISTIINANNOJA (* = Nenosenoja)

RITAKOSKEN KULTALA (* Ivalojoen)

Ivalojoen pohjoisrannalla Ritakosken kohdalla.

RITAKOSKI (* Ivalojoeki)

Ivalojoessa Palsiojasta 1 km ylävirtaan.

Lihrin retkikunta löysi kultaa vuonna 1868 joka vaskoolisesta 10–12 mg.

RITAKOSKEN YLÄOSA

Ivalojoeki alueelle suunniteltiin suuria hakkuita ja uittoa valmisteltiin 1930 –luvun loppupuolella. Tätä tarkoitusta varten rakennettiin paikkaan kämppä. Talvisota keskeytti hakkuuhankkeen.

RITANIEMI (* Ivalojoeki)

Ritakosken Kultalasta 600 m alavirtaan ja Palsiojasuusta 300 m ylävirtaan Ivalojoen pohjoisrannalla.

RITAOJA (* Ivalojoeki)

Laskee etelästä Ivalojokeen Ritakosken paikkeille.

Ritaojan itäpuolisessa haarassa useita valtauksia 1990 luvulla mm. Lapin Kullankaivajain liitolla (Ristiinamorostovaarojen länsipuolella). Ylempänä on valtaus, jossa on kaivettu moottorilapiolla.

RIVINTEERAUS

Yleensä kivistä tehty tukimuuri, joka estää jätemaiden ja tulvavesien valumisen monttuun. Hyvä esimerkki entisellä J. Isolan valtauksella Miessijoella.

J. Loppukaarre löysi valtausalueeltaan Miessijoelta hyvin vanhaa kivimuuria (* Miessijoeki).

ROGERMOREENIT

Ovat jäätikön virtaussuuntaan nähden poikittaisia moreenimuodostumia, ilmeisesti syntyneet aktiivisesti virranneen jään alle.

ROIVAISENOJA (* Palsioja)

Laskee Palsiojaan pohjoisesta, Ivalojoelta 2,2 km, Palsitunturin länsipuolella.

ROMUKULTA

Raaka-aineksi myytävät käytetyt kultaesineet.

ROMUKURU

Kutustajanharjun koillispuolella.

Harri Kaarlan konevaltaus 1996–2000.

ROSSINOJA

Laskee lännestä Kaarreojaan, Miessijoelta 500 m (* Kaarreoja).

ROUTA

Roudan syvyys vaihtelee Lapissa 2,0–3,0 metriin.

ROVA

Tarkoittaa vanhaa paloaluetta.

ROVANIEMENKOSKI (ROVANIEMENKÖNGÄS) (* Ivalojoeki)

Koski on Ivalojoessa ja saanut nimensä Matti Korvan kotiseudun mukaan, Kultalasta 2,3 km alavirtaan, Pataojasuun yläpuolella

ROVANIEMEN PANKKI (* Sotajoki)

Sotajoen etelärannalla, Vuijeminhaaran suusta 30–600 m ylävirtaan.

ROVASEN MAANTIE

Kuvernööri määräsi, että kulkureitti piti linjata ja raivata Rovasen talolta Ivalojoelle Appisjokisuulle. Polkua paranneltiin vuosina 1872–73 ja rakennettiin lisää pitkospuuta. Vanhat pitkospuut näkyvät vieläkin Kyläaavalla, rinnalla uudet puut. Reitin pituus noin 40 km.

Kultareitille Vaulonlammen läheisyyteen rakennettiin latvapurojen yli uudet sillat vuonna 1882, silta-arkkujen kehikot olivat hirsistä ja kivillä täytettyjä. Siltarakennelmien jäänteitä on näkyvissä heikosti vielä tänä päivänäkin. Vauloon rakennettiin kruununtupa yöpyjiä varten.

Vaulosta löytyi honkapaalu, jossa on teksti: Nils Peter Loukinen Kittilästä on tämän tien Rovasesta Kultalaan linjannut, hakannut ja porrastanut w.1872–1873.

Maantietä korjattiin myös 1880-luvun alkupuolella.

Paalua säilytetään nykyisin Kultamuseossa.

Toinen reiteistä merkittiin 1880-luvun alkupuolella Vaulosta Sotajoelle.

Polku on merkitty uudestaan vuosina 1987–88 Inarin kunnan alueella ja 1990-luvulla Sodankylän puoleinen osa. Matti Yli-Tepsa ja Matti Toivola ovat olleet merkitsemässä tielinjaa.

ROVASEN TALO

Sijaitsee Kitisen ja Vaulonjoen risteyksessä, nykyisin Porttipahdan tekojärven alueella (* Kitisenranta).

RUBIINI (* Jalokorundi, korundi)

RUIHTOSSKAIDI (L)

Ruihtuäytsin ja Morgamojan välillä oleva vaara, korkeus 430 m.

RUIHTUÄYTSI (= Pataoja = Ruittuoja)

Laskee lännestä Lemmenjokeen.

Kaksi valtausta vuosina 1902–03 Lemmenjoelta 1,3 km ja 2,4 km.

Kulta on yleensä varsin karkeaa.

Väinö Hoppu kaivoi vuosina 1951–56 ja 1962–63, siirtyi alaosalle vuonna 1963 ja valitsi Pentti Harisen korsukämpän asunnoksi, rakensi aitan ja saunan sekä raivasi kasvi-
maan.

Paikka Hopun jälkeen on ollut Hannu Virannon hallussa.

Hannu ja Maija Peltonen ovat asustelleet 1990 – luvulla Hopun kämpässä. Peltonen rakentanut uuden saunan, ehtona oli että sen piti olla kopio Hopun saunasta. Hopun kämpä korjataan kesällä 1999.

Keskijuoksulla kaivoi Pentti Harinen, Onni Savolainen ja Bruno Pitkänen sekä kokkina Salli Jääskö. Kulta oli 3–4 m korkeudella rinteessä.

Keskijuoksulle Ollikaiset rakensivat valtaukselleen hirsikämpän ja saunan vuonna 1975. Hanski on rakentanut kämpän ojan etelärannalle (Ollikaisten kämpästä 600 m ylävirtaan).

lisäksi Mattus kaivoi vuonna 1949 latvaajalla ja vedätti hevosella maat alajuoksulle veden ääreen.

Niilo Raumalan valtaus oli yläosassa vuosina 1947–51 ja kaivospiiri voimassa vuosina 1951–53. Yhtymään kuului Niilon lisäksi Mauno Simberg ja lisäksi Mattus. Työväkeen kuuluivat Martti Koho, Lauri Savolainen, Matti Mattus ja Salli Mäläskä.

Niilo Raumala kaivoi Latva- ja Kuivahaaran yhtymä kohdassa vuoteen 1950 asti, veden niukkuus vaivasi, suurin hippu 73 g ja seuraavat 50 ja 45 g. Mukana kaivamassa Kalle Paulavirta.

M. Kohon valtaus yläosassa vuosina 1947–50, M. Simbergin ja I. Mattuksen vuosina 1950–51, kaivospiiri voimassa vuosina 1951–52.

Heikkilän valtaus oli yläosassa vuonna 1947.

P. Harisella ja N. Raumalalla neljä valtausta oli vuosina 1949–52.

Niilo Raumala ja Pentti Harinen rakensivat mutkaan majan vuonna 1948. Maja tuhoutui räjähdyksessä 1950-luvun alkupuolella. Veikko Nevalaisen kytevästä piipusta pääsi tuli jotenkin dynamiittiin. Räjähdyksine oli tarkoitettu käytettäväksi huuhtomossa kivien hajottamiseen.

Pentti Harisen valtauksella oli työväkenä Onni Savolainen, Matti Mattus, Pauli Pitkänen, Pauli Mutka, E. Lautamäki ja Salli Mäläskä vuonna 1950.

Taipalo, Harinen ja Massala kaivoivat vuonna 1951.

N. Raumala löysi 87 g:n hipun vuonna 1976.

E. K. Lepistön valtaus vuosina 1948–50 ja vuosina 1950–51 E. A. Kangasniemen, Matti Omenaisen ja Juho Pyttysen valtaus, kaivospiirinä vuosina 1951–53.

Jaakko Kangasniemi aloitti kaivuun vuonna 1949 latvoilla.

Kosti Kare kaivoi yläosalla vuonna 1949 ja asui Niilo ja Aaro Raumalan turvekodassa.

Lautamäki kaivoi 1950-luvulla.

Heikki Pihlajamäki kaivoi vuonna 1951.

E. Ekmannin, A. Koiviston ja Y. Hummarkosken valtaus vuosina 1950–52 Latvakurussa.

Pohjoinen Kuivahaara, Jaakko Kangasniemi rakensi valtaukselleen vuonna 1980 kämpän ja saunan kurun itärannalle.

Eteläinen Latvahaara, ojan itärannalle Kangasniemi rakensi vuonna 1948 kammin. Tämän jälkeen kammi oli ensin Kauko Tiihosen 1970-luvulla ja sittemmin Merenluodon hallussa. Merenluoto kunnosti vuonna 1984 kammin.

Kari Merenluodon ja Hannu Hanskin konekaivutyömaa vuosina 1982–84, kaivoivat latvahaaroja traktorikaivurilla.

Merenluodon jälkeen kammia on käyttänyt Kudinoff.

Eteläinen Latvahaara, Minkkinen rakensi vuonna 1984 kämpän kurun länsirannalle.

Ruihtun latvan koillishaarassa Jaakko Kangasniemi poikineen alkoivat käyttää vuonna 1985 itse valmistettua "moottorilapiota".

Nykyisen Kangasniemen ja Kudinoffin välissä sijaitsi Raumalan porukan kämppä, samalla alueella on kammin, kahden kämpän, saunan ja varaston haamut.

Yksi konekaivuporukka oli vuonna 1987.

Latvahaarasta löysi Viljo Minkkinen vuonna 1990 kaksi kvartsikimpaletta, joista toisessa on silmin nähtävissä kultajyviä ja toisessa suurennuslasilla (* emäkallio ja Naukussuo).

Jaakko Kangasniemellä ja Reijo Minkkisellä oli Latva- ja Kuivahaara kaivospiirinä.

RUIJAN POLUT

LÄNSIREITTI:

Alkoi Rieston kylästä, Riestojoen ja Luirojoen risteyksessä (nykyisen Lokan tekojärven alla).

Riestojoki→ Muteniajoki→ Sompiojärvi→ Seinätunturin ja Terävä–Nattasen välistä→ Kopsusjärven länsipuolelta→ Palkispää→ Kiiloselkä→ Laanila→ Kaunispää→ Urupää→ Alajärvi→ Törmänen→ Kyrö (Ivalo).

ITÄREITTI:

Alkoi Rieston kylästä.

Luirojoki→ Luirojärvi→ Pikku Luirojärvi (1700-luvulla kämppä)→ Maantiekuru (saanut nimen kulkureitistä)→ Maantiekurujärvi (kutsuttu Helanderin kotijärveksi ja rannalla kämpän rauniot, joka suojattu katoksella)→ Aittajärvi→ Pajujärvi→ Luppokuru→ Kermikkajärvi→ Kattajärven länsipuolelta→ Akujärvi→ Kyrö (Ivalo).

Reitit jatkuivat Inarijärvelle ja edelleen Utsjoelle tai järven yli Norjaan.

RUIKANMUTKA (* Ivalojoki)

Ivalojoella Penttilänkosken kohdalla, Yrjönoja laskee samoille paikkeille.

RUIKANOJA (* Ivalojoki)

Laskee lännestä Ivalojokeen.

RUIKANSUVANTO (* Ivalojoki)

Ivalojoessa Surmakönkään ja Penttilänkosken välissä.

RUIKKA (* Ivalojoki)

Ivalojoella, Ruikanmutka, Prospektor Oy:n kaivos vuonna 1902.

RUMANIEMI (* Ivalojoki)

Ivalojoessa, Kultalasta 900 m ylävirtaan.

RUMAKURU

Urho Kekkonen kansallispuistossa, Laanilasta n. 4 km itään. Vanhin kämppä lienee rakennettu 1900-luvun alussa. Sen rakentajat olivat mahdollisesti kullankaivajia, sillä kämpän ympäristössä on näkyvissä vähäisiä jälkiä kullan etsinnästä.

Leonid Holman ja kullan etsintäporukka käytti kämppää

RUMAPÄÄ (* Muurilaki)

RUOSTEOJA

Laskee Sotajokeen idästä Erkkilänniemen kohdalle.

Kultaa esiintyy sisäkaarteessa juuri ennen kuin oja alkaa pudota jyrkästi Sotajokeen (Sotajoelta 200 ja 350 m).

Moberginjängästä tulevassa sivuojassa heikkoja kullan merkkejä, eteläisessä haarasta kultaa ei ole löytynyt.

Jaakko Kempainen, Ari Kultanen ja Pekka Nuutinen ovat tutkineet 1980-luvulla.

RUOSTEOJA

Tankavaara (* Hopiaoja).

RUOSTEOJA (* Taimenjoki)

RUOTSALAISPANKKI

Sotajoen itärannalla, Rautaojasuusta 150–700 m ylävirtaan, Harrijokisuusta 1,5–2,1 km alavirtaan (* Sotajoki).

RUOTSI (* Boliden yhtiö ja Lannanvaara)

RUSKA

Ruskan värimuodostuksessa on kaksi eri osaa. Kun lehtivihreä häviää syksyllä ja pilkkoutuu sopiviksi molekyyleiksi seuraavana kesänä käytettäväksi, jäävät muut värit jäljelle. Nämä ovat järjestään keltaisia, karotiineja ja xantofyllejä. Osa väreistä kehittyy myöhemmin, kun kasvu on lakannut, mutta fotosynteesi vielä vaivalloisesti toimii. Silloin syntyy sokereja, joita ei käytetä kasvuun vaan ne yhtyvät suureen molekyyliin, jota nimitetään antosyaniidiksi. Näiden kahden värittömän yhdistyessä syntyy sini- tai punavivahteinen antosyaniväri.

Ruskan syntyyn tarvitaan tarpeeksi pitkä yö. Lämpötilalla ei ole siihen kuitenkaan vaikutusta. Ruskaa on tehty keinotekoisesti heinäkuussa peittämällä kasvi osaksi aikaa vuorokaudesta.

RUSNAUS

On lahokallion hajottamista.

RUUHIHUHDONTA (= rännihuuhdonta)

RYPYKUOPPA

Ei liity kullan kaivamiseen, kanalintujen maahan tekemä kuoppa, jossa ne rypevät, kylpevät.

RYSSÄNPIRTTI (* Ivalojoen)

Ivalojoen pohjoisrannalla Iisalmenojasuusta 1100 m alavirtaan, Ritakoskelta 400 m ylävirtaan.

RÄKKÄ

On lappilainen yhteisnimitys poroja ja ihmisiä kiusaaville kaksisiipisten lahkoon kuuluville hyönteisille. Tutuimpia ovat vedenimijät: hyttyset, mäkärät, polttiaiset ja paarmat. Lisäksi poroja ahdistelevat kaksi loiskärpäästä, porokiiliäinen eli kurmupaarma ja nenäsaivartaja eli saulakka.

Tarkoittaa myös aikaa, jona kyseisiä hyönteisiä esiintyy.

RÄNNI (= kouru = ruuhi)

Valmistetaan yleensä laudasta, vesivanerista tai metallista. Rännin leveys on noin 15–25 cm ja reunojen korkeus 10–15 cm. Ränni asennetaan tavallisimmin kaivosmontun keskelle, jotta luomaränniin voidaan lapioida molemmin puolin. Huuhdonta- tai rihlarännin pohjalle laitetaan rihlat (* matot, rihlat ja sametti). Huuhdontarännin pituus on noin kolme metriä. Ensimmäisenä ovat vedenjohtorännit, joilla ohjataan vesi luomaränniin ja edelleen rihlaränniin. Alapäässä voidaan käyttää myös vedenjohtoränniä, että pesty maa-aines ja vesi kulkeutuisivat kauemmaksi kaivettavasta montusta.

Virtaus rännissä pitää olla sellainen, että pienen nyrkin kokoiset kivet menevät veden mukana (* lulla).

Vesi johdetaan useimmissa tapauksissa ränniin moottoripumpun avulla. Rännin kaltevuuden tulisi olla noin 10–15 cm/m. Ränniin johdetun veden virtaama pitäisi olla noin 400–500 l/min.

Lapiokaivajat käyttävät usein liian pientä virtaamaa ja loivaa kaatoa.

RÄNNIMAAT

Rännin pohjalle rihlojen kohdalle jäävä kultapitoinen hiekka (* upa).

RÄNNIN PERÄT (= rännin perskat)

On viimeisiin rihloihin tarttunut maa-aines.

RÄNNINPESU

Veden virtausta hiljennetään vähän ja hämmennetään tikulla rihlojen koloja, jotta niistä saadaan kevyemmät maa-ainekset nousemaan veden vietäväksi. Kun näin on tehty useamman kerran, vähennetään virtaus aivan hiljaiseksi ja ryhdytään ylhäältä alkaen nostamaan rihloja. Samalla huolehditaan siitä, että alempien rihlojen kolot säilyvät avoimina. Ennen viimeisen rihlan nostamista hämmennetään hiekkaa niin vähäiseksi kuin se on mahdollista. Sen jälkeen rännin pään alle pannaan sanko, rihla poistetaan ja ränni puhdistetaan sankoon. Rihlojen alla voidaan käyttää kangasta (vakosamettia), kokolattiamattoa tai lyhytkarvaista nahkaa, johon hieno kulta tarttuu. Myös elohopeaa on käytetty hienon kullan talteen ottamiseen (* amalgamointi, elohopea, huuhdonta, matot ja vaskaus).

RÄNNITYS

On kullan ja/tai muiden raskaiden mineraalien erottamista muusta materiaalista rihloja sisältävän rännin ja virtaavan veden avulla (* huuhdonta).

RÖNGÄN KULLANHUUHTOMO

Ritakosken yläpuolella suoritti kaivauksia (* Ritakoski).

Charles Hill (entinen Kaarlo Sjöblom) suoritti talvella 1920–21 koeporauksia ja tukikoh-
tana oli Ritakoski.

RÖNKÖNOJA (aikaisempi nimi oli Nirppi-Heikin Hangasoja tai Pikku-Hangasoja)

Laskee Hangasojaan

Tuomas Rönkkö on kaivanut vuonna 1912.

Reino Lehtinen on kaivanut.

Nelostien molemmin puolin oli valtauksia 1980-luvulla.

S

[M](#) [N](#) [O](#) [P](#) [R](#) [S](#) [T](#) [U](#) [V](#) [W](#) [Y](#) [Z](#) [Ä](#)

SAAMELAISET

Nykytiedon valossa saamelaisten esi-isät asettuivat Fennoskandiaan 7500–2800 eKr. Varsinainen eriytyminen omaksi kantasaamelaiseksi kulttuuriksi tapahtui n. 4000–1500 vuotta sitten.

Vielä 1600-luvun lopulla kattoi saamelaisten asutus lähes koko Lapin ja Kuusamon alueet, yksittäisiä saamelaisia oli vielä mm. Suomen selällä ja Laatokan Karjalassa.

Poropaimentolaisuus syntyi 1500-luvulla, mutta sekin koki suurimmat vastuksensa, kun pohjoiset valtiot suljivat rajansa. Suomen ja Norjan raja suljettiin vuonna 1852 sekä Suomen ja Ruotsin vuonna 1889 (* kolttakentät ja Sallivaara).

SAAMELAISKÄRÄJÄT

Saamelaiskäräjät on saamelaisten kulttuuri-itsehallintoelin, joka on perustettu vuonna 1996. Sitä edelsi saamelaisvaltuuskunta, joka perustettiin vuonna 1973.

Käräjät on Suomen saamelaisten korkein poliittinen elin joka valitaan vaaleilla joka neljäs vuosi. Käräjien tehtävänä on hoitaa saamelaisten omaa kieltä ja kulttuuria sekä heidän asemaansa alkuperäiskansana koskevat asiat.

Uutisointia kullanhuuhdonnasta:

Lapin Kansa 6.11.2013

Taustalla on vuonna 2011 voimaan astunut kaivoslaki, johon sisältyy laaja lausuntoanto-oikeus kolmen vuoden välein tehtävissä lupatarkistuksissa. Valittajien joukossa on ollut ympäristöjärjestöjen lisäksi muun muassa Saamelaiskäräjät, joka on valittanut keväästä 2012 lähtien kaikista koneellisen kullankaivun luvista ja useista lapiokaivuluvista.

Valitusruuhka on hidastanut lupakäsittelyä kohtuuttomasti. Monelta kaivajalta on jäänyt kokonaisia kaivukesiä väliin.

Yle uutiset 2.7.2013

Tukes myönsi viime kesänä neljälle luvanhakijalle luvan koneellisen kullanhuuhdontaan Sotajoen, Selperintien, Selperinojan ja Härkäselän alueilla Inarin kunnassa. Saamelaiskäräjät vaati lupien kumoamista vedoten koneellisen kullanhuuhdonnan haittoihin.

Saamelaiskäräjien mukaan koneellinen kullanhuuhdonta vahingoittaisi saamelaiskulttuuria, alueen herkkää luontoa, vesistöjä ja kalakantoja sekä saamelaisten oikeutta harjoittaa perinteisiä elinkeinoja, kuten poronhoitoa ja kalastusta. Saamelaiskäräjät vetosi muun muassa uudistetun kaivoslain 50 pykälään, jonka mukaan luvalla myönnetty toiminta ei saa olennaisesti heikentää edellytyksiä harjoittaa perinteisiä saamelaiselinkeinoja taikka muutoin ylläpitää ja kehittää saamelaiskulttuuria.

Saamelaiskäräjien lausunto 5.12.2016 Tukesille

Lausunnossa on 10 sivua pientä tekstiä, suuri määrä viittauksia lakipykäliin ym. aineistoihin. Samoja asioita on käsitelty monta kerta monella sivulla.

Saamelaiskäräjät esittää, ettei jatkossa myönnetä kullanhuuhtontaluvulle jatkoaikaa eikä uusia lupia Vuijeminhaaraan, Sota- ja Kyläjoelle sekä näiden sivupuroille. Tämä koskisi myös lapiokaivajia.

SAAMENMAA (Sámeland)

Pohjois-Euroopassa, Suomen-, Ruotsin-, Norjan- ja Neuvostoliiton Lapissa on oma alkuperäiskulttuurinsa, saamelaisuus. Lapissa on käytössä kolme saamen kieltä. Pohjoissaamea puhuvia ihmisiä on noin parituhatta, kolttasaamea 800–900 ihmistä ja Inarin saamea noin 300 ihmistä (* Saariselkä).

SAARIKORVA (* Ivalojo)

Ivalojoessa Ruikanmutkan ja Ruikanojan välillä.

SAARIPORTTIKOSKI (= Alakoski) (* Ivalojo)

Ivalojoessa Kultalan kohdalla.

SAARISELKÄ

On varsinaisesti Suomujoen itäpuolinen tunturialue ulottuen rajalle asti. Alueen korkeimpia tuntureita ovat Hirvaspää, Kuikkapää, Anteripää, Ukselmapää, Lupukkapää, Sokosti, Vuomapää, Vingoiva ja Talkkunapää.

Nykyisin nimellä tarkoitetaan myös matkailu- ja retkeilykeskusta nelostien varrella.

Tunturiharjanne erotti aikoinaan Inarissa asuvat kalastajalappalaiset Sodankylän metsälappalaisista ja uudisasukkaista. Harjanne eristi myös kreikkalaiskatolliset kolttalappalaiset (* Maanselkä).

Saariselän tienoilla nelostiellä hyökkäsi neuvostoliittolainen osasto 10.7.1944 kolmea kuorma-autoa kohti. Yksi autoista paloi ja sen kuljettaja joutui vangiksi. Kaksi vihollista ammuttiin takaa-ajossa.

SAARISELKÄ OY

Oli toiminnassa vuosina 1936–39. Tutkimukset aloitettiin kesällä 1935 ja talvella 1936 tehtiin jäähautoja Kopsusvankassa. Työt lopetettiin syksyllä 1936. Leonid Holman suoritti etsintätöitä ja haki valtausoikeuksia Somu-, Kopsus- ja Jaurujoen alueilla. Tutkimuskämppeä rakennettiin Vongoivajoen suuosalle ja Somujoelle. (* Anterijoki, Kopsusjoja, Luiojoki, Somujoki, Somuniemi, Somun Ruoktu ja Vongoivajoki).

<>VIRANOMAISTEN VALTAUSTIEDOT:

"Sodankylän upa 1–6" Kopsusjoki (Luiro) 1939 (6 kpl)

SAARISELÄN PANIMO OY

<>VIRANOMAISTEN VALTAUSTIEDOT:

"Hangasojan kulta" Hangasoja (Tolosjoki), kaivospiiri 2001–

"Pick, Shovel & Natural Resources of Pehkosenkuru + Goofy's Creek" 2015- (kaivospiiri)

SAARNAKÖNGÄS (* Ivalojo) (= Maaherrankoski)

Ivalojoessa Möllerinojan suuosan alapuolella.

Pappi saarnasi 1870-luvulla hiirenkirnusta könkään alla.

Toisen nimen koski on saanut siitä, kun erään maaherran vene kaatui koskessa.

SAFIIRI (* Jalokorundi, korundi)

SALAKULJETUS

Kultakomitean mietinnön pohjalta senaatti 23.12.1869 ehdotti keisarille, että kullan sai myydä vain valtiolle ja kullan arvosta perittäisiin 3–12 % veroa riippuen tuotannon määrästä. Keisari hyväksyi komitean ehdotuksen 21.3.1870.

Edellä mainitun takia kultaa salakuljetettiin. Vuoden 1875 alusta voimaan tulleessa kulanetsintäjulistuksessa valtauksen omistaja sai myydä kultan vapaasti kenelle tahansa. Valtio kuitenkin peri 5 prosentin veron myydystä kullasta. Uusi sääntö tuli voimaan vuonna 1883 ja sen mukaan huuhtontakullasta ei tarvinnut enää maksaa valtiolle 5 prosenttia.

Salakuljetetun kullan määrä lienee ollut jopa 60–70 % löydetystä määrästä vuosina 1870–75. Salakuljetusreitti oli tarkoin valittu aukeita tunturimaita vältellen. Norjassa Karigasniemen paikkeilla oli vastaanottaja odottamassa kulturalastia. Kuljetusporukassa oli maaston tunteva opas, muonankantaja ja aseellinen vartiomies.

Jokaisella valtauksella rännien rihlaosan päälle asetettiin sinetillä varustettu laudoituslukko. Rihlat avattiin ja vaskattiin sotilaiden läsnä ollessa. Kullan pimittämiseksi käytettiin sinetöidyn osan yläpuolella väliaikaisia rihloja, johon jäi suurin osa kullasta.

Sotilaita asui Kultalassa ja Pataojan suulla, eli lähivaltauksilla valtion huijaaminen oli vaikeaa. Kullan pimittäminen oli helpointa Ruikanmutkassa ja siitä jokea ylöspäin sekä Sotajokisuussa.

Salakuljetus Norjaan kävi tarpeettomaksi vuonna 1875, jolloin kullan sai myydä kenelle halusi. Kullasta maksettava vero poistettiin vuoden 1884 alusta (* Salakuljetus).

Vaikka kultarännin pesu piti suorittaa viranomaisten valvonnassa, kultaa salakuljetettiin Norjaan paremman hinnan takia. Salakuljettajat olivat asiantuntijoita, oppaineen ja varmistusmiehineen jotka kulkivat edellä varmistaen reitin turvallisuuden. Salakuljettajilla ja kullan ostajilla oli ennalta sovitut tapaamisajat ja -paikat.

Johan (Juho) Kangasniemi osti tutuilta kultamiehiltä kultaa, jolloin he saivat paremman hinnan kuin Kultalassa. Juholla oli kullan ostajat Norjan puolella ja samoilla matkoilla hän toi kauppatavaraa Inariin. Tarinat kertovat, että myös Frans Kangasniemi olisi ostanut kultaa ja kuljettanut sitä Norjaan (* Kultamäärät).

SALLA

Pohjois-Sallassa Tuntsan alueelle Ylimmäisessä Nuoluskurussa on valtauksia (* Tuntsa).

SALLIVAARA

Repojen sillasta luoteeseen 5,5 km (Pokka–Menesjärvi tieltä), korkeus 369 m, vanha poroerotuspaikka.

Viime vuosisadalla poronhoitoa harjoittivat vain porosaamelaiset, jotka elivät täyspaimentolaisina kolmen valtakunnan alueella. Kun Norjan (vuonna 1852) ja Ruotsin (vuonna 1889) rajat suljettiin, Suomen puolelle jääneet porosaamelaiset suuntasivat uudet muuttoreittinsä sisämaahan. Vuonna 1898 senaatti antoi päätöksen, jonka mukaan laidunoikeuden saaminen kruunun maille edellytti paliskunnan perustamista. Paliskunta on poronomistajien alueellisesti rajattu poronhoitoyksikkö. Porosaamelaisten asuttamia kyliä ovat mm. Angeli, Kuttura, Lisma, Menesjärvi, Purnumukka ja Vuotso.

Ensimmäinen hirsikämpä on rakennettu vuonna 1897. Alueella on 17 kämppää tai kämpän rauniota. Vanha aita rakennettu vuonna 1896, nykyinen aita on tehty pääosin vuonna 1933, ja viimeinen erotus pidettiin vuonna 1964.

Poromiehet siirsivät Miessijoelta Hannes Heinosen puukämpän.

Museovirasto entisöinyt 1980-luvun lopulla poroerotuspaikan ja yksi entisöity kämpppä toimii autiotupana (* saamelaiset).

SAMETTI

Karkeaa vakosamettia käytetään tiivistämään rännin ja rihlojen väliä. Pentti Miettinen ("Sametti") käytti samettia kaiketi aika ensimmäisten joukossa.

SAMETTIPÖYTÄ

On matalilla laidoilla varustettu levy (n. 40 x 120 cm), joka on verhoiltu sametilla. Sametin vaot ovat poikkisuunnassa veden ja maa-aineksen kulkusuuntaan nähden. Pöytää pidetään 30° kulmassa ja yläpäästä johdetaan vettä suihkuputkesta. Sametin harjat toimivat rihlojen tavoin. Hieno kulta saadaan talteen polttamalla sametti ja vaskaamalla tuhka.

SANDUDIT

Ovat jääkauden aikana kuivalle maalle kerrostuneita jokisuistoja.

SARANAMONTTU

Tehtiin painamalla lapionterällä maata kolmelta sivulta. Tämän jälkeen pintamaa käännettiin ylös ja tutkittiin oliko montun pohjalla kultaa. Sitä ei ollut, koska kulta esiintyi syvällä maakerrostumissa. Koemontun tekijä käänsi pintamaan takaisin paikalleen. Saranamonttuja käyttivät tietämättömät harrastelijat Lemmenjoen alueella 1950-luvulla.

SARGGEJOK (* Norja)

SARLIN

Laaniojan itärannalla Kaunispääojan yhtymäkohdasta 600 m ylävirtaan.

Eteläpuolella Hartikainen (* Hartikainen).

Prospektor Oy:n koekaivos vuonna 1903, kuilun syvyys 26 m. Kallioalueella useita kymmeniä pieniä 1–2 m syviä koelouhoksia. Näytteet sisälsivät kultaa 1–3 g/t.

Suomen Malmi Oy otti vuonna 1953 näytteitä kivikasoista, kultaa ei löytynyt.

Kaivosaukko on aidattu Lapin Kultala Säätiön toimesta.

SATEENKAARI

Syntyy valonsäteiden taittuessa ja heijastuessa vesipisaroista.

SAUNAKOSKI (= Mathleininkoski = Savonakoski) (* Ivalojoeki)

Ivalojoessa, Kultalan saunarannasta ylöspäin.

SAUNAOJA

Laskee idästä Moberginojaan.

Jänkäalueen reunoja on kaivettu 1930-luvulla.

Valtaus 1990-luvulla.

SAVONAKOSKI (= * Saunakoski)

SAVOTTAMUSEO

Laanilassa

SEISOMAKULTAESIINTYMÄ

Ammattimiehet sanovat seisomakultaesiintymäksi löydöstä, jonka huomaa kumartumatta löydöksen sisältävän kultaa.

SEITAMONTTU (L)

Morgamojan tuottoisin kaivos 1950-luvulla.

SEKAHIPPU

Voi sisältää kullan lisäksi muita mineraaleja kuten kvartssia, hematiittia, limoniittia ja magnetiittia.

SELECTION TRUST LTD

Englantilainen kaivosyhtiö.

Suoritti tutkimuksia vuonna 1935 Tolosjoelta länteen aina Ivalojoen latvoille asti, tutkittiin Sotajokea ja Tenojokea. Tutkimuksia suoritettiin myös Karasjoen Sargejoella Norjan puolella. Asiakirjat olivat osittain salaisia. Tutkimusjohtajana oli Doyle ja oppaana Reino Pääkkönen.

Tutkittujen paikkojen kultapitoisuudet olivat niin vähäisiä, ettei kaivostoiminta olisi kannattanut suunnitellussa mittakaavassa.

SELKEYTYSALLAS (= suljettu veden kiertojärjestelmä)

Kullankaivuussa selkeytysaltaita pitää olla rännien päässä estämässä lietteen ja värjäytyneen veden kulkeutumisen luonnonpuroon. Mitä enempi maata kaivetaan sitä useampia ja suurempia altaiden pitää olla jotta hienoaines vajoaisi altaiden pohjalle. Viimeisestä altaasta vesi otetaan uudelleen käyttöön. Jos altaat täyttyvät liikaa sateiden aikana, pumpataan vettä etäälle purosta ja lopuksi sadetetaan vesi reikäputkella maastoon. Vesi valuu pikku hiljaa maastossa ja puhdistuu.

SELPERINOJA (* Zellberginoja)

SELVITYSRÄNNI

Luomalavan yhteydessä oleva ränni, jossa maa-aines hajotetaan.

SENTRIFUGI (= keskipakoerotin)

Eli linko, keskipakovoimaan perustuva laite, jonka avulla erotetaan neste kiinteästä aineesta. Linkoa käyttävät jotkut kullankaivajat hienon kullan erottamiseen.

SEULA

Seulaa käytetään erottamaan karkeampi kiviaines ennen vaskausta.

Koneellisessa kullankaivussa käytettävät seulat ovat järeitä laitteistoja, joissa välppä, rumpu- tai täryseulan kautta erotellaan suurimmat kivet ennen kuin maa-aines huuhdotaan ränniin. Jotkut konelapiolla kaivavat ovat tehneet muoviputkesta rumpuseulan, etuna hiljaisempi ääni.

SIKAJÄRVI

Vaskojoessa, Postijojoen haarasta 2 km ylävirtaan.

A. E. Kangasniemen valtaus vuosina 1950–51 ja L. Arrelan vuosina 1951–52.

A. E. Kangasniemen valtaus vuosina 1950–51 ja H. Grönlundin vuosina 1951–53.

A. E. Kangasniemen valtaus vuosina 1950–51 ja I. A. Grönlundin vuosina 1951–52.

S. Taulan valtaus vuonna 1951 –.

U. Karpaisen valtaus oli vuosina 1951–53.

Järven törmän kulta on hienoa ja veden saanti hankalaa.

Moottoripumpulla on kokeiltu veden nostoa 1950-luvulla.

SIIKALEHTO

Vuotsosta 13 km luoteeseen.

H. Jalanderin ja T. Keskinarkauksen valtaus vuosina 1949–51 (* Rautakeltaoja).

SIKOVUONO (Siggavuono)

Inarista 7 km pohjoiseen Muddusjärven rannalla.

Entinen venereitin alku Lemmenjoen kulta-alueelle.

SILIÄNSELÄNOJA

Laskee Palsiojaan Kuusiojan kautta (* Kuusioja).

SILIÄSELKÄ

Harrijoen latvan, Harriojan, Palopirtinojan ja Sileänselänojan välillä.

Alue on palanut perusteellisesti 1800-luvulla (* metsäpalot).

Juho Saarinen Prospektor-yhtiöstä tutki vuonna 1902 alueen itäistä reunaa, kultapitoisuutta ei selvitetty.

Juho Kangasniemi haki valtausta vuonna 1902 Sileänselän ja Harrijoen välimaille.

SIULAKURU

Pieni oja, joka laskee etelästä Miessijokeen Kaarreojaasta 200 m itään.

U. Hetan valtaus vuosina 1949–52.

SIULAOJA

Laskee pohjoisesta Jaurujokeen (* Jaurujoki).

Ojasta löytyy kultaa.

SKIETSHIMJOHKA

Inarijoen latvajoki (* Kietsimäjoki).

SKINTILLOMETRI (* korundi)

SODANKYLÄ

Ensimmäinen uudisasukas Pekka Kärki muutti vuonna 1693 Antti Hannunpojan asuinpaikalle.

Tien rakentaminen Vikajärven majatalosta pohjoiseen Sodankylään aloitettiin 1849, mutta tie valmistui vasta 1902.

SOKEA MALMI

On kallioperässä ilman puhkeamaa. Tämänkaltaisesta malmista ei ole lähtenyt malmilohkareita jään mukana.

SOKOSTI

Saariselän alueen korkein tunturi (718 m).

SOLOJÄRVI

Matka- ja Juuttuvanjoen välillä.

Saksalaiset rakensivat 15 km pitkän tien Inarista Solojärvelle. Tie kulki aluksi 4 km Juuttuvanjoen rantaa ja lähti nousemaan sitten Taimen- ja Karipääjärviä kohti. Tästä eteenpäin tie jatkui Neivalahden järvien välistä Solojärvelle.

Saksalaisilla oli sodan aikana yksi pääleireistä järven rannalla. Solojärveltä kilometrin verran länteen sijaitsi Jurmurovan rinteessä piikkilangalla ympäröity vankileiri. Toinen vankileiri oli Karipääjärven itäpuolella olevan tien varrella. Paikalta löytyy mm. korsu ja tykin ampumapaikkoja.

Vangit kaatoivat Solojärven ympäristöstä noin 300000 tukkia. Saksalaisilla oli tarkoitus uittaa tukit Juuttuanjokea pitkin Inarinjärvelle ja edelleen Norjaan Paatsjokea pitkin. Saksalaisten poistuttua Lapista, tukit uitettiin vuonna 1945 sotakorvauksena Venäjälle.

SOMPIO

Olof Treskin tekemässä kartassa (ilmestyi vuonna 1642) esiintyy Sompio-niminen lappalaisykyä.

SOMPION LUONNONPUISTO

On perustettu vuonna 1956, pinta-ala 179 km², Sodankylän kunnassa.

Liikkuminen on sallittua kesäaikaan vain merkityillä poluilla.

Suku-Nattasten luoteispuolella, 1,3 km tunturin huipusta pohjoiseen Kivivosan maastossa sijaitsee peurakuoppajono (78 kuoppaa) (* peura).

Nelostieltä Purnumukan tienhaarasta 700 m pohjoiseen lähtee saksalaisten sotilaiden ja heidän vankiensä rakentama sotilastie puistoon. Tielle on rakennettu puisia siltoja. Tien varrella on ollut saksalaisten vankileiri (* Lapin sota ja Paloharju).

SOPIVA

On yleisin kultamaiden mittayksikkö.

SOPULI (= peurahiiri)

Tunturisopulien massavaellus tapahtui vuosina 1969–70. Vuosina 2007–2008 tunturisopulit vaelsivat tuntureiden huipuilta tavallista pidemmälle, suurvaellusta ei kuitenkaan silloin tullut. Vuonna 2010 Utsjoella, Inarissa ja Sodankylässä tunturisopuleita esiintyi runsaasti.

SORA

Raekoko 2–60 mm.

Vaskattu sora sisältää huomattavasti enemmän kultaa kuin moreeni, poikkeus Tankavaaran moreenikerros jossa kultaa 3 g/tn (* moreeni).

SOTAJOEN-IVALOJOEN TUTKIMUSYHDISTYS

Vetäjänä yli-insinööri Verner Ryselin, tutkimustöiden johtajana Pentti Eskola. Kenttätöissä oli Arne Laitakari ja apulaisena G. Brander. Huuhtojana ja työnjohtajana Kosti Norlund.

Yhdistys suoritti vuonna 1924 tutkimuksia ja talvella 1924–25 otettiin näytteitä Vaskisuvannon ja Ritakosken alueella ns. jäähautamenetelmällä. Hankki 445 valtausta mm. suurimman osan Heikki Kivekkään valtauksista.

Yhdistys kokoontui 30.4.1925 ja päätti perustaa Ivalojoeki Oy:n.

SOTAJOENKOSKI (* Ivalojoeki) (= Sotakoski)

On Ivalojoessa Sotajokisuulta alavirtaan Vaskisjoelle asti.

SOTAJOENNIVA (= Vaskisniva)

Ivalojoessa Vaskisjokisuusta alavirtaan päin.

SOTAJOEN KULTA OY

Haki Sotajoen alajuoksulta 6 km:n pituudelta valtausoikeutta vuonna 1982.

SOTAJOEN SILTA

Kutturantielle rakennettiin puupukkisilta Sotajoen yli vuonna 1952. Keskeneneräisestä sillasta on valokuva vuodelta 1952 (* Kutturin tie ja Pikku-Kutustajanoja).

SOTAJOEN TIE

Tietä kunnostettiin heinäkuussa 2017, lanattiin ja kerättiin kiviä talkoilla. Vapaaehtoisella rahankeräyksellä rahoitettiin polttoainekuluja ja tarvikkeita.

Harrjoen silta uusittiin lokakuussa 2016.

SOTAJOEN SUUPANKKI (* Ivalojoeki)

Ivalojoen eteläpuolella, Sotajoen itärannalla.

SOTAJOKI

Laskee etelästä Ivalojokeen. Nimen taustaksi on esitetty sanaa sova = koskinen. Myös on epäilty nimen tulleen jostakin vanhasta taistelusta.

Sotajoen varrella olevia kullanhuuhtontapaikkoja kutsuttiin pankeiksi.

Suupankki (itäpuolella)

Pataniemi (länsipuolella)

Alakoski (Sotajokisuusta aina 600 m ylävirtaan)

Liljeqvistin kämppä (Ivalojoelta 350 m)

Karhupankki ja Karhuniva (länsirannalla, 700 m Ivalojoelta)

nimetön oja (laskee lännestä, Ivalojoelta 900 m)

Villipankki (itärannalla, Ivalojoelta 1,1–1,5 km)

nimetön oja (laskee lännestä, Ivalojoelta 1,7 km)

Kolmenmontunpankki (länsirannalla, Ivalojoelta 1,8 –2,5km)

Lumioja (Ivalojoelta 3,2 km, Patatunturin itäpuolella)

nimetön oja (laskee idästä, Ivalojoelta 3,8 km)

Halvarinniemi

Löfgreninoja (topografinen kartta 1974 1:50000, nimi on väärin, ei ole Annabellanoja). Topografinen kartta 1998, nimi oikein.)

Raappananoja

Löfgreninpankki

Palo-oja (latvaosa Pahaojanpalossa)

Kokon kanava ja höyrykoneen katos

riippusilta

Pahaoja

Pahaojan Kultala

Maaailmanpankki

Välöjoja (Pahaojalta 500 m ylävirtaan)

Anneberginoja (topografinen kartta 1974 1:50000, nimi on väärin, ei ole Moberginoja. Topografinen kartta 1998, nimi oikein).

Vuijeminhaara–Kellotapulinoja–Kekkosenoja–Kutustajanoja

Ahokkaan kämppä

Rovaniemenpankki

Hoikanniemi

KKK:n kämppä

Moberginoja–Saunaoja–Moberginojan Kultala–Mobergin jänkä

Moberginpankki

Vehviläisen kanava

MatinKiviniemi

Nälkäoja

Erkkilänniemi

Ruosteoja

Pikkuoja

Riihelänoja

Riihelänpankki
Rautaoja
Ruotsalaispankki
Pikku-Kutustajanoja
Harrijoki
Papinhamina ja Haminankoski
Kutturantie
Linja-auto-oja
Härkäseljanoja
Puolikko-oja, sivuoja Mukkaoja
Nälkämaanoja
Sota-aapa

* Kitinen, Sotajoenkoski ja Sotajoen suupankki.

Sotajoki oli vallattu melkein koko matkalta Ivalojoelta Harrijoelle vuonna 1884.

VALTAUSPAIKKA EPÄSELVÄ:

Seuraavilla henkilöillä oli vuonna 1887 valtaus Sotajoella:

Heikki Kangasniemi, Otto Schneider, Mikko Kyrö, Mikko Mikkola, Heikki Törmänen, Juuso Manninen, Johan Puolakka, Heikki Karisaari ja Mikko Ollonen.

Isko Hetan valtaus vuonna 1888.

Frans Kangasniemellä oli 10 valtausta vuonna 1902.

Juho Kangasniemellä oli viisi valtausta vuonna 1902.

Josef Sallila ja Heikki Huhti huuhtoivat kultaa 1910-luvulla.

Norjal. J. Norrmannilla valtaus vuonna 1913.

Heikki Kivekkäällä ja K. Joutsenella useita koekaivoksia vuonna 1913. He tekivät laajat valtaukset vuonna 1914 ja rekisteröivät ne nimellä Joutsenen Sotajoen kaivospiirit.

Väinö Pääkkönen oli pitkäaikainen kaivaja.

Ivalojoen Oy teki jäähautoja talvella 1924–25.

Kullervo Korhonen kaivoi Sakari Hellemaan kanssa vuonna 1934.

Nikolai Peronius tutki jokea vuonna 1935.

Aaro Raumala ja Heikki Kokko kaivoivat vuonna 1943.

Niilo Raumala aloitti kullankaivuun Sotajoella vuonna 1945.

Ville Keurulainen aloitti kultahommat vuonna 1946.

Vilho Seppälä etsinyt kultaa vuonna 1956.

Viktor Koivula kaivoi 1950-luvulla.

Uno Pelander on kaivanut.

Kaivukonetyömaa herätti laajaa keskustelua ja oikeusjutun vuonna 1980.

Sotajoen Kulta Oy haki vuonna 1982 valtausoikeutta kuuden kilometrin matkalle, tarkoitus oli etsiä kultaa imuruoppausmenetelmällä.

Reino ja Meeri Vehviläinen löysivät vuonna 1991 imurilla 33 g:n hipun, mukana Heikki Niskanen.

SUUOSA

Paul Gudkoffin retkikunnan ollessa matkalla Nulkkamukkaan suoritettiin vuonna 1869 koehuuhdonta Sotajokisuulla. Yritys osoitti, että sora sisälsi 2,5 g kultaa m³ kohti.

Sotajoen länsirannalla kaivoivat Mikko Niemelä ja Peter Törmänen kaivoivat 1889–1900, löysivät huonosti kultaa.

Sammeli Saijets kaivoi Sotajoen länsirantaa ja löysi yli 100 g kultaa, yksi 40 g:n hippu.

Prospektor Oy:n työmaa vuonna 1902.

H. Kivekäs ja G. Willand anoivat oikeutta vuonna 1905 huuhtoa kultaa Sotajoen suulta kaksi kilometriä ylöspäin Sotajokea.
Suuria työmaita oli 1920-luvulla.

Sotajoen länsirannalla Ivalojoesta 70 ja 180 m on vanhojen kämppien haamut.

ALAKOSKI

Vanhoja pieniä kaivoksia: Ivalojoelta ylävirtaan 100–250 m länsirannalla, 380–430 m itärannalla ja 550–620 m itärannalla.

Toivo Liljeqvist rakensi pienen kämpän vuonna 1948, liiterin, saunan ja kellarin. Kämpän lähelle on kaivettu kaksi noin 600 m pitkää ojaa joita pitkin vesi on johdettu suupankin huuhtomoon. Ojaan Liljeqvist rakensi pienen saunan, joka on palanut monta kertaa.

Toivo Liljeqvistin kämpän yläpuolella Sotajoen itärannalla vanhoja kaivoksia (* Liljeqvistin kämpä ja Sotajoen suupankki).

Per O. Janssonin sukellusporukka imuroi vuonna 1960 Liljeqvistin kämpän kohdalla ja löysivät 14,5 g:n hipun.

KARHUPANKKI JA KARHUNIVA

Sotajoen alaosalla, 750–800 m Ivalojoesta.

Länsirannalla on kaivettu muutamia koemonttuja, kulta pölymäistä ja lehtimäistä. Joen pohjaa on imuroitu, tulokset eivät olleet kovin hyviä.

NORDLUNDIN PANKKI

Pankki on Ivalojoelta noin kilometri, Sotajoen itäpuolella.

Tuomas Tanhua ja Kosti Nordlundin tekivät paikkaan syksyllä 1923 syvän montun. Se oli 2 x 2 metriä kooltaan ja varustettu hirsikehikolla, Syvyyttä montulla oli 6 metriä. Pohjakallioon he eivät päässeet, koska vesi tuli kaivantoon.

VILLIPANKKI

Sotajoella, Ivalojoelta 1,1–1,5 km ylävirtaan.

Itärannalla Johan Tallgrenin kaivos (n:o 39) kultaa 1,4 kg vuonna 1874 ja 1,0 kg vuonna 1875. Sotajoen ensimmäinen huuhtomo.

Rikkain osuus on etäällä joesta törmän päällä.

Sotajoen itärannalla 1,5 km Ivalojoelta on sortunut kämpä juoksutusojen välissä.

Vuosisadan vaihteessa kaivoivat Niilo ja Heikki Kyrö sekä Juuso Manninen, kallionpinnassa karkeaa kultaa.

Frans Kangasniemellä oli valtaus vuonna 1902.

KOLMENMONTUNPANKKI

On Sotajoen länsirannalla, Ivalojoelta 1,9–2,5 km, lännestä tulevasta nimettömästä ojasta ylävirtaan 150–650 m. Huuhdottu lähes 500 m:n matkalta.

S. Arvolan valtaus vuonna 1881.

Heikki Halvarin valtaus (n:o 28) vuonna 1882, esimiehenä Matti Halvari, töissä 4 miestä, kultaa 9 g.

Kämpän haamut itärannalla (Ivalojoelta 2,5 km).

LUMIOJA (Ivalojoelta 3,2 km)

Kaivokset pääasiassa länsirannalla, ojasuusta 300 m alavirtaan ja 250 m ylävirtaan. Ojasuusta alavirtaan Matti Junkkaran valtaus vuonna 1882, ei kaivostoimintaa. Yrjö (Göran) Kangasniemen valtaus vuonna 1883. Ojasuusta ylävirtaan Johan Sukulan valtaus vuonna 1881, kultaa 172 g, töissä 5 miestä, korkea (6–9 m) vesiränni Sotajoen yli, kultaa oli korkeassa törmässä. Puron suulla on huuhdottu viime vuosina, kultaa keskikarkeaa.

NIMETÖN OJA IDÄSTÄ (Ivalojoelta 3,8 km)

Sotajokea on kaivettu pääasiassa itärannalla, ojasta aina 700 m ylä–virtaan, länsirannalla kaksi pientä kaivantoa.

Halvarinniemen pohjoispuolella, Matti Halvarin ja Johan Sukulan valtaus vuonna 1882, kultaa 1,1 kg.

Itärannalla kahden kämpän ja leivinuunin rauniot (Ivalojoelta 3,8 km).

Ojasta on kaivettu juoksutusoja ylä– ja alapuolisiin huuhtomoihin.

HALVARINNIEMI (= Riitamukka)

Sotajoen länsipuolella, Löfgreninoja laskee niemen kohdalle.

Ylempi valtaus (eteläisempi) länsirannalla oli Matti Halvarin ja alempi (pohjoisempi) oli Johan Sukulan valtaus vuonna 1882, välimiesoikeuden päätöksen mukaan valtaus jaettiin tasan, ei kultaa.

Raappananojassa oli pato ja juoksutusoja kaivettu Halvarinniemen pohjoispuoliseen huuhtomoon. Eteläpuolisiin huuhtomoihin vesi on johdettu myös Raappananojasta. Ojassa oli patoja ja juoksutusoja kaivettu 1,4 km.

Ivalojoeki Oy kaivoi koekuoppia pohjakallioon asti vuonna 1926.

Jukka Pellinen, Kullervo Korhonen ja Unto Koivunen kaivoivat vuonna 1936.

Heikki Kokko kaivoi vuonna 1938, sai 105 g kultaa ja suurin hippu oli 3,5 g.

Kulta lehtimäistä, paikasta kaikkiaan 2,0 kg.

LÖFGRENINPANKKI, LÖFGRENINOJAN YLÄPUOLI 0–700 m

(Löfgreninoja, topografinen kartta 1974 1:50000, ojan nimi on väärin, ei ole Annabellanoja. Topografinen kartta 1998, nimi oikein.)

Raappananojasta ylävirtaan 60–200 m sekä 300–400 m, itärannalla on kaivettua aluetta.

Raappananojasta ylävirtaan 170–230 m länsirannalla pieni kaivettu alue.

Löfgreninojasta ylävirtaan 50–350 m itärannalla.

Matti Raappanan valtaus vuonna 1882, esimies Matti Halvari, töissä neljä miestä, kultaa 92 g. Sotajoen yli korkea vedenjohtoränni, vesi johdettiin Raappananojasta.

Konrad Annebergin valtaus vuonna 1883.

Löfgrenin valtaus ja kämpän sekä saunan rauniot Raappananojasuusta 250 m ylävirtaan.

Paikassa on kaivettu pintakultaa, maa kivistä.

RAAPPANANOJA (latvat Patatunturin eteläpuolella)

Ojasta on johdettu vettä Halvarinniemen huuhtomoihin 1,4 km pitkää juoksutusoja pitkin. Ojassa oli patoja.

PALO–OJA (Laskee lännestä Sotajokeen, oja alkaa Pahaojanpalosta, Halvarinniemen ja Pahaojan puolivälissä).

PAHAOJAN ALAPUOLI, Pahaojasuusta 1000–1150 m alaspäin, itäranta, paikan yläpuolella on karttaan piirretty Sotajoelle pieni sivuhaara.

Vanhoja kaivantoja.

PAHAOJAN ALAPUOLI (Pahaojasuusta 600–800 m alaspäin, länsiranta)

Paikassa on kaivettu ennen vuosisadan vaihdetta.

Juhaninpoika Sukulan valtaus vuonna 1882, viisi miestä töissä, kultaa vain 5 g.

PAHAOJAN ALAPUOLI (Pahaojasuusta 250–450 m alaspäin)

Johan Witikan valtaus vuonna 1882, viisi miestä töissä, kultaa etsintätöiden yhteydessä 251 g ja huuhtomosta 159 g.

Sotajoen ja sen sivuhaaran yli oli rakennettu 78 m pitkä vesiränni.

KOKON KANAVA

Jukka Pellinen, Heikki Kokko ja Jaakko Isola räjäyttivät vuonna 1947 Sotajoelle uuden uoman saksalaisilla miinoilla. Räjäheteitä oli satakunta kappaletta kymmenen kilon hyökkäysvaununmiinoja, kymmeneä viiden kilon kasapanoksia ja kolme suurta säkillistä munakäsikranaatteja yhteensä noin 1000 kg. Räjäytetty kanava on 330 m pitkä, 6 m leveä ja 2 m syvä.

He rakensivat Sotajokeen 30 m pitkän padon. Padossa he käyttivät kolmeasataa hirttä, jotka oli kaadettu pari kilometriä ylävirran suuntaan. He uittivat hirret kevättulvan jälkeen. Pato tiivistettiin turpeella ja rakennelmat lopuksi tuettiin kivillä. Pato kesti kevättulvan 1948.

He kaivoivat vuosina 1947–49 pohjaa ja saivat kultaa 545 g vuonna 1947, 1,5 kg vuonna 1948 ja 251 g vuonna 1949, suurin hippu 6,5 g ja platinaa löytyi 5 g. Sotajoen pohjaa kaivettu pääasiassa itärannan puolelta. Apumiehinä olivat Veikko Määttä ja Veikko Johansson kesällä 1948.

Jukka Pellinen ja Kullervo Korhonen lähtivät Morgamojalle etsimään sopivia valtausalueita elokuussa 1948 (* Morgamoja).

Veikko Määttä kaivoi vuonna 1949 padotun joen pohjaa.

Teuvo Tuomivaaran porukka imuroinut joen pohjaa 1980-luvulla. Kultaa löytyi huonosti.

RIIPPUSILTA

Riippusilta rakennettu Sotajoen yli vuonna 1974. Kevättulva vei sillan vuonna 1988. Uusi riippusilta on rakennettu syksyllä 1990.

PAHAOJASUU, itäranta, suusta 100 m ylävirtaan ja 200 m alavirtaan.

Kulta on hienoa ja keskikarkeaa.

G. A. Mathleinin valtaus vuonna 1883.

Axel Tigerstedt kaivautti vuonna 1883 koemontun. Pohjakallion päältä viiden metrin syvyydeltä löytyi runsaasti kultaa. Mikko Rauhala on kaivanut 1900-luvun alkupuolella samoilla paikoilla.

Lapin Kulta Oy kaivoi Heikki Kivekkään johdolla vuosina 1926–27 ja rakennutti tarvittavia rakennuksia (* Pahaojan Kultala).

Sotajoen uoma ja matala ranta on jäänyt kaivamatta, koska vesi oli esteenä. Nikolai Peroniuksen ja Heikki Kivekkään suunnitelmana oli padota Sotajoki 160 metrin matkalta pitkin jokea ja kaivaa vuorotellen kuivatut joen puolikkaat. Tarkoituksena oli käyttää höyrypannaa, mutta silloin selvisi, ettei kone pystynyt nostamaan edes tyhjää kauhaa. Olisikohan tämä tieto vaikuttanut Heikki Kokon kanavan räjäyttämiseen vuonna 1947?

Kaivettu viisi koekuoppaa 1,5–2 metrin syvyyttä, runsas vedentulo keskeytti kaivamisen.

Härkäselästä tuotiin vuonna 1927 toinen höyrypannu, joka todettiin olevan liian heikkokuntoinen. Soraa kaivettiin 71 m³ ja kultaa yhtiö sai 17,75 g. Kaikki työt lopetettiin 23.7.1927.

PAHAOJAN KULTALA

Sotajoen itärannalla.

Kämpän vanhempi puoli lienee peräisin vuosisadan alkupuolelta. Kämpän uudemman osan (joenpuoleinen) uitti Heikki Kivekäs Vuijeminhaaran ja Sotajoen yhtymäkohdasta vuonna 1925 (Ahokkaan kämpppä). Nykyisin kämpppä on retkikäytössä.

Paikkaan rakennettiin lisäksi asuinrakennus, työmiesten tupa (talvipalatsi), varasto, sauna, paja, sahalaitos ja kärrytie. Paja oli alkujaan Sotajoen länsirannalla, mutta kevättulva vei sen mennessään ja paja siirrettiin itärannalle pihalla olleeseen jo raunioituneeseen kämpppään.

Kultalan urakoivat Hoikka, Tuomas Rönkkö ja Isak Valle.

Pahaojan Kultala oli Lapin Kulta Oy:n tukikohta vuonna 1925 ja esimiehenä toimi Heikki Kivekäs.

Robert Huhtamalla ja Tuomas Tanhua urakoivat Kultalan uudemman puolen osan 1920-luvulla.

Lapin Kulta Oy kaivoi vuosina 1926–27 samoja paikkoja kuin G. A. Mathlein. Työmaalla oli kaksi höyrykonetta, kaivukauhoja, kuuppavaunuja ja kapea rautatie. Koneet vedettiin talvella 1926 hevosilla, kun ensin oli satapäisellä porotokalla poljettu lumet koviksi.

Höyrypannu oli rakennettu vuonna 1903 ja todennäköisesti oli Prospektor Oy:n vanha höyrykattila, joka oli viimeksi toiminut Kaarle Kustaan kaivoksen nostokoneen yhteydessä vuonna 1904. Härkäselästä tuotiin toinen höyrypannu vuonna 1927 ja höyrylapiota yritettiin saada kuntoon.

Kultalaan rakennettiin 20 km:n mittainen kärrytie, nykyinen tie noudattelee samaa reittiä.

Päärakennus on kunnostettu Lapin Kultala Säätiön toimesta 1973–74 ja samalla rakennettu höyrykoneen suojaksi katos.

Kämpä siirtyi vuonna 1999 Metsähallituksen hoidettavaksi.

MAAILMANPANKKI

Maailmanpankki sijaitsee Sotajoen pohjoisrannalla Pahaojan Kultalasta 150–350 m ylävirtaan, Väliojasuulta 200 m alavirtaan. Toinen paikka Sotajoen länsirannalla Anneberginojasuusta 100 m ylä- ja alavirtaan.

Johan Sukulan valtaus vuonna 1882, esimies Lassi Lohi, töissä 4 miestä, kultaa 111 g. Vesi johdettiin Anneberginojasta Sotajoen yli länsirannalle korkeiden pukkien varaan rakennettua lautaränniä pitkin.

Kulta on hienoa ja keskikarkeaa.

Lapin Kulta Oy on tutkinut vuosina 1926–27.

* VÄLIOJA (Pahaojalta 500 m ylävirtaan)

ANNEBERGINOJA

Laskee Sotajokeen idästä Pahaojan Kultalasta 700 m ylävirtaan. Vanhassa topografiassa 1:50000 kartassa vuodelta 1974 oja on nimetty väärin Moberginojaksi. Samaisessa vanhassa kartassa Annabellanojaksi on merkitty Halvarinniemen kohdalle

laskeva oja, joka on kuitenkin nimeltään Löfgreninoja. Vuoden 1998 topografisessa kartassa ojat ovat merkitty oikeille paikoille. Mutta ojan oikea nimi pitäisi olla Anneberginoja huuhtomon omistajan mukaan.

Konrad Annebergin huuhtomo sijaitsi Anneberginojan suusta Sotajokea ylöspäin 1880-luvulla. Vesi johdettiin Anneberginojasta Sotajoen yli länsirannalle korkeiden pukkien varaan rakennettua lautaränniä pitkin.

Ojasta on kaivettu juokсутusuoma Rovaniemen pankkiin.

Ojan suulla Sotajoen länsirannalla on Maailmanpankin ylin kaivos.

VUIJEMIHAARAN SUUOSA

Ahokas rakensi vuonna 1884 kämpän Vuijeminhaaran suulle Sotajoen etelärannalle. Heikki Kivekäs uitti hirret vuonna 1925 Pahaojan Kultalaan. Vuijeminhaaran suulla on vielä jäljellä kämpästä savupiipun rauniot.

VUIJEMINHAARAN SUUOSA, Sotajokea 100 m ylävirtaan ja 350 m alavirtaan 350, itärannalla.

Konrad Annebergin valtaus vuosina 1880–82, töissä 8–10 miestä, kultaa 857 g. Kaksi vedenjohtoränniä Sotajoen yli.

Eero Ahti imuroinut joen pohjaa ja reunoja 1980-luvulla.

Jussi Kallioniemen ja toisella rantaa Pekka Kivimäen valtaus 1990 – luvulla.

ROVANIEMEN PANKKI

Kaivetut alueet Vuijeminhaaran suusta 30–600 m ylävirtaan, pohjoisrannalla pankin yläosassa on pieni kaivanto. Pankki on ollut Sotajoen rikkain ja laajin kaivos.

Anneberginojasta johdettiin huuhtontavesi rinteeseen kaivettua juokсутusojaa pitkin huuhtomoon.

Mats Pitkäniemi ja Johan Hoikan valtaus vuosina 1880–82, esimiehenä Lassi Lohi ja töissä 20 miestä, kultaa 2538 g ja löytyi vuonna 1882 hiput 27 ja 31 g.

Sotajoen pohjoisrannalla (Vuijeminhaarasta 500 m ylävirtaan) kämpän haamu.

Heikki Vehviläinen on kaivanut 1990 – luvulla.

MOBERGINOJASUU, alavirtaan 150–350 m.

Länsirannalla on vanhoja kaivoksia.

Johan Hoikan valtaus vuonna 1882.

Viljami Kyrö on kaivanut 1890-luvulla.

Aukusti Vuoriaro kaivoi vuonna 1930.

Väinö Pääkkönen kaivoi 1950-luvulla.

MOGERGINOJASUU JA HOIKANNIEMI

Kaivettu alue on Sotajoen itärannalla suusta 80–160 m ja länsirannalla suun molemmin puolin 40 m.

Gustaf Mobergin valtaus vuosina 1879–82. Kultaa löytyi 325 g vuonna 1879 ja 899 g vuonna 1882. Suurin hippu löytyi vuonna 1879 ja painoi 73,75 g.

Sotajoen yli oli rakennettu kaksi vedenjohtoränniä korkeiden pukkien varaan. Töissä oli 6–8 miestä (* Moberginoja).

Johan Hoikan valtaus vuonna 1882.

Reino Etholen on kaivanut 1950-luvulla.

Niemen pohjoispuolella on kämpän rauniot.

VEHVILÄISEN KANAVA

Reino ja Risto Vehviläinen kaivoi 1980-luvulla Matinkiviniemen pohjoispuolelle Sotajoelle uuden uoman (noin 200 m pitkä). Isomus 67,21 grammaa löytyi 26.7.1987. Alueelta löytyi useita 10–20 grammaisia hippuja. Sorapatja melko paksu, paikoin yli 5 m.

MATINKIVINIEMI (ns. Moberginpankki, Moberginniemi)

Niemen kohdalla Sotajoen itärannalla Nälkäojasuulta 250 m alavirtaan Gustaf Mobergin valtaus vuonna 1881. Huuhtomossa oli töissä mm. Artturi Moberg. Valtaus ulottui Moberginojan alapuolelle.

Matti ja Mikko Kiviniemen sekä Samuli Törmäsen valtaus vuonna 1887, sijaitsi Gustaf Mobergin entisen kaivospiirin kohdalla.

Sotajoen itärannalla niemen pohjoisosassa ovat kahden kämpän ja saunan rauniot.

NÄLKÄOJASUU, ylävirtaan 50–200 m.

Itä- ja länsirannoilla on kaivettu, länsirannalla enempi.

NIINIVIRTA

Kaivokset Nälkäojasuulta ylävirtaan 300–500 m länsirannalla ja 650–800 m itärannalla.

Olli Niiniven valtaus vuonna 1882, töissä 4–5 miestä, kultaa 650 g.

Viktor Koivula on kaivanut.

Molemmilla rannoilla on kaivettu, kulta on ruosteen värjäämää ja keskikarkeaa.

Herman Stigzelius kiinnitti vuonna 1953 huomion rikkikiisupitoiseen kvartsikiveen.

ERKKILÄNNIEMI (* Ruoste- ja Pikkuoja)

Sotajoen länsirannalla, Ruosteoja laskee idästä niemen kohdalle.

Paikassa on Sotajokivarren laajin yhtenäinen huuhdottu alue.

Johan Hoikan valtaus vuosina 1881–83 niemen alapäässä Ruosteojasuusta 650 m alavirtaan, esimiehenä Lassi Lohi, kuusi miestä töissä, kultaa 885 g.

Matti Junkkaralla oli niemen keskipaikkeilla valtaus vuonna 1883.

Pekka Rautajoen valtaus vuonna 1882 Ruosteojan paikkeilla, esimies H. Erkkilä, viisi miestä töissä, kultaa 616 g.

Niemen eteläpuolella on kämpän ja pohjoispuolella kämpän ja saunan haamut (Sotajoen länsirannalla).

Paikkaa kaivettu runsaasti vuosisadan vaihteessa.

Heikki Kokko ja Jukka Pellinen kaivoivat vuonna 1946 Ruosteojasuun paikkeilla, saivat kultaa 90 g.

Niilo Hirvasvuopio ja Eljas Mäki kaivoivat vuonna 1948, huhutaan Hirvasvuopion löytäneen 75 g:n hipun.

Päällä on puolen metrin annoton kerros, kulta ruostesavessa.

Viljo Siivola löysi 23.7.2002 "Hurrikas" isomuksen painoltaan 72,85 g. Suomen suurin imuroimalla löydetty hippu.

RUOSTEOJA

PIKKU- JA RIIHELÄNOJA, (Riihelänojasta alavirtaan 100–400 m).

Itärannalla on vanhoja kaivoksia, kulta litistynyttä ja keskikarkeaa.

RIIHELÄNOJA, yläpuoli 60–250 m, länsiranta.

Länsirannalla on ollut kaivos vuonna 1889, kallio metrin syvyydessä.

Jalmari Riihelä ja Ernst Monto padottivat jokea vuonna 1946, pohjasta kultaa 60 g ja penkalta 200 g, kulta esiintyi ruostesavessa, paikkaa kutsuttiin Riihelänpankiksi.

RAUTAOJASUU JA RUOTSALAI SPANKKI

Suuosan alapuolella 80 m ja yläpuolella 150 m, Sotajoen länsirannalla.

Vanhimmat kaivokset ovat sijainneet Rautaojan suulla, mistä huuhtontavettä on saanut helposti.

Mauritz Waenerbergillä valtaus vuosina 1888–90, vanhimmat kaivokset ovat olleet Rautaojan suulla.

Pari ruotsalaista kaivoi vuonna 1935.

Jukka Pellinen kaivoi vuonna 1946.

Niila Hirvasvuopion valtaus vuosina 1948–49. Niilalla oli pieni kämppä (Härkäporon kämppä) muutama sata metriä Sotajoen rannasta länsirannalla.

Pauli Raivion valtaus vuonna 1953.

Joen pohjaa imuroitu. Jokunen 1–4 grammaa painava hippu on löytynyt

Kalervo Ruohoniemi ja Terho Torkkeli kaivoivat 1980-luvulla. Terho löysi vuonna 1987 hipun painoltaan 52 g.

* PIKKU-KUTUSTAJANOJA

HARRIJOKISUUN ALAPUOLI

Rautajoen valtaus vuonna 1883.

* HARRIJOKI

HARRIJOKISUULTA, ylävirtaan, itäranta

Harjoitettu koneellista huuhtontaa vuonna 1984, kulta hienoa ja esiintyy Sotajoen pohjassa.

PAPINHAMINA, HAMINANKOSKI, KUTTURAN TIEN KOHTA, SILLAN MOLEMMIN PUOLIN

Lapin Kulta Oy:n työnjohtaja Heikki Kivekäs rakennutti rakennuksen, josta tavarat vietiin Pahaojalle.

Reino Lehtinen ja Blink patosivat Haminankosken vuonna 1935. He kaivoivat Sotajoen pohjaa.

Hirvasvuopion kämppä joen rannalla 1940-luvulla.

Paikassa on suoritettu imurihuuhtontaa 1980-luvulta lähtien.

Jorma Ritarilla oli valtaus 1986–93 ja 2004–08.

Onni Huttunen on imuroinut joen pohjaa 1990-luvulla.

Sotajoen itärannalla lähellä Kutturán tietä kahden kämpän ja saunan haamut.

Kulta pääasiassa hienoa, löydetty myös karkeaa kultaa (9 g:n hippu).

KUTTURN TIEN ETELÄPUOLI

* LINJA-AUTO-OJA

PUOLIKKO-OJA

Suuosalla on ollut valtaus.

Kutturantien sillasta ylävirtaan noin 2,5 km:n matkalla valtauksia 1990-luvulla.

SOTKAJÄRVI

Lemmenjoen laajentuma Njurkulahdesta ylävirtaan.

Menes-Antin eli Karhu-Antti Morottajan rakensi kruununtorpan vuosisadan vaihteessa. Kaapin Jouni (Jouni Aikio) osti talon vuonna 1905 ja asettui asumaan paikassa (Appisjoki, Hammastunturi ja Riitala). Talossa on yöpynyt useita kullankaivajia.

SPIRAALIEROTTELIJA (Gold Hound = Kultakoira)

Astian pohjassa on spiraaliura joka päättyy erottelijan keskellä olevaan reikään.

Spiraalia pyörittää sähkömoottori ja pieni pumppu ruiskuttaa vettä astiaan. Spiraalin kaltevuutta säätämällä saada tarkasti eroteltua kultaa, joka kulkeutuu keskellä olevaa reikää kohti. Reikään on laitettu astia johon kultaa putoaa. Kevyt aines poistuu alareunan yli veden mukana.

STOPPARI

On paikka, johon kultaa on todennäköisesti kerääntynyt jääkauden aikana. Stopparina on voinut toimia kallio tai jokivarren kapeampi kohta.

STUORRABOGG

Kietsimäjoen itäpuolella, Pohjoisen Kietsimäjoen pohjoispuolella noin 2 km, Angelista 24 km lounaaseen.

Arthur Aspelinin ja Erkki Logrenin kaivos vuosina 1910–11 ja vuonna 1914.

Tunturin eteläpuolella Matti Ranttilan mukaan hienoa kultaa ja pohjoispuolella karkeaa kultaa.

SUIHKUPUMPPU (=ejektor)

Toiminta perustuu imupaineeseen, jossa vesi-imulla tyhjennetään montusta vesi tai imetään maata veden alta. Tarvitaan korkeapainepumppu, jotta saadaan riittävä teho vesisuihkulle. Jos korkeapainepumpun nostokorkeus on 30 m, niin suihkupumppu nostaa noin metrin montusta vettä ja maa-ainesta, nostokorkeus 50 m niin tavara nousee noin 1,5 metrin montusta ja nostokorkeus 70 m niin tavara nousee noin 2 metrin montusta.

SUOLAOJA

Laskee Tolosenhaaraan, alkulähteet Härkäselän eteläosassa.

Pentti Miettisellä oli valtaus 1980-luvulla kunnanrajan tuntumassa. Jaakko Kemppainen on kaivanut 1990-luvun loppupuolella. Kultaa löytyy puolentoista metrin paksuisen kumttakerroksen alta.

Suolaojalta on löydetty suhteellisen paljon kookkaita ja hyvän värisiä granaatteja. Niiden ongelmana on kuitenkin ollut kulumattomuus ja tästä johtuen hionnan vaikeutuminen.

SUOLAUS

Jos valtaus oli huonotuottoinen ja sen haluttiin näyttävän paremmalta kuin se olikaan, saatettiin koekuoppiin sirotella etukäteen kultaa. Ostajan tai rahoittajan ollessa paikalla suoritettiin "hyvänlaatuinen" huuhdonta. Myös kultaa voitiin lisätä salaa vaskooliin näytettä vaskattaessa (* Ivalojoki Oy ja Lapin Kultra Oy).

Lemmenjoella suolaus suoritettiin haulikolla siten, että haulit otettiin pois ja kultaa pantiin tilalle sekä paperitullolla suljettiin hylsyn suu. Koekuoppaan ammuttiin ja vaskauksessa löytyi kultaa (* Laanila ja Lemmenjoki).

SUOMALAIS-AMERIKKALAINEN KAIVOSYHTIÖ

Yhtiöjärjestyksen allekirjoittivat suomalaiset Oscar J. Hansson, Jakob E. Saari ja Charles J. Sorsen. Osakkaina olivat mm. veljekset K. Joutsen ja A. Jonsson.

Yhtiö sai senaatilta 2.4.1908 luvan 10 vuoden aikana vallata mineraaleja Suomessa.

Talvella 1906–07 suoritettiin kaivostöitä 21 miehen voimalla.

Vuonna 1909 hanki yhtiö siirron 37 Ivalon kultalöytöjen valtauskirjaan, jotka kuuluivat Henry ja M. A. Kerkelälle, J. A. Witikalle ja P. A. Salmelle.

Pääoman puutteessa työt joutuivat seisauksiin vuosina 1912 –13 ja lopuksi yhtiö teki vararikon. Muodostettiin uusi yhtiö Vuorikaivos Oy (* Vuorikaivos Oy).

Henry ja Matti Kerkelä vaativat vuonna 1914 Inarin käräjillä yhtiöltä korvausta saamatta jääneistä osuuksistaan (* Kerkelän Kultakaivos Oy Pohjola).

SUOMEN MALMI OY

Perustettiin vuonna 1935 malmien ja mineraalien etsintää varten.

H. Stigzelius toimi kesällä 1953 tutkimusretken johtajana. Mukana olivat Lauri Koivikko, Antti Mikkonen ja Osmo Vartiainen. Ryhmä majoittui Laanilaan. Porukka tutki Prospektor Oy:n vanhoja kohteita, Laanilan aluetta, Sotajokea ja Ivalojokea (* Ivalojoki, Kerkelä, Mäkärärova, Palokiimaselkä, Prospektor Oy ja Taimenjoki).

Myös Lemmenjoenalueen magneettikiisuesiintymiä tutkittiin (* Heikkilänoja, Jäkälä-äytsi, Kotaoja, Morgamoja, Pihlajakuru ja Vaijoki).

<>VIRANOMAISTEN VALTAUSTIEDOT:

Kaarle Kustaa 1953,

Kerkelä 1953–54,

Lutto 1953–54,

Palsi 1954–54,

Ramsay 1953–54,

Pihlajaoja (Jäkälä-äytsi) 1955–58

SUOMEN SENAATTI

18.9.1867 oli tehty päätös, joka kielsi kaikki yksityiset kullanetsinnät Lapissa.

Senaatin päätös 4.11.1868, kultaa saa etsiä ja valtauksia voivat tehdä yksityishenkilöt erityisluvalla.

Kenraalikuvernööri Adlerberg yritti saada vuonna 1869 kullanetsintää venäläisten yhtiöiden yksinoikeudeksi.

Julkaisi 8.4.1870 asetuksen kullanetsimisestä ja huuhtomisesta Suomen Lapissa. Jokainen hyvämaineinen Suomen ja Venäjän kansalainen mooseksenuskoiset pois lukien sai luvan etsiä ja huuhtoa kultaa Suomen Lapista.

Oulun kuvernööri ryhtyi myöntämään 25.4.1870 etsintälupia.

Etsintäalueen suuruus sai olla korkeintaan 1000 sylvä (1781 m) pitkä ja 150 sylvä (267,1 m) leveä. Etsinnässä tuli käyttää vähintään neljää miestä.

Valtausalue sai olla korkeintaan tutkimusalueen suuruinen, mutta myös puolikkaita valtauksia voitiin myöntää.

Työtä valtauksella tuli tehdä vähintään 8 miehen voimalla ja vähintään 20 kuutiosyltä (107,2 m³) soraa oli kaivettava (puolikkailla kaivettava 53,6 m³). Kullan vapaa kauppa kiellettiin.

Senaatti hyväksyi 22.3.1872 uuden julistuksen, jossa mm. maksuja alennettiin puoleen ja etsintäalueella tarvitsi käyttää vain kolmea sekä kaivosalueella kahdeksaa työläistä. Senaatti antoi 12.5.1875 uuden julistuksen kullanetsinnästä ja –huudonnasta. Uuden säännöksen mukaan kultaveroksi tuli 5 % kultasaaliista ja valtaaja sai myydä kultansa kenelle tahansa.

Senaatti antoi 30.10.1878 julistuksen kullanetsinnästä ja –huudonnasta. Paaluttamalla alueen etsijä saattoi saada 60 päivän ajaksi etuoikeuden etsintään enintään 2000 syltä (3500 m) pitkälle alueelle, mutta sen jälkeen määrätty kaivospiiri sai käsittää enintään 100 x 100 syltä (175 x 175 m²). Kaivospiirin vuotuista maksua alennettiin, töissä tarvitsi olla enää vähintään kaksi miestä ja kaivauttaa piti vähintään viisi kuutiosyltä (27 m³) maata.

Kultalan lähin ympäristö määrättiin 4 x 4 virstaa (4,276 x 4,276 km²) suuruisen alueen osalta rauhoitettavaksi valtion harjoittamaa huuhdonta varten.

12.11.1883 sääntöjä lievennettiin ja Kultalan tarkastajan toimi lakkautettiin.

Senaatti antoi 22.5.1890 uusia säännöksiä kulta huuhtomoiden valvonnasta. Järjestyksen ylin valvonta kuului Inarin nimismiehelle. Valtauksen muoto muuttui ympyränmuotoiseksi peittäen 100 sylen (178 m) säteellä valtauspaalusta.

SUOMEN VUORIKONE Ltd Oy

<> Kullanhuudontalupa:

<>KULLANHUUDONTALUPA:

HL2011:0053 "Kulta-Parkki" (& Lappalainen Pentti) Härkäselkä, Härkäoja, Kutturantien pohjoispuolella, (Uusihaara) 2015– (hakemus), konekaivu.

Kullanhuudontaluvan siirto Rasepi Oy:lle ja Nopes Oy:lle 2015.

SUOMUJOKI

Saariselän alue, laskee Luttojokeen.

Väinö Pääkkönen etsinyt kultaa 1900-luvun alkupuolella.

A. Hedberg anoi valtausta vuonna 1934.

Boliden yhtiöllä valtauksia vuonna 1935.

Saariselkä Oy ja Luttojoen Kulta Oy suorittivat tutkimuksia vuosina 1935–36. Töitä valvoi Leonid Holman. Koemonttuja tehtiin kymmenittäin, jopa 4 metrin syvyyteen asti. Kesän paras tulos (2,19 g/m³) saatiin eräästä sivupurosta. Pölykultaa löytyi "erittäin runsaasti". Suomujokea tutkittiin Tuiskujokisuulle asti (Luttojoen Kulta Oy, Saariselkä Oy ja Vuokseniska Oy).

Keskuspaikkana Suomujoki, jonne rakennettiin iso pirtti, kaksi rakennusta talvihuuhdonta varten, talli, sauna ja varasto.

Saksalaisilla oli kenttävartio vuosina 1942–43 (* Lapin sota).

SUOMUNIEMI

Sodankylän kunnassa Suomujoen ja Rupisuolijärven kannaksella lahoaa paikalleen hirrestä veistetty kämpppä (jäkärikämpppä). Aukusti Toivonen ja kuusi muuta asevelvollista Lapin rajavartiostosta lähtivät keväällä 1919 rakentamaan kämpppää. Se oli valmis heinäkuussa.

Kämpä ei ole ollut jääkäri liikkeen aikana etappipaikkana, vaan se on ollut rajavartioston tukikohtana. Sitä ovat käyttäneet kalastusretkillään mm. K. M. Wallenius ja Mosku. L. Holmanin kullanetsintäryhmä käytti kämpää majapaikkanaan vuosina 1935–36. Kämpän katto on sortunut ja seinät ovat osittain pystyssä (* Suomen Ruoktu).

SUOMUN RUOKTU

Sodankylän kunnassa Suomujoen latvoilla Kopsusjärvestä n. 3 km koilliseen. Matkaajia varten oli rakennettu 1700-luvulla autiokota.

Rakennettiin kämpä (Leonid Holman) vuonna 1935 kullan talvihuuhtontaa varten, sotien jälkeen sauna kunnostettu autiokämpäksi, vuodesta 1978 läntien museorakennuksena (* Luttojoen Kulta Oy, Saariselkä Oy ja Suomuniemi).

SUONIKYLÄ (* Kolttakentät)

SUOPASHAVDSHI (*= Morgamoja)

SUPPAKUOPAT

Syntyvät hautautuneiden suurten jäälohkareitten sulettua deltoissa, sanduneissa ja harjuissa. Suppia esiintyy myös moreenialueilla.

SURMAKÖNGÄS (* Ivalojoeki)

Koski Ivalojoessa, Ruikansuvannon yläpuolella.

Työmiesten vene kaatui koskessa 30.5.1872 ja kuusi miestä hukkui.

Kaksi miestä hukkui veneen kaatuessa 12.6.1876.

SUUPANKKI (* Sotajoen suupankki)

SYANIDIMENETELMÄ

Kiisumalmeista kultaa erotettaessa on turvauduttava syanidiin, jossa kultaa liuotetaan ilman hapen läsnä ollessa natriumsyanidiliuokseen ja saostetaan siitä sinkillä tuotteena, jossa kultaa on 30–65 %. Sulattamalla hiekan, soodan ja booraksin kanssa erotetaan kultaa kuona-aineistaan. Lopuksi kultaa puhdistetaan elektrolyytisesti (* amalgamointi ja huuhtonta).

SYÖPPÄÄNOJA (*= Morgamoja)

T

M N O P R S T U V W Y Z Ä

TAIMENJOKI (Kuovdsurjohka) (= Ruosteoja)

Laskee luoteesta Ivalojokeen Kutturin kylän läheisyydessä.

Jakob Sederholm tutki vuonna 1897 jokisuun kvartsijuonta, magneettikiisua löytyi runsaasti, kultaa ei löytynyt.

H. Stigzelius kävi tutkimassa vuonna 1953 liejakerrostumia.

Magneettilinssin näkyvän osan pituus on n. 20 m ja paksuus 1–1,5 m. Suomen Malmi Oy:n (1950–luvulla) toimesta otetuista pintanäytteistä löytyi vähäisiä kullan merkkejä.

TAIMENJÄRVI

Taimenjoen latvaosalla Kollumitien länsipuolella.

Autiotupa 8–10 henkilölle, metsähallitus rakennutti tuvan 1970–luvun alussa.

TAIVALJÄRVI (Muotkadjavri)

Lemmenjoessa, Njurkulahdesta alavirtaan.

TALVIKAIVU

Sotien jälkeen Unto Koivunen, V. Mikkola ja Esko Petäkoski tavoittelivat kultaa joen pohjasta eri tavoin talvi aikaan (* jäädyttäminen ja jäähauta).

TALVIPALATSI (* Pahaojan Kultala)

Pahaojan Kultalan alueelle rakennettiin vuonna 1925 työmiesten tupa, jota kutsuttiin talvipalatsiksi.

TAMMI

On pato, jolla kerätään tai nostetaan vettä rännitystä varten (* Palsioja).

Pikku ojissa korkealla Ivalojoen jokitörmällä on nähtävissä 1800–luvulla rakennettuja patoja.

Patoja on myös tehty estämään veden pääsyä kaivantoon, kun on kaivettu joen pohjaa (* Alakoski, Grönholmankoski, Kolmoskoski ja Vaskisuvanto).

Tammi viittaa usein majavan tekemään patoon.

TAMMIJÄRVI

Kaunispäältä 15 km Luttoa alavirtaan.

Heikki Kivekäs suunnitteli parantolan rakentamista (* Lutto).

TANKAJOKI

Kitinen, Porttipahdan tekojärvi

Hopiaoja = Raisio-oja = Ruosteoja

Kivihaara

Purnumukan kylä

Iso-oja

Lauttaoja = Purnuoja = Lauttakotaoja

Sota-aapa

Ylisenoja

Tankapirtti ja nelostie

Akkaoja

Peselmäaapa

Tankajokea pitkin kuljettiin veneellä Ivalojoen kultamaille 1870-luvulla (* Kitinen).
Kivihaaran suulla Tankajoen rannalla oli Oula Aikion talo.
Saksalaisten puolustusasemia vuonna 1944 (* Lapin sota ja Tankavaara).
H. Jalanderin ja T. Keskinarkauksen valtaus vuosina 1949–52.

TANKAKULTA OY

Yrjö Korhonen, Niilo Raumala ja Kari Virtanen perustivat vuonna 1970 yhtiön ja ryhtyivät opastamaan turisteja kullan huuhtomisessa.

TANKAPIRTTI

On Tankajoen rannalla nelostien varrella.
On ollut autiotupana, majatalona ja Prospektor Oy:n tukikohtana vuonna 1902.
Saksalaiset tekivät putkimiinoista laajan miinakentän pirtin ympäristöön.

TANKAPÄÄ (= Palkispää)

Tankajoen latvaosan ja Kakslauttasenojan välissä, Ruijan polun itäpuolella, nelostieltä 7 km itään, korkeus 440 m.
Saksalaisten asemia vuonna 1944 (* Lapin sota).

TANKAVAARA

Tankavaaran Kultakylästä 2 km itään, korkeus 468 m.
Tankavaaran lähistöllä olevista alueista on kirjoitettu Hevoskurun, Hopiaojan, Loijakkakurun ja Tankavaaran Kultakylän ympäristön yhteydessä.
Tankavaaran ympäristöön saksalaiset rakensivat kenttälinnoituksen (Ivalon suoja-asema, Schutzwall-asema), työt aloitettiin 1.7.1944. Linnoituksen tarkoituksena oli suojata Petsamon nikkeli-kaivoksen toiminta. Muutamassa kuukaudessa valmistui n. 10 km puolustuslinja etelästä mahdollisesti tulevaa hyökkäystä vastaan.
Pääpuolustusasema rakennettiin Tankajoelta alkaen siten, että se kulki Purnuvaaran kautta nykyisen nelostien yli Pikku-Tankavaaraan. Täältä asemat jatkuivat edelleen Purnunenän kautta Nattastuntureiden itäpuolelle (* Lapin sota).

Suomalaiset ajoivat 26.10.1944 saksalaisten väijytykseen. Suomalaiset yrittivät koukata tien itäpuolelta, mutta ylipääsemättömät suot pysäyttivät etenemisen.
Tankavaaran taistelu pääsi käyntiin varsinaisesti vasta 30.10.1944 aamulla. Saksalaiset puolustautuivat vahvoista asemistaan rajusti ampuen tykistöllään tuhansia kranaatteja suomalaisten niskaan (* Vuotso).
Saksalaiset jättivät asemat 31.10.1944.

TANKAVAARAN KULTAKYLÄ

Kun Geologiselta tutkimuslaitokselta vapautui Hopiaojan tutkimusalue, tekivät Yrjö Korhonen ja Niilo Raumala alueelle varauksen. He perustivat sinne turistihuuhtomon. Avajaisia vietettiin 8.6.1969.
Lapin Kullankaivajain Liitto päätti vuosikokouksessa vuonna 1973, että perustettaisiin oma museo kullankaivuperinteen tallentamiseksi. Tankavaaran katsottiin olevan sopiva museon sijoituspaikaksi, jossa oli jo toimiva matkailijoille tarkoitettu kultahuuhtomo (* Tankakulta Oy).
Ensimmäinen näyttely oli vuonna 1974 Wanhan Waskoolimiehen kahvilassa. Esillä oli parisenkymmentä esinettä.
Alueelle pystytettiin TVL:itä ostettu vuonna 1974 ostettu parakki (162 m², "Tankahovi").

Kullanhuuhdonnan Suomenmestaruuskisat aloitettiin vuonna 1974.

Huhtikuussa 1975 talkooväki siirsi Varpupäältä mutterikämpän museoalueelle. Rakennus avattiin yleisölle heinäkuussa 1975 (* mutterikämpä).
Museon ulkoalueelle on siirretty vuonna 1976 T. Liljeqvistin telttasauna (rakennettu 1950-luvulla), Hirvas–Niilan savusauna ja korsu.

Kullanhuuhdonnan ensimmäiset MM–kisat olivat vuonna 1977.

Härkäselän päärakennus (noin 149 m²) siirrettiin museoalueelle vuonna 1977 (* Härkäselkä). Peruskiven muurasi presidentti Urho Kekkonen. Martti Miettunen vihki rakennuksen käyttöön vuonna 1978.

Rakennuksessa on näytteillä laaja jalokivi- ja mineraalikokoelma. Niilo Raumala keräsi ja vaihtoi ulkomaalaisilta kiviä. Tästä alkoi museon kivitieteellisen kartuttaminen. Näyttelyssä on esillä n. 1500 kiveä ja mineraalia.

Majoitustiloiksi on rakennettu 11 kultamökkiä (1977–78).

Museoalue liitettiin sähköverkkoon vuonna 1978.

Museo on julkaissut vuodesta 1981 alkaen omaa Rihla–lehteä.

Vanhan Waskoolimiehen ravintola avattiin vuonna 1982.

Uusi museorakennus avattiin vuonna 1983. Siinä on pinta–alaa 569 m², josta näyttelytilaa 205 m². Rakennuksessa on esillä kullan kaivamiseen liittyviä vanhoja valokuvia ja erilaisia esineitä.

Ulkoalueella on vanhoja veneitä, Mörö ja uudempaa kullanhuuhdontakalustoa (* Mörö).

Nugget kesäkahvila on rakennettu 1980-luvun puolivälissä.

Museoalueelle on siirretty Hoikan kämpä. Se oli alkujaan rakennettu Sotajoelle, sieltä N. Hirvasvuopio siirsi kämpän asuinkentälleen Tolosjoen sillan viereen.

Tankavaarassa sijaitsevan museon omistaa Kultamuseoyhdistys. Ravintolan, lomamökit, matkailuhuhtomon ja muut vastaavat tilat kuuluvat Tankakulta Oy:lle.

Museon johtajana on ollut vuodesta 1973 lähtien Inkeri Syrjänen ja Kultakylän isäntänä toimii Kauko Launonen.

Heli Heinäaho–Miettunen aloitti museon johtajana keväällä 2008.

Alueella on myös lasten eläinpiha.

Pienhotelli Korundin rakennustyöt aloitettiin vuonna 1982 ja se valmistui talveksi 1985.

Hopeaojan varrella on turistihuhtomo, johon on rakennettu kilpailuja varten huuhdonta–altaat, katsomo ja tuomaritorni.

Huuhdomosta löysi Mika Saalanko vuonna 1978 hipun, joka painoi 39,6 g (suurin matkailijan löytämä). Vuonna 1990 löytyi 16,5 g:n hippu ja vuonna 1998 norjalainen turisti löysi 6,4 g:n.

Pohjois–Suomen Kaivosrautatie Oy perustettiin vuonna 1984, tarkoituksena oli rakentaa 3,7 km pitkä kapearaiteinen junarata (* Pohjois–Suomen Kaivosrautatie Oy). Lasten kultamaa avattiin vuonna 1989.

Auraria koostuu kultakaupunkien rakennusten oikean kokoisista jäljennöksistä.

Tankavaaran Kullanhuuhdonnan MM–kilpailujen kunniaksi vuonna 1993 on lyöty kullattu muistomitali, jonka myyntiarvo on 60 mk. Mitalin paino on noin 32 g eli 1 unssi (* unssi).

Vaskaajapatsaan paljastus museon alueella elokuussa 1993.

Museon yhteyteen on aloitettu (vuonna 1993) rakentamaan kerrosalaltaan 964 m² ja tilavuudeltaan 4046 m³ Golden World–paviljonkia. Rakennukseen talletetaan yli kahden

kymmenen maan kultahistoriaa. Rakennus on pyöreä ja katto on muodoltaan väärinpäin oleva vaskooli.

Rakennus avattiin yleisölle kesäkuussa 1995. Golden Worldiin liittyy myös ulkomuseo-alue Auraria. Alueelle tulee useita alkuperäisen mallin mukaan tehtyjä rakennuksia, jotka kaikki liittyvät maailman kultaryntäysten historiaan.

Kultakylän kohdalle nelostien varteen pystytettiin 24.9.1994 Tankavaaran ja Vuotson taistelujen muistomerkki.

Kapearaiteisen rautatien rakentaminen aloitettiin vuonna 1995. Rautatie avattiin liikenteelle vuonna 1997.

Lapinkullan ystävät ry hankki vaskaajapatsaan Kultamuseon piha-alueelle. Patsas paljastettiin vuonna 1993.

Talkotoiminnalla on ollut ratkaiseva merkitys Kultakylän kehityksessä.

Kylän vetäjäksi tuli vuonna 2009 Pertti Sukuvaara ja Kauko Launonen siirtyi eläkkeelle. Kylän toiminta on ollut hiljaista ja keväällä 2013 se ajautui maksuvaikeuksien takia konkurssiin.

Syksyllä 2013 uusiksi omistajiksi tulivat Sami ja Marko Touru sekä Kasper von Wuttenau. Heidän lisäksi yrityksessä on mukana kolme muuta henkilöä.

Alueelle rakennettiin kaksi hotellitasoista majoitusrakennusta ja ne otettiin käyttöön vuonna 2019.

Sodankylän kunta osti Metsähallituksen luontokeskuksen maaliskuussa 2019 ja sitä vuokrataan kultakylälle.

TANKA VAARAN KULTAKYLÄN YMPÄRISTÖ

Aslak Peltovuoma löysi kullan unen perusteella vuonna 1934 (* Purnuoja ja Hopiaoja).

Tankavaaran kullan löytymisen 80-vuotis juhlan kunniaksi pystytettiin patsas Lauttaojalle 3.10.2014. Patsaassa lukee: Tältä paikalta Aleksanteri Peltovuoma teki Tankavaaran ensimmäisen kultalöydön kesällä 1936.

Boliden yhtiö haki valtauksia vuonna 1935 laajaan alueeseen Tankavaaran ympäristössä.

Kullervo Korhonen etsinyt vuonna 1940 kultaa ympäristöstä.

Geologiselta tutkimuslaitokselta Esa Hyyppä, Eetu Savolainen, Aimo Mikkola ja Herman Stigzelius tekivät vuonna 1948 erilaisia mittauksia ja tutkimuksia.

Klaus Säynäjärvi, Risto Vanhala ja Pentti Ilola Geologiselta tutkimuslaitokselta tutkivat aluetta vuonna 1950.

Geologinen Tutkimuslaitos vuonna 1952 kairasi 6 reikää, rautamalmijuonista ei löytynyt kultaa.

Kalervo Kauhasella oli valtaus.

TANKA VAARAN OPASTUSKESKUS

On avattu yleisölle vuonna 1985.

Keskuksessa on jatkuvasti nähtävissä UKK puistoa esittelevä diaohjelma ja revontulivideo. Akvaariossa on taimenia ja terrariossa myyriä ja sopuleita. Puistossa esiintyvien lintujen ääniä voi kuunnella kuulokkeista. Useat esillä olevat kuvat kertovat alueesta.

TANKAVAARA OY

O. V. Itkonen ja Erik Mattson perustivat vuonna 1938 (* Hopiaoja ja Purnuoja).

TAPIO

Suomalainen metsänhaltija.

TARKASTUSLEIMA (= Kruunuleima)

On tarkastuslaitoksen lyömä leima osoituksena pitoisuuden tutkimisesta.

TASKU

Pientä placerin kultapitoista osaa, jolla ei ole jatkuvuutta kutsutaan taskuksi (* kultajuotti ja placer).

TC autocaravan Oy

<>Kullanhuuhtontalupa:

HL2011:0024 "Golden Camp" Sotajoki, heti Kutturantien pohjoispuolella, 2012–14, lapiokaivu

TENOJOKI

Lihrin retkikunta löysi vuonna 1868 lentokultaa useista kohdista jokivartta (* Lihrin retkikunta ja Äimijoki).

Nikolai Suschtsehovin retkikunta kävi tutkimassa 1872 jokea ja mukana oli Frefdik Grönholm.

J. A. Åkerman kävi tutkimassa jokea vuonna 1873.

Vuonna 1875 Michael Sidoroffin porukka suoritti tutkimuksia, löysivät huonosti kultaa.

Lassi Lohi ja Kangasniemi tutkivat jokea valtion laskuun vuonna 1882, kultaa löytyi erittäin niukasti.

* Norja ja Utsjoki

TEPASTOJOKI (* Ounasjoki)

TERASSIT (* joki–, kame– ja rantaterassit)

TERASSIKULTA

Esiintyy vyöhykkeinä jokivarsien rinteillä, yleensä karkeaa (* pankki–, pohja– ja rihlakulta sekä placer).

TERRA MINING OY

On ruotsalainen Terra Mining Ab:n ja Metran edeltäjän Wärtsilä Oy:n yhteisyrityksenä perustettu vuonna 1988. Terra Mining Oy:n pääomistaja on ruotsalainen pörssi-yhtiö Terra Mining Ab noin 70 % osuudella. Toinen omistaja on joensuulainen E. Hartikainen Oy.

Terra Mining Ab omistaa Ruotsissa Skellefteån lähellä Björkdahlin kultakaivoksen, josta louhittiin huippuvuonna 1993 peräti 2500 kg kultaa.

Yhtiö on tutkinut kultaesiintymiä eri puolella Suomea. Toiminta on keskittynyt Sodankylän Pahtavaaraan lähelle Rajalan kylää (Sodankylästä 25 km pohjoiseen). Kultakaivoksen avaamisesta tehtiin päätös helmikuussa 1995 (* Eta–sopimus). Yhtiön kaivospiiri apualueineen on noin 340 hehtaaria.

TERVANPOLTTO / TERVAMIILU

Lato-ojan jatkeella Kutturantien lähellä poltti tervaa Matti Pokkinen.

Myös Kutturantien eteläpuolella Tullinkurussa pari sataa metriä nelostieltä toimi kaupallinen tervamiilu vuosina 1983–91.

Ensio Mäntykangas valmistaa tervaa Palsiojan latvaosalla.

Tervalla oli kova kysyntä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Tervaa käytettiin maantierakentamiseen siltojen kyllästysaineena, puuveneissä ja katoissa. Sota-aikana tervaa osti Saksan armeija.

TERVAS (* kelo)

THULE

Yrjö Kangasniemen tila (rak. vuosina 1820–1825) Kaamasessa Kaamasjoen varrella.

J. Lihrin retkikunta vieraili talossa syksyllä 1868 (* Lihrin retkikunta).

Mauritz Waenerberg osti talon myöhemmin.

TIEVAT (= harjanteet = harjut = hietapenkereet = kummut = kunnaat)

TIKKA (= * hakku)

TIMANTTI

Kovuus 10, voi olla lähes kaiken värinen: väritön, harmaa, sinertävä, mustapunertava, vihertävä, keltainen, ruskeasta mustaan vaihteleva. Väriin vaikuttavat siinä esiintyvät lisäaineet.

Aikoinaan on liikkunut huhuja, että granuliittialueella olisi timantteja (* Timanttiköngäs).

Suomen rajavyöhykkeen tuntumassa suunnilleen Inarin korkeudella Neuvostoliiton puolelta on löydetty jokisorasta timantteja.

Charles Rabot'in tutki Paatsjokea vuonna 1884. Rabot oli ilmoittanut löytäneensä Suomen ensimmäiset timantit nykyisin Venäjän puolella olevan Paatsjoen rantahiekasta. Hän löysi ultraemäksisen paljastuman, merkillisen "hirventaljan" (Kuoppasuvannon alapuolelta). Paatsjoen Vouvajärven rantahietikosta löytyi värittömiä kiteitä, jotka Pariisissa tunnistettiin timanteiksi. Suurin kide oli 1,5 mm, yleensä kuitenkin alle 0,25 mm.

B. Frosterus oli etsinyt vuonna 1903 timantteja Lapista löytämättä mitään.

Geologinen toimikunta lähetti vuonna 1921 retkikunnan etsimään rautamalmia. Retkikunta löysi Petsamontunturien läheltä Kotseljoelta nikkeliä. Petsamo oli liitetty Suomeen vuonna 1920.

Kesällä 1922 Hans Hausenin retkikunta löysi oudon vulkaanisen muodostuman, jonka keskellä kohosivat Petsamontunturit.

Väinö Tannerin johtama retkikunta etsi malmia Petsamontunturin (632 m) ympäristöstä vuonna 1924. Löydöt näyttivät lupaavilta ja vuonna 1926 päätettiin aloittaa mm. timanttikairaukset. Työt tehtiin Petsamontuntureilla puurajan yläpuolella. Maanäytteitä kerättiin myös Luttojoen ja Ivalojoen rannoilla. Timantteja ei löytynyt, vain värittömiä spinellejä.

Olavi Erämetsä seurasi Rabot'in jälkiä vuosina 1930 ja 1931 etsien mm. timantteja Petsamon alueelta. Erämetsä suoritti vielä kesät 1932–34 tutkimuksia aina Luttojoelle

asti. Kemiallisten tutkimusten perusteella timanteilta näyttävät kiteet osoittautuivat spinelleiksi. Rabot'in löytämät kiteet ovat todennäköisesti olleet myös spinellejä.

Monikansalliset kaivosyhtiöt ja myös Geologinen tutkimuslaitos ovat ryhtyneet tutki-
maan timanttien mahdollista esiintymistä pohjoisen arktisilla alueilla. Suomessa
"timanttikivilajien" eli lamproiitin ja kimberliitin esiintymistä tarkastellaan mm. Lapissa
esiintyvien syeniittijuonien lomasta, Kuusamossa ja yleensä Pohjois-Lapin granuliitista.
Vienanmeren Arkangelissa louhitaan timantteja edellä mainituista kivilajeista.
Timantteja louhitaan muinaisten tulivuorien purkausaukkoihin kivettyneestä laavasta eli
kimberliitistä. Timantit ovat syntyneet purkauskanavissa suuressa paineessa ja
kuumuudessa. Ensimmäinen kimberliittiesiintymä löydettiin Suomesta vuonna 1965 (*
Myllykoski Oy).

Suomesta on löytynyt 22 timanttiesiintymää, joista kahta pidetään merkittävänä (etsintä
aloitettu 1984 ja julkistettu 30.8.1994). Näistä löydöksistä on toistakymmentä todettu
timanttipitoiseksi. Koelouhinnat on aloitettu vuonna 1994 Itä-Suomessa. Timantteja on
löytynyt myös Pohjois-Suomesta. Geologisesti otollisia alueita ovat Venäjän Karjala
erityisesti Kostamuksen seudut sekä koko Fennoskandian alue. Esiintymät löysi
Malmikaivos Oy. Suomalaisilla ei ollut asiantuntemusta timanttien etsinnässä ja siksi
australialainen Aston Mining Oy tuli kumppaniksi. Myös muita ulkomaalaisia yhtiöitä on
etsintöjä tekemässä Pohjoismaissa.

Suomessa löydetyistä kahdesta kimberliittiipusta toisen timanttipitoisuus on jopa 26
karaatia / 100 tonnia (yli 0,8 mm:n kokoisia timantteja). Piippujen koko vaihtelee
yhdestä neljään hehtaariin.

Kaivostoiminnan aloittamiseksi riittää, jos kimberliittiesiintymässä on puoli karaatia (100
g) hyvälaatuista timanttia kivitonnin kohti.

Lounais-Norjasta on löytynyt mikroskooppisen pieniä timantteja. Mullistavaa on se, että
ne löytyivät sellaisista kivilajeista, joissa timantteja ei nykytiedon mukaan pitäisi olla.
Norjalaiset timantit eivät olekaan peräisin maan vaipan kivistä, vaan niitä esiintyy
gneisseissä. Näiden timanttien syntytavasta ei olla vielä aivan varmoja.

Norjan pohjoisosassa Finnmarkin maakunnassa Ashton Mining Ltd alkoi tutkia vuonna
1994. Kesällä 1995 maakunnasta löytyi timantti, jonka halkaisija oli 2 mm.

Tämä ei kuitenkaan ollut ensimmäinen norjalainen timantti, sillä 1800-luvun lopulta
peräisin olevassa raportissa mainitaan, että Norjan pohjoisosista olisi löytynyt niihin
aikoihin timantti.

Ruotsissa Kalixin alueelta lähellä Torniota, on löydetty samanlaista kimberliittiä kuin
Suomen timanttipitoiset kimberliitit.

Suomen ensimmäinen yksityinen timanttikaivosyritys aloitti toimintansa syksyllä 2002.
Yritys teki valtauksen Kaavin Lahtjoelle Koillis-Savossa. Timantit ovat korkealaatuisia
mutta pääosin pieniä 1,2–1,8 millimetriä, joitakin 5 mm:n kokoisia on löytynyt.

Kasper von Wuthenau löysi timantin Tankavaarassa Hopiaojalla sijaitsevasta Aurum
kullanhuuhdonta-alueelta elokuussa 2018. Timantti löytyi vaskauksen yhteydessä ja on
kooltaan 0,7 mm. Löytö on varmistettu tutkimuksilla Hampurissa.

TIMANTTIKÖNGÄS (* Ivalojoeki) (= Åströminniva, Juusolanniva)

Koski Ivalojoessa Kyläjokisuusta alavirtaan, nimen kerrotaan tulleen löydetystä timantista.

TIMANTTIOJA (* Ivalojoki)

Laskee idästä Ivalojokeen Timanttikönkään alapuolelle.

TIRRO

Vanha uudisasutuspaikka Vaskojoen rannalla. Ikivanhat hirsirakennukset siirrettiin 1960-luvun vaihteessa saamelaismuseoon Inarin kirkolle.

TOKKA

On metsäpeura- tai porolauma. Käytetään myös muista eläimistä, esim. riekkotokka.

TOLFAN OY AB

Yhtiö tuli Lappiin vuonna 1919 ja yhtiötä edustivat Wahlstedt ja Olsbo. Yhtiö oli hankkinut valtauksia Ivalojoen pohjois- ja etelärannoilta, Sotajoelta, Palsiojalta ja Laanilan ympäristöstä. Valtauksia oli noin 350 kpl.

TOLOSEN TALO

Ivalojoen etelärannalla Tolosjokisuusta alavirtaan.

Heikki Kivekäs hakkautti 12 km pitkän tielinjan vuonna 1924 Tolosesta Ritakoskelle (* Ritakoski). Nykyisin tielinjalla kulkee polku.

TOLOSJOEN KULTALA

Kalle Lehtonen osti Tolosjoen Kultalasta Kuivakurusta vuonna 1928 hirsirakennuksia ja uitatti puutavaran Ivalojokea pitkin Kyröön. Pystytti rakennuksen nykyisen Koppelontien ja Nillantien risteykseen (*Tolosjoki).

TOLOSJOEN KULTAMELLA

Ivalojoessa, Tolosjokisuun alapuolella.

Lihrin retkikunta löysi 8–12 hippua jokaisesta vadillisesta.

Selection Trust suoritti kairauksia vuonna 1936.

Ivalojoki alueelle suunniteltiin suuria hakkuita ja uittoa valmisteltiin 1930 -luvun loppupuolella. Tätä tarkoitusta varten rakennettiin paikkaan kämpä. Talvisota keskeytti hakkuuhankkeen.

TOLOSJOEN SILTA

Kutturantien tiellä, nelostieltä 2,5 km länteen.

Prospektor Oy:n toimesta rakennettiin vuonna 1902 asuinrakennus. Rakennustöissä oli työnjohtajana Taavetti Hartikainen. Yhtiön lopetettua toimintansa, taloon muutti asumaan Niila Hirvasvuopio ("Hirvas-Nilla"). Viktor Koivula asusti pihapiirissä ja oli Hirvasvuopion apuna.

Lapin Kulta Oy:n toimesta vuonna 1925 rakennettiin lisäksi piharakennus ja silta Tolosjoen yli sekä tie Sotajoelle Pahaojan Kultalaan. Piharakennus toimi majatalona kultamiehille ja muille Ivalojoelle pyrkiville. Rakennus on purettu pois.

Uuden talon rakensivat vuonna 1946 Aukust Tomperi, Sylvester Lukkari ja Bernhard Pehkonen. Nykyisin talossa kesäisin asuu Oili Hirvasvuopio Ivalosta.

Uusi silta rakennettu vuonna 2010.

TOLOSJOKI

Tolos sanan alkuperä lienee touvukset = taakan alusta, pehmike takkaporon selässä.

Koierioja
Tolospäänoja
Harrioja
Rumakuru
Kulmakuru
Kuusioja
Pikku Harrijoki
Laanioja–Kaunis päänoja–Piispanoja–Pikku Piispanoja
Vihasen Seppäsenoja–Katajaoja
Tolosjoki, kaivosyhtiön tukikohta, huuhtomon rauniot
Kuivakuru
Hangasojä–Vähä– (tai Pikku–) Hangasojä–Rönkäojä–Aho–ojä
Kuivaojä
Kutturän tie, Hirvasvuopio
Ramsanoja
Lato–ojä
Kakslauttänen–Välituvanoja–Kaarreoja.–Sivakkaoja–Kiilo–ojä
Tolosenhaara,
Uusihaara,
Suolaoja,
Kultaoja

Tankajoelta vedettiin veneet vedenjakajan yli Tolosjoelle 1870–luvulla (* Kitinen).
Suosan läheisyydestä Konrad Lihrin retkikunta löysi vuonna 1868 vähän kultaa.

Ivalojoki Oy:n konehuuhtomo vuonna 1925, huuhtontavesi nostettiin pumpuilla, kiskotie Kuivakurusta Tolosjoen rannassa olevaan huuhtomoon (* Kuivakuru ja Tolosjoki).
Lapin Kulta Oy rakensi taloja Tolosjoen rannalle Kutturän tien varteen (* Tolosjoen silta).

Paikalla on Lapin Kultala Säätiön toimesta pystytetty opastaulu.
Kultaojalta löydettiin kesällä 2002 malmiviitteitä kalliokullasta.

TOLOSJOKI

Prospektor Oy:n kaivostukikohdan nimi, Tolosjoen itärannalla Laaniojan suosan eteläpuolella (vuosina 1902–04). Paikalle rakennettiin asuinrakennus, talli, liiteri, varastoja, konesuoja, sauna ja pyykkitupa.

Tolosjoen länsipuolelta löysivät Prospektor Oy:n insinöörit K. Granfelt ja T. Roos lupaavan malmijuonen (* Ramsay ja Wille).

Lapin Kulta Oy piti tukikohtana Prospektor Oy:n rakennuksia toimintansa aikana vuosina 1924–27.

Tolosjoen rannalla Kuivakurun kohdalla oli Ivalojoki Oy:n pesulaitos vuosina 1925–27, joka saatiin käyntiin syyskuussa (* Ivalojoki Oy ja Tolosjoen Kultala).

Eino Justander on kaivanut koneella.

Kutturantielle Hirvasvuopion kohtaan rakennettiin kesän 2010 aikana uutta siltaa ja oli syksyllä valmis.

TOLOSKOSKI

Ivalojoessa, Tolosjoen suusta 1 km ylävirtaan.
Konrad Lihrin retkikunta löysi vuonna 1868 vähän kultaa.

TOLOSPÄÄNOJA

Oja alkaa Tolospään rinteeltä ja laskee Tolosjokeen lännestä. Toinen haara alkaa Kaitaselän vieressä olevasta lammesta.

TOLOSSAARI

Toloskosken alapuolella oleva laakea saari.
Lihrin retkikunta löysi muutamia hippuja.

TOR–MUODOSTUMAT

Paikoin tunturien lailla, kuten Patatunturilla, esiintyy ympäröivää aluetta korkeampia rapautumisjäännöksiä. Ne ovat kallioperän kestävimmistä osista syntyneitä paaseja, joissa rapautuminen ei ole edennyt yhtä pitkälle kuin ympäröivässä kalliiossa. Ne ovat jääneet jäljelle rikkonaisen kallion kulkeuduttua pois niiden ympäriltä. Lapin tunnetuimmat Tor–muodostumat sijaitsevat Nattasilla (* rakka).

TORNIJUPPURAOJA

Oja laskee Uusihaaraan ja alkaa Tornijuppuran itärinteestä. Sijaitsee Kutturantien eteläpuolella.

TOURING CAMP OY

<>KULLANHUHDONTALUPA:

HL2016:0014 "Golden Camp", Sotajoen länsirannalla, Sotajoen sillasta noin 100 metriä alavirtaan, lapiokaivu, 2017–21.

TSHASKENJOKI (Casckenjokka)

Angelin kylän kohdalla Norjan puolella (* Norja).
Vanhoja kaivoksia.
R. Prenin valtaus 1870–luvulla.

TUHKAUS

Keväällä lumen päälle levitetään tuhkaa, jotta lumi sulaisi nopeammin kaivettavalta alueelta.

TUISKUJOKI

Laskee Suomujokeen.
Leonid Holman etsi kultaa 1930-loppupuolella Suomujoelta aina Tuiskujoelle asti.

TUKES (Turvallisuus– ja kemikaalivirasto)

Tukes toimii uuden kaivoslain (1.7.2011 alkaen) mukaisena lupa– ja valvontaviranomaisena mm. kullanhuuhdontaluvissa.
Kullankaivuasioista vastaavat Pasi Molkoselkä ja Niklas Vartiainen.

TULLINKURU

Laskee Lato–ojaan, oja kulkee nelostien vieressä ja edelleen Kutturantien eteläpuolta.
Valtauksia 1990–luvulla.

TULLINPALO

Aikaisemmin tunnettiin nimellä Nirppi-Heikin Hangasselkänä.
Kakslauttasenojan ja Lato-ojan välillä, nelostien länsipuolella.

TUNTSA

Tuntsan alueelta on löytynyt kultaa ja korukiviä. Suurin alueelta 1990-luvulla on löydetty hippu 13,8 g.

Ylimmäisessä Nuoluskurussa ja sen ympäristössä on vallattua aluetta n. 120 ha (vuonna 1995). Sallasta on matkaa Nuoluskurulle 110 km, loppumatka 30 km on kunnostettu kesällä 1995 autotieksi. Kesällä 1994 kaivajia alueella oli alle kymmenen, ja 1995 kolmisenkymmentä.

Alueella oli vuonna 1995 kahdeksan valtausta. Ylin niistä sijaitsee Tuntsajoen pohjoispuolella, Saukuusikon lounaisosalla. Muut seitsemän valtausta sijoittuu etelämmäksi Nuolusojan ja Nuoluskurun varrelle sekä Auermavaarakuusikon tienoille. Alueella oli laaja metsäpaloalue 1960-luvulla.

TUNTURIKOIVU

Tunturikoivu kasvaa Enontekiössä jopa 600–700 korkeudella, etelä Lapissa 500–550 m korkeudella.

TUNTURIMITTARIT

Ovat tuhonneet kesällä 1965 Pohjois-Lapin tunturikoivikoita noin 5000 km²:n alalta. Monin paikoin Lapissa näkyvät vielä pystyssä kuolleet tunturikoivut.

TUNTURIPALJAKKA

Puuttomat paljakka-alueet alkavat rinteiden jyrkkyydestä ja ilmansuunnasta riippuen 350–450 metrin korkeudelta. Paljakoiden ja havumetsien väliin jää tunturikoivuvyöhyke (* havupuuvyöhyke).

TUOLPUMOAVI (L) (= * Pellisen laki = Jukanpää)

TURISTIHUUHTOMO

* Laanila, Palsioja, Pikku-Kutustajanoja, Tankakulta Oy ja Tankavaaran Kultakylä

Turun Seudun työttömät TST ry

<>KULLANHUUDONTALUPA:

HL2011:0041 "Midas" Kyläjoki, Kummituskoivikon luoteispuolella, lapiokaivu, 2012–15. Jatkolupa 2017–20.

TURVE

Märissä hapettomissa olosuhteissa soiden kasvit eivät hajoa täydellisesti, vaan kerrostuvat turpeeksi. Turve on täysin eloperäinen maalaji, ja sen ominaisuudet määräytyvät maatumisasteen ja kasvinjäännekoostumuksen perusteella.

Jään väliaikaisesta vetäytymisestä kielivät moreenikerroksen alle kasautuneet turvekerrokset. Palsiojan latvoilla eräästä montusta löytyi 150 cm:n syvyydestä turvetta. länmäärityksessä se osoittautui yli 42000 vuotta vanhaksi. Moberginojan latvajängän kaivoksesta on syvälle painuneista kalliopohjan halkeamista löytynyt ohuita kerroksia turvetta sora maiden alta.

TUULITAHOKAS (= ventifakti)

Tuulen hiomia kiviä, hiomisessa mukana myös hiekka.

TYHJÄNKÄVELIJÄ

Pohjoisen paikalliset asukkaat alkoivat käyttää nimitystä retkeilijöistä.

TYKKYLUMI

Keskitalven pakkasista kerääntyy puiden oksistoon kuuraa, joka saattaa kasvaa jopa useita kymmeniä senttejä paksuiseksi peitteeksi. Tätä kutsutaan tykyksi.

TYYROJA (= Turuoja, * Jaurujoki)

Jauriojen sivuoja.

Ojasta löytyy kultaa.

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ (TEM)

TEM:ssä käsiteltiin kaivosvarauksia, kaivosvaltauksia ja kaivospiirien perustamisia (Pekka Suomela).

TYÖKALUT JA TARVIKKEET KULLANKAIVUUSSA

Kaivutyössä: hakku, lapio, rautakanki, kuokka (kraappa), usein myös kottikärryt

Ränneissä: vedenjohtoränni tai putkea, luomaränni (lapioidaan maat), luomalaudat (estävät yliheitot), pesuränni (rihlaränni), tukipukkeja, rihlat, vakosamettia rihlan alle tiivisteeksi, kokolattiamattoa, kumimattoa (auton ruudullista lattiamattoa rännin yläosaan, toimii juorumattona), ajolauta

Rännityksessä: pesuharja, pleksilasi, kumisormikkaat, pinsetit, ämpäri

Vaskaus: vaskooli (huuhtomapanu), korundiseula, luuppi, pinsetit, pipetti, putkilo

Kullan loppupuhdistus: teräsastia, mustaa paperia, magneetti, putkilo

TÄHTIKORUNDI (* Lapin tähti)

TÖRMÄNEN

Kylä on Ivalon eteläpuolella Ivalojoen rannalla.

Kylän paikkeilla oli saksalaisten runsaasti miinoittama alue.

U

M N O P R S T U V W Y Z Ä

UKKOLAN TALO

Rovasesta 10 km Kitisen rannalla, nykyisin Porttipahdan tekojärven alla. Ivalojoelle matkalla olleet kymmenen työmiestä vuonna 1882 eksyivät useiksi päiviksi. Tulivat lopuksi lautalla Tankajokea pitkin Ukkolan taloon.

UNSSI

On mittayksikkö (31,1034 g), jolla määritellään mm. kullan hinnan suhde dollarin arvoon (* mittayksiköt).

Kullan arvo unssilta 25.7.1993 oli 400 dollaria eli noin 2300 mk, 16.8.1993 oli 377,5 dollaria eli 2230 mk.

UPA

Rännityksessä rihloihin jää jäljelle kullanhuuhdonnan raskasmineraalijäte eli upa, joka sisältää granaatteja, hematitiittiä, ilmeniittiä, magnetiittiä, epidoottia, monatsiittiä, rutiilia sekä harvoin korundeja ja zirkonia (* korundi ja vaskaus).

UPAMALMIT

Ovat syntyneet, kun esimerkiksi kultaa tai timantteja sisältävät kivet ovat rapautuneet. Nämä kulutusta kestävät arvoaineet ovat vapautuneet ja virtaavan veden mukana kulkeutuneet ja rikastuneet esim. joki- ja purosoraan.

URHO KEKKOSEN KANSALLISPUISTO

Perustettu 1.5.1983, pinta-ala 2550 km², sijaitsee Inarin, Sodankylän ja Savukosken kunnissa (* Tankavaaran opastuskeskus).

Peuranpyynti oli merkittävä metsästysmuoto viime vuosisadan alkupuolelle saakka. Puiston alueelta löytyy useita pyyntikuoppia (* peura ja Sompion luonnonpuisto).

Kullanhuuhdonta kansallispuistossa edellyttää valtauskirjan lisäksi metsähallituksen kirjallista lupaa, jossa ilmoitetaan sallitut kaivumenetelmät ja muut ehdot. Kaivukoneiden käyttö on kielletty.

URUPÄÄ

Kaunispään pohjoispuolella oleva tunturi, korkeus 415 m.

Magneettimäki-nimi syntyi Petsamon tien myötä (vuonna 1940). Etelään matkanneet kuorma-autot juuttuivat Urupään kolme kilometriä pitkään jyrkkään nousuun (nousua noin 140 m). Tästä syntyi ajatus, että mäessä on magneettia (* Jäämerentie).

Valtatien uusi linjaus Saariselän tunturialueen yli valmistui vuonna 1976.

Urupään pohjoispuolella neuvostoliittolainen partisaaniosasto avasi tulen 4.7.1944 suomalaisten tienkorjausautoa kohti. Hyökkäyksessä kuoli yksi suomalainen.

Kaunispään taistelujen aikana osa suomalaisista koukkasi Alajoen latvoille 2.11.1944 ja saksalaiset jäivät mottiin. Saksalaiset murtautuivat motista hurjasti ajaen autolla (* Lapin sota).

Vanha nelostien osa on nimetty museotieksi 8.6.1992 ja muistomerkki paljastettu 11.9.1993.

UTSJOKI

K. Lihrin retkikunta tutki vuonna 1868 jokea, kultaa löytyi vähäisiä määriä mm:

Poarrespaikkia vastapäätä olevalta korkealta penkereeltä.

Mantokosken vieressä korkealta penkereeltä.

Joen laskukohdasta Mantojärvestä.

Tsarsejohkan ja Kevojoen yhtymäkohdasta.

Pukselnivan sorakerroksesta.

Kenesjoen rantamilta lähellä Kenesjärveä.

Vinoköysisilta (Saamen silta) Tenojoen yli valmistuu marraskuussa 1993. Kokonaispituus 316,5 m ja jännemitat 35 + 155 + 75 + 35 m.

UURTEET

Jäätikön virtaussuunnista kertovat kallion pinnalla olevat uurteet. Ne syntyivät jään pohjassa olleiden kivien naarmuttaessa kallion pintaa (* jääkausi).

UUSIHAARA

Laskee Tolosjokeen lännestä Tolosjoen sillasta 1,5 km etelään. Sivuhaaroja ovat Uusihaaranlatva, Kahdentoistakattilanoja ja Tornijuppuraaja.

Härkäselästä lähtevän sivuhaaran (ks. Suolaoja) on yläosalta vallattu 1980 –luvulla.

Alaosalla on valtauksia 1990–luvulla.

Sulo Hartikainen löysi vuonna 1994 platinahipun painoltaan 3,0 g.

V

M N O P R S T U V W Y Z Ä

VAHTAMAPÄÄ

Luton itäisen latvahaaran varrella, korkeus 471 m.
Prospektor Oy:n tukikohta (* Lutto).

VAIJOKI

Lemmenjoen sivuhaara

Vuosina 1902–03 valtauksia 20 kpl, Vaijoen suusalta Nihasanjoelle asti eli 5 km:n matkalla.

Ville ja Juho Kangasniemellä oli valtaus vuonna 1902.

Vaijoen ja Lemmenjoen välisellä niemellä V. Kangasniemen ja Kaapin Jounin valtaus, saivat 20 g kultaa, montut ovat vieläkin näkyvissä.

Uula, Niila ja Veikko Ranttila kaivoivat vuonna 1945, liika vesi haittana ja kova maaperä, selvät kullan merkit.

Suomen Malmi Oy:n toimesta otettiin 1950-luvulla magneettikiisuesiintymästä pinta-näytteitä. Kullasta oli vähäisiä merkkejä.

VAKOUMAT

Ovat virtauksen suuntaisia, matalia pohjamoreeniselänteitä, joiden välissä on saman-suuntainen painanne (*lieveuoma).

VAKUUSMAKSU

Määräytyy Metsähallitukselle tehdyn kaivusuunnitelman mukaan. Maksu palautetaan, kun valtausalue on siivottu ja vaaralliset kaivannot täytetty (*valtausmaksut).

VALKOINEN KALLIO

Kallioalue n. 5x50 m Härkäselän luoteispuolella lähellä Harrijokea, Kutturin tieltä 3,3 km. J. Sederholm paikallisti kallion vuonna 1898. Kallion tiedettiin olevan kullaton.

Lapin Kulta Oy:n (1924–27) työnjohtajana toimi Heikki Kivekäs. Ympäristössä tehtiin useita koeojia ja koekuoppia mm. hirsikehikoilla vahvistettuja. Alueella tavattiin ojistakin karkeaa kultaa.

VALKOKULTA

Metalliseos, jossa kullan ohessa voi olla nikkeliä ja/tai platinaa ja/tai palladiumia. Platinaa sisältävänä valkokulta on oikeaa keltaista kultaa kalliimpaa (*keltakulta).

VALTAUS

Ennen kaivoslain uudistumista 1.7.2011.

On maa-alue, jonka kaivaja on "vuokrannut" itselleen kullankaivamista varten.

Suomessa ensimmäinen myönnetty valtaus oli Kietsimäjoella vuonna 1869 (*Kietsimäjoki).

Kaivoslain mukaan valtausaika on 2–5 vuotta, mutta huuhdontakultavaltaukset myönnetään poikkeuksetta 5 vuodeksi. Jatkoaikaa myönnetään yleensä 3 vuodeksi, mutta kuitenkin edellytyksenä on, että vuositilastot toimitetaan joka vuosi ja perustelut

miksi tutkimustyö on vielä kesken. KTM:ä suhtautuu kuitenkin yleensä myönteisesti jatko aikaan.

Valtausajan päätyttyä on alue karensissa 2 vuotta. Käytännössä tämä merkitsee, että Kauppa- ja teollisuusministeriö voi karenssiaikana joko evätä tai myöntää alueelle uusia valtauksia.

Valtaus voidaan hakea tietyt kaivoslain kohdat täyttäen myös kaivospiiriksi, jolloin se on voimassa niin kauan kuin löydöksen tekijä hyväksii katsoo.

Valtaajan on tehtävä maanhaltijalle kaivusuunnitelma, jota varten Metsähallituksen Ylä-Lapin hoitoalueen konttorista saa valmiita kaavakkeita. Maanhaltija voi määrätä maksettavaksi ns. takuusumman (* vakuusmaksu), joka palautetaan takaisin kun kaivujäljet on tasoitettu asianmukaisesti ja rakennukset poistettu.

Maapuulupaa tarvitaan, jos tulenteeseen käytetään maastosta otettua polttopuuta. Pystypuulupaa tarvitaan, jos kaivoksen kohdalta joudutaan kaatamaan pystypuita. Tukki- ja kuitupuusta on maksettava erillisen arvion mukaan.

Rakentaminen on kielletty valtausalueella. Pressukatoksia, teltoja ja kuljetettavia asumuksia saa kaivaja pitää. Ne on kuitenkin purettava vuosittain töiden päätyttyä. Asuntovaunujen pitäminen valtausalueen ulkopuolella on kiellettyä.

Myönnetty valtauskirja tulee postiennakkona, mistä on maksettava leimavero ja valtausmaksu. Liitteenä ovat ohjeet valtauskorvauksen maksamisesta maanomistajalle. Kaivoslain muuttamisesta (1625/92) on tullut 1.1.1994 voimaan mm. valtausmaksujen maksaminen etukäteen kultakin vuodelta maaliskuun 15. päivään mennessä. Kallanhuuhdon tilastotiedot (vuosiraportit) on nyt annettava vuosittain Kauppa- ja teollisuusministeriölle 1.3. mennessä (ennen 1.5. mennessä).

* kaivoslainsäädäntö, kaivoslaki, karensivaltaus, puolustusmaksu, Suomen senaatti, vakuusmaksu, valtaushakemus, valtausmaksut ja valtausvaraus.

Kaivajien, varsinkin koneella työskentelevien kannattaa tutustua Ympäristövahinkovakuutukseen, Ympäristösuojeluasetukseen ja Ympäristösuojelulakiin.

VALTAUSHAKEMUS

Hakemus lähetetään Kauppa- ja teollisuusministeriöön ja siinä oltava seuraavat tiedot.

Hakija: nimi, ammatti, kotipaikka, osoite ja virkatodistus (tai kaupparekisteriote).

Valtauksen sijaintitiedot: lääni, kunta, kylä, tilan nimi ja rekisterinumero (Ylä-Lapin luonnonhoitoalueella riittää kylän ja tilan osalta: metsähallitus Ylä-Lapin luonnonhoitoalue, valtionmaa ja paikan määrittely joen tai puron perusteella).

Kartta: mittakaavaltaan 1:20000, johon on merkitty karttalehtinumero ja koordinaatit sekä valtauksen sijainti suorin viivoin.

Pinta-ala: valtausalue saa olla enintään 7 ha ja ilmoitetaan 0,1 hehtaarin tarkkuudella.

Esteettömyystodistus: rekisteritoimiston, metsähallituksen tai kahden paikalliset olosuhteet tuntevan henkilön (esim. nimismies) todistus siitä, ettei valtauksella ole kaivoslain 6 §:n 1 momentin 3–8 kohdassa tarkoitettuja esteitä.

Valtausalueen nimi: ehdotus valtausalueelle annettavaksi nimeksi, yleensä yksi sana.

Kaivoskivennäinen: mitä hakija otaksuu alueella olevan (esim. huuhdontakulta).

Hakemuksen käsittely vie 2–4 kk. Valtauksen myöntämisen osoitukseksi lähetetään valtauskirja. Valtaus on voimassa viisi vuotta. Mikäli valtaaja on työskennellyt ahkerasti,

voi hän hakea tämänkin jälkeen 1–3 vuotta jatkoaikaa (* kaivoslainsäädäntö, kaivoslaki, valtaus ja valtausmaksut).

VALTAUSKARTAT

Kauppa- ja teollisuusministeriöstä voi tilata maksullisia valtausten tilannekarttoja 1:20000.

KTM:n nettisivuilta löytyvät vallatut, uudet valtaukset ja karensissa olevat kaivospiirit, valtaukset sekä varatut alueet. Ne ovat MapInfo muodossa, mutta niitä voi katsella ilmaisohjelmalla. Numeerisia peruskarttoja voi ostaa Maanmittauslaitokselta.

VALTAUSMAKSUT (vuonna 2003)

Kertamaksut:

Päätösmaksu (ent. leimavero) 400 euroa

Vakuusmaksu maanomistajalle (metsähallitukselle): lapiokaivu 550–850 euroa (Lemmenjoella 840 euroa), konelapiokaivu 1300–1700 euroa ja isommat koneet 1700 eurosta ylöspäin.

Vakuusmaksu tallennetaan sulkutilille, joka on voimassa 2 vuotta valtausajan päättymisestä. Metsähallituksella on oikeus käyttää tilillä olevia rahoja siistimistöihin, mikäli valtaaja ei ole suorittanut vuoden kuluessa valtauksen raukeamisesta alueen siistimistä. Kun alue on asianmukaisessa kunnossa ja maanomistaja (Metsähallitus) sen hyväksynyt, valtaaja saa vakuusmaksun itselleen.

Ympäristölupa on konekaivajilla 1700 euroa.

Ympäristövahinkovakuutus on konekaivajilla 200–3000 euroa.

Vuosimaksut

Valtauskorvaus maanomistajalle (Metsähallitukselle) 10 euroa/ha, maksettava omatoimisesti vuosittain 15.3. mennessä.

Valtausmaksu valtiolle 6,75 euroa/ha (min. 33,75 euroa). Valtauksen suurin koko saa olla 7 ha. Maksetaan ensimmäisen kerran lunastuksen yhteydessä ja sen jälkeen 15.3. mennessä. Valtausmaksusta tulee lasku KTM:stä. (* kaivoslainsäädäntö, kaivoslaki, valtaus ja valtaushakemus).

Jättemaksu 31 euroa on maksettava Inarin kunnalle.

Polttopuut, Metsähallitukselta saa ostaa polttopuuta (maapuu, karsintajäte ym.) 8,5–10 euroa/kuutiometri.

Maastoliikennelupa, huoltoajoa varten tarvitaan ja se maksetaan Metsähallitukselle (9 euroa/vrk, 12 euroa/3 vrk tai 17 euroa/viikko).

VANHANJÄNGÄNSELKÄ (Vanhaselkä)

Laaniojan ja Luton välillä, nelostien itäpuolella.

Kalle Gumeruksella ("Kumse–Kalle") valtaus Luttojoella vuonna 1905 ja kaivospiirinä vuosina 1907–13.

VANHAN MIEHEN KAIVOS

Kulta-alue, josta on joskus aikaisemmin kaivettu kultaa.

VARAUS (* kaivoslainsäädäntö ja valtaus).

VARAUSALUE (* kaivoslainsäädäntö)

VARAUSILMOITUS

Kaivoslain mukaan kivennäislöydöksen valtaajan löydöksen sijaintipaikkakunnan nimismiehelle tekemä ilmoitus (* kaivoslainsäädäntö).

VARPUPÄÄ

Sompion luonnonpuistossa, korkeus 360 m.

Mutterikämpä sijaitsi Peselmäselässä, Varpupään korkeimmasta kohdasta kaakkoon 1,4 km, Sompion luonnonpuiston rajasta pari sataa metriä lounaaseen (* mutterikämpä ja Tankavaaran Kultakylä).

Mutterikämpän paikalle on pystytetty vuonna 1975 opastetaulu.

VARRAAJOKI

Joki laskee Lokan tekojärveen, alkulähteet ovat Pikku-Suksivaaran ja Sakiamaan välillä Sodankylässä.

Ensimmäiset kullanhuuhdontaluvat on haettu vuonna 2014 (14 kpl). Ensimmäinen lupa on myönnetty vuonna 2016.

VASKAUS

Ränninpesusta saatu maa-aines huuhdotaan vaskoolissa (huuhtomapannussa). Vaskattaessa heilutellaan ja pyöritellään astiaa, jotta raskaimmat ainekset vajoavat pohjalle. Vaskaus suoritetaan tyynessä tai heikkovirtaisessa vedessä. Huljutusten jälkeen vaskoolia kallistetaan sen verran, että päällimmäinen hiekka luisuu veden mukana. Huljutukset toistetaan useamman kerran. Maa-aineksen vähetessä vaskoolista päästetään vettä aina vain varovaisemmin (* granaatti, ränninpesu ja upa).

VASKISJOKI (* Ivalojoeki) (= Alaoja)

Laskee pohjoisesta Ivalojokeen Sotajoenkosken alapäähän, Sotajokisuusta 900 m alavirtaan.

Alaosa on vallattu 1980-luvulla.

VASKISPÄÄ (* = Keinopää)

VASKISSUVANTO (* Ivalojoeki) (= Porttikosken suvanto, vanhoissa kartoissa käytetty nimi)

Ivalojoessa oleva 2 km pitkä suvanto, Ritakosken yläpuolelta aina Sotajoen nivalle asti.

VASKOJOKI

Paatari

Angeli-Inari tie

Tirron kylä

Angeli-Inari tie

Patajoki (Ruihtojohka)

Puordnajoki–Pehkosenkuru–Roavveaja

Postijoki (Poastajohka).– Maantiejoki (Madijohka)–Miessijoki (Miessejohka)

Siikajärvi (Tšuovdsajavri)

Paskaoja

Vaskojärvi (Faškujavri)

Kotaoja (Koahtejohka)

Vaskolompolo

Axel Planting ehdotti vuonna 1867 joen tutkimista.

Konrad Lihrin retkikunta löysi vuonna 1868 kullan merkkejä (* Lihrin retkikunta).

Peter L. Nenjukoff haki Peter A. Nenjukoffin nimissä vuonna 1870 kullannetsintälupaa.

Fredik Grönholm kävi tutkimassa vuonna 1873 jokea. Mukana olivat Johan Ingeröinen, Pehr Maunu ja Matts Sarre.

Lassi Lohi ja Kangasniemi tutkivat jokea valtion laskuun vuonna 1882, kultaa löytyi niukasti.

Mikko Saijets oli vuoden 1888 paikkeilla venäläisen kullanetsintäporukan mukana.

Vaskojokeen etelästä laskevista puroista vain tavattu kultaa.

Matti Omenainen kaivoi vuosina 1947–48.

Ladnajoivain tunturilta laskevasta purosta Eenok Karppinen ("Humu") löysi hienoa kultaa.

Muutamia valtauksia 1950-luvulla (* Siikajärvi).

Yksi valtaus oli 1980-luvulla.

VASKOOLI (= huuhtontapanu = vati = kooli)

On työkalu, jolla erotetaan kulta ja muut raskaammat maa-ainekset kevyemmästä sorasta ja hiekasta vettä ja ominaispainoeroja hyväksi käyttäen.

Vaskooli on tehty raudasta, muovista ja ennen puusta. Malleja on monenlaisia, mutta yleensä pyöreitä matalareunaisia vateja. Puiset olivat yleensä suorakulmaisia yhdestä puusta veistettyjä tai laatikkomaisia laudasta tehtyjä (* vaskaus).

VASTALAUTA (= * luomalauta)

VATI (= * vaskooli)

VAULONJOKI

Vaulo tarkoittaa naruköyttä reen jalaksessa. Vaulonjoki laskee Porttipahdan tekojärveen.

Kultareitille latvapurojen yli rakennettiin uudet sillat vuonna 1882, hirsikehikkoiset kivillä täytetyt silta-arkut ovat näkyvissä vielä tänä päivänäkin (* Kitinen).

Yksi venereitti aikoinaan kultamaille kulki Vaulonjokea pitkin latvaosalle ja vetotaipaleen jälkeen siirryttiin Kivijoelle ja edelleen Ivalojoelle.

Vaulonjoen länsipuolella on Vassamaselkä ja Kurttiokummut. Kyseisissä paikoissa on huuhtontakultaa mutta kulku paikoille on vaikeaa jänkien takia.

VAULONLAMPI

Vaulonjoen latvoilla.

Rakennettiin autiotupa ja raivattiin kulkureitti 1870-luvulla (* postipolku) Appisjokisuulle.

Polku merkittiin vuonna 1882 ja lisättiin pitkospuita (* Vaulonjoki).

Ympäristössä esiintyy kultaa pieniä määriä.

VENELIIKENNE

* Kettukoski, Kettujoki, Kitinen, Kultahamina, Njurgulahti ja Sikovuono

Sylvia Petronella van der Moer jätti myös nimensä Lemmenjoella käytettyihin veneisiin.

G. Waselius käytti aikoinaan nimenä Petronellaa ja myöhemmin on ollut käytössä mm. Petronella I ja II sekä Sylvia I ja II.

VESIJOHTORÄNNI (Vedenjohtoränni)

Vesijohtorännillä johdetaan vettä huuhtontapaikalle.

VIEMÄRI

Viemärillä johdetaan liika vesi kaivamispaikalta pois tai ohi.

VIETKAJOKI

Ounasjoen sivujoki (* Ounasjoki).

VIIKSET

Viikset ovat 2–3 mm paksusta metallilangasta L-muotoon taivutetut sauvat. Viiksiä pidetään käsissä lyhyempi osa sormien välissä. Viikset voivat olla kupariset, hopeiset tai ammattilaisten käyttämät kultaiset. Viikset voivat kääntyä erilleen vasemmalle ja oikealle sekä ristiin. Viiksien kääntymissuunnan mukaan tehdään päätelmiä kullan olemassaolosta. Viiksien toiminta on samanlaista kun käytetään haarallista pajua kaivojen etsintään.

VIIPUSTUNTURIT (L)

Morgam–Viibus korkein huippu 598,9 m.

Kultaa löytynyt vähäisiä määriä.

VILLIPANKKI

Sotajoella, Ivalojoelta 1,1–1,5 km ylävirtaan.

VONGOIVAJOKI

Laskee pohjoisesta Jaurujokeen Saariselän itäosassa.

Vongoivan maja rakennettiin (Leonid Holman) Vongoivajoen suulle vuonna 1935 kullanetsintäryhmän tukikohdaksi. Majasta on nykyisin jäljellä vain maatuvia hirsiä.

Joesta löytyi kultaa useita kohdista.

* Jaurujoki, Luttojoen Kultra Oy ja Saariselkä Oy

VUIJEMINHAARA (Vuijeminjoki, Vuijemi)

Sotajoen sivuhaara

Paskaoja

Kellotapulinoja = Koiranuittama

Lautalaavunniemi

Kekkosenoja

Kutturantie

On käytetty kulkureittinä Ivalojoelle 1800-luvulla.

Wiljami Kyrö kaivoi 1890-luvulla.

Suuosalla oli Ahokkaan vuonna 1884 rakentama suuri kämpä, joka uitettiin Pahaojan suulle vuonna 1925 (* Pahaojan Kultala).

ALAOJA, Sotajoki–250 m ylävirtaan, länsiranta.

Paikassa on vanhoja kallioon ulottuneita törmäkaivoksia, lohkat haittana.

PASKAOJA

Laskee Vuijeminhaaraan lännestä, Sotajoelta 800 m. Nimen taustana poska = väinönputki.

PASKAOJASUU, ylävirtaan 250 m ja alavirtaan 150 m, länsiranta

Petter Puurosen valtaus vuosina 1879–82, esimiehenä E. Kalliosalmi, töissä 5–10 miestä, kultaa 881 g. Paskaojasuun pohjoispuolella Vuijemihaaran länsirannalla on Puurosen kämpän ja saunan haamut.

Suulla J. Sukulan valtaus vuonna 1883.

Kulta on hienoa ja pinnassa.
Paikassa on kaivettu 1980-luvulla.

PASKAOJASUU, ylävirtaan 600–750 m
Pieniä kaivoksia on ollut länsirannalla suoalueen reunalla.
Kulta on hienoa ja pinnassa.

KELLOTAPULINOJASUU, länsiranta
Johan Puolakka kaivoi törmässä ja rakensi kivikämpän (Vuijeminhaarasta 80 m länteen), mies katosi jäljettömiin 1910-luvun lopulla.
Ivalojoki Oy:llä oli valtaus vuonna 1925.
lisäksi Valle tutki paikkaa 1930-luvulla.
Heikki Kokko kaivoi vuonna 1938, löysi karkeaa kultaa 140 g, suurin sekahippu 61 g.
Eljas Mäki ja Reino Etholen kaivoivat vuonna 1938, saivat kolme yli 10 g:n hippua.
Kulta sijaitsee korkeimmalla kaikista Sotajoen ja sen sivuhaarojen kaivoksista jokipohjaan nähden.
Sorapatja on metrin paksuinen ja alla on repeytyntä kalliota.

KELLOTAPULINNIEMI, Kellotapulinojasuusta 0–200 m ylävirtaan, länsiranta.
J. A. Witikalla oli valtaus vuosina 1879–83.
Kaivokset ovat suhteellisen korkealta.
Länsirannalla on kämpän haamu.
Pentti Nummela ja Raija Arho ovat kaivaneet 1980-luvulla.

KELLOTAPULINOJA, suuosasta 400 m ja 600 m ylävirtaan.
Länsirannalla on vanhoja rantakaivoksia louhikossa.

KELLOTAPULINOJA, suuosasta 1,2–1,3 km ylävirtaan (Lautalaavunniemen pohjoispuoli)
Koskijakso, jota on kaivettu pohjasta ja rannoilta, kulta karkeaa.
Seppo Mauno on imuroinut joen pohjaa 1980-luvulla. Seppo imuroi hiput painoltaan 17 ja 16,5 g

LAUTALAAVUNNIEMI, Kutturantietä 2,1 km, Kellotapulinojasuulta 1,5 km.
Itärannalla, kulta on karkeaa mutta suuret lohkat haittaavat kaivamista.
Itärannalla on laavun jäännökset.

KUTTURAN TUESTÄ 1,4–1,9 km alavirtaan, länsiranta.
Paikassa on vanhoja pieniä kaivoksia, kulta hienoa.
Oiva Kukkala on kaivanut 1980-luvulla.
Kutturantietä 1,4 km olevassa niemessä Vuijeminhaaran itäpuolella kämpän, saunan, kellarin ja uunin rauniot.

KUTTURAN TUESTÄ 0,8–1,1 km alavirtaan, länsiranta.
Vanhoja kaivoksia on ollut 1900-luvun alkupuolella, kulta hienoa.
Paikassa on huuhdottu 1980-luvulla.

KEKKOSENNOJASUU
Kekkosenojan suun kohdalla imurotu joen pohjaa, kulta vähän karkeampaa.

KUTTURAN TIE, ylävirtaan

Paikassa on huuhdottu 1980-luvulla, kulta hienoa.
Köysihaaran suosan molemmin puolin valtauksia 1980-luvulla.

KUTUSTAJANOJA

VUIJEMISELÄNOJA

Latvoilla on ollut valtaus 1990-luvulla.

KÖYSIHAARA

Paikka epäselvä:

Jukka Anttila on kaivanut 1990-luvulla.

VUIJEMINSELKÄ

Korkein kohta 353 metriä, Kutustajanojan latvaosan ja Vuijeminhaaran välissä.
Vuijeminselästä löytyy kultaa mutta veden puute on ongelma. Sinne on kuljetettu vettä tankkiautolla 1990-luvulla.

VUIJEMISELÄNOJA

Laskee Vuijeminhaaraan, Vuijeminselän länsipuolella. Suuosa Kutturin tiestä noin kilometri etelään, alkuosa Pyöriäjängällä.

VUOKSENNISKA OY

Leonid Helman sai yhtiön kiinnostumaan Sodankylän pohjoispuolella sijaitsevasta kohteesta. E. Kranck sai tehtäväkseen vuonna 1941 tutkia malmialueen. Paikalla suoritettiin kairauksia, mutta juonet osoittautuivat aivan liian pieniksi.

VUOMASELKÄ

Purnumukan ja Kutturin teiden puolivälissä, nelostien länsipuolella
Vanha poroerotuspaikka, johon syntyi vuosisadan alkupuolella huomattava turvekotakylä (* Sallivaara).

VUORIKAIIVOS OY

Yhtiö huusi vuonna 1913 itselleen konkurssiin menneen Suomalais-Amerikkalaisen Kaivosyhtiön osakkeet.

Yhtiön osakkeita merkitsivät huomattavan määrän veljekset K. F. Joutsen ja A. F. Jonsson.

VUOSILEIMA

Kirjaimen ja numeron yhdistelmä, joka kertoo tuotteen valmistusvuoden (esim. kultaesineet).

VUOSIRENGAS (= Vuosilusto, * Rahajärvi)

VUOTOMAA

On routailmiö ja se muodostuu rinteille. Roudan liikutteleva maa valuu hitaasti rinteitä alas. Tällöin kivistä ja lohkarista muodostuu rinteiden suuntaisia kivijuovia. Hienommas-ta aineksesta kasaantuu tavallisesti poikkirinteen suuntaisia vuotomaahyllyjä.

VUOTSO (= Muotkataival)

Vuotso on kapea vetinen suo tai pitkä kapeahko suolahdeke, jossa on peräkkäisiä lampia.

Muotka tarkoittaa veneen vetämistä maitse vesistöstä toiseen.

Vuotson ensimmäisiä asukkaita olivat Kautokeinin suunnalta lähteneitä porosaamelaisia 1860–70 lukujen taitteessa (* Sallivaara).

Saksalaiset ampuivat 4000 kranaattia 30.10.1944 Vuotson tienhaaran paikkeille (* Lapin sota ja Tankavaara).

Lentokentän ympäristössä on kranaatinkuoppia. Lentokentän tienhaarasta noin 1 km etelään nelostien itäpuolella on ollut saksalaisten asuntoalue. Alueella rakennusten perustuksia, autonromuja ym. rautatavaraa.

Lentokentätien ja nelostien risteyksestä itään päin sijaitsee Taivonselkä, paikassa oli myös saksalaisten tukikohtia.

Geologisen tutkimuslaitoksen hirsirakennus valmistui vuonna 1951 Vuotsosta itään pari kilometriä Lokan tien varrelle.

VUOTSON KANAVA

Ennen paikassa oli suokapeikko ja sitä käytettiin Riestojoelta siirtymiseen Tankajoelle ja toisinpäin. Reittiä kaivettiin vuonna 1898. Valtion toimesta kanavaa kaivettiin vuosina 1909–1910. Riestojoelta tultaessa ensin oli Taivallamminoja, Taivallampi ja loppuosa Vuotso-oja.

Kanava yhdistää toisiinsa Lokan ja Porttipahdan tekojärvet. Kanavan pituus on 21 km ja rakennettu vuosina 1978–81.

Kanavaa kaivettaessa löytyi turve- ja liejukerrostumasta kaksi suhteellisen hyvin säilynyttä lehtikuusen runkoa. Ensimmäinen löytyi nelostien länsipuolelta Vuotson sillalta 1,2 km. Puulla oli pituutta kahdeksan metriä ja sen ikä 49200 vuotta. Toinen puu löytyi Riestojoen liittymäkohdasta nelostieltä 250 metriä. Tämän pituus oli noin kolme metriä ja iältään 120000 vuotta.

VUOTSON MAJA

Vuotson kautta rakennettiin tie pohjoiseen 1910-luvulla ja samoihin aikoihin valmistui kestiekievari kylään. Lapin sodan jälkeen valtio rakensi paikalle matkailumajan.

Kultamuseoyhdistys osti majatalon vuonna 1999. Nykyisin majan omistaa yksityinen yrittäjä ja tiloja on uusittu 2014.

Taiteilija Anders Alariesto oli majan talonmiehenä pitkään. Anders maalasi tauluja ja teki erilaisia matkamuuistoja poronluista ja pellistä. Hän oli pellistä tehnyt Vuotson majan lähimäntyihin metsojen näköisiä lintuja, joihin vuosien saatossa kertyi luodinreikiä metsästäjien luullessa niitä aidoiksi.

Melkein kaikki linnut putosivat puista, mutta viimeisen metson allekirjoittanut haki isosta männystä 5.8.1999. Myös tässä linnussa oli luodin reikiä. Luovutin metson Tankavaaran Kultamuseolle.

VYÖRYKIVIKEILA (= talusmuodostuma)

Lohkareet ovat rapautuneet irti kymmeniä metrejä korkeista pystysuorista kallioseinäistä ja ovat pudonneet rinteiden juurelle muodostaen vyörykivikeiloja. Lemmenjoen, Vaijoen ja Puskuäytsin rotkot ovat talusmuodostumia.

VÄHÄ-HANGASOJA (= Kerkelänoja)

Laskee koillisesta Hangasojaan (* Hangasoja).
Jakob Sederholm tutki vuonna 1897 pohjoisrannan valkoista kvartsikallion juonta.
Reino Lehtinen rakensi kämpän ja asui ennen sotia.
Latvaosassa oli valtaus 1990-luvulla.

VÄLIOJA

Laskee Sotajokeen etelästä Pahaojan ja Annebergiojan välille. Aikaisemmin Pahaojasta käytettiin Välioja nimeä.
Maailmanpankin kaivantoja Väliojan kohdalla Sotajoen rannalla (* Sotajoki).

VÄÄNÄSENNIVA (* Ivalojoki)

On Ivalojoessa Timanttikönkään alapuolella.

VÄÄNÄSENOJA (* Ivalojoki)

Laskee idästä Ivalojokeen, Väänäsennivan ja Möllerinkosken välille.

VÄÄNÄSENVAARA

Ivalojoen, Timanttiojan ja Väänäsenojan välissä. Kartoissa väärässä paikkaa eli pitäisi olla kilometrin verran lounaaseen.

W

M N O P R S T U V W Y Z Ä

WILLE

Tolosjoelta 200 m länteen ja Kutturin tiestä 600 m pohjoiseen.

Prospektor Oy:n koekaivos vuonna 1902 (nimi Wilhelm Hallin mukaan, Tolosjoki).

Lasse Kock löysi 1970-luvun lopulla ns. Villen juonesta pienen suomalaisen magneettia sisältävän juonen osan. Tästä ei ole mainintaa Fircksin kuvauksessa On the Occurance of Gold in Finnish Lappland.

WITIKKA

Sotajoella, Pahaojasuun alapuolella (ks. Sotajoki).

J. Witikan valtaus vuonna 1882, Sotajoen yli 78 m pitkä vesiränni.

Y

M N O P R S T U V W Y Z Ä

YLIALAOJA (= Hunajapisara)

Laskee pohjoisesta Ivalojokeen, Sotajokisuusta 1 km ylävirtaan (* Hunajapisara).

YLIONSAOJA (= * Grönholmanoja)

Laskee pohjoisesta Ivalojokeen, Sotajokisuusta 2 km ylävirtaan.

YLI-LUIRO

Entinen erämaakylä Luirojoen rannalla Lokan tekojärven ja Kopsusjärven puolivälissä. Venäläiset partisaanit hyökkäsivät kylään elokuussa 1943. He surmasivat kymmenkunta kylän siviiliasukasta.

YLISENOJA

Laskee Tankajokeen

Purnumukan tienhaarasta 6 km pohjoiseen sijaitsevan sillan ympäristön olivat saksalaiset miinoittaneet. Sillan raivaus- ja rakennustöissä kuoli 8 miestä.

YLISENVAARA

Nelostien itäpuolella noin 4 km Purnumukan tienhaarasta pohjoiseen, korkeus 325 m. Vaaran pohjoispuolella saksalaisten rakentamia tykistön tuliasemia ja huoltotie Riestonaapaan (* Tankavaara).

Vaarassa on sijainnut pienempi vankileiri (* Pikku-Tankavaara ja Purnumukka).

YLÄ-LAPIN KIVIKULTA OY

<>VIRANOMAISTEN VALTAUSTIEDOT:

"Laanila 1" Ylä-Lapin Kivikulta Oy Laanioja Laanilan paikkeilla 1997-2013,

"Laanila 2" Ylä-Lapin Kivikulta Oy Laaniojan suulta ylävirtaan ja Laanilammenojan yläosa 1997-2013,

"Laanila nro 3" Ylä-Lapin Kivikulta Oy Laanioja 2004-13,

"Laanila nro 4" Ylä-Lapin Kivikulta Oy Laanioja, Kaunispäänojasuun molemmin puolin 2003-13

<>KULLANHUUHDONTALUPA:

HL2013:0013 "Laanila nro 4" Laanioja ja Laanilammenoja, (Tolosjoki), lapiokaivu, 2014-17. Jatkolupa 2018-28.

HL2013:0014 "Laanila nro 2" Laaniojan alaosalla, sähkölinjasta alavirtaan päin, (Tolosjoki), lapiokaivu, 2014-17. Jatkolupa 2018-28.

HL2013:0015 "Laanila nro 3" Laanioja, Kaunispäänojan suosalla, (Tolosjoki), lapiokaivu, 2014-17. Jatkolupa 2018-28.

YLÄPALSI

Palsiojalla Prospektor Oy:n tukikohtana Raahen pirtti vuonna 1902 (* Prospektor Oy).

YMPÄRISTÖLUPA

Lapiokaivaja ei tarvitse vielä hakea ympäristölupaa, sillä 1.3.2000 voimaan tulleen ympäristösuojeluasetuksen mukaan vain kaivostoiminta ja koneellinen kullankaivu vaativat ympäristöluvan. Ehkä tulevaisuudessa myös lapiokaivajan pitää hakea ympäristölupa.

YMPÄRISTÖVAHINKOVAKUUTUS

YMPÄRISTÖSUOJELUASETUS

YMPÄRISTÖSUOJELULAKI

YRJÖNOJA (* Ivalojoki)

Laskee kaakosta Ivalojokeen Ruikanmutkan kohdalle.

YRJÖNVAARA

On Väänäsenojan pohjoispuolella, karttoihin merkitty väärään kohtaan. Oikea vaara on 1,5 km etelämpänä eli Väänäsenvaaraksi nimetty.

On Yrjö Heikkisen mukaan nimetty.

YÖPUU

Kelo, honka, josta tehdään yötulet.

Z

M N O P R S T U V W Y Z Ä

ZELLBERGINOJA (= Löytyoja, uusissa kartoissa Selperinoja)
Laskee idästä Palsiojaan.

PALSIOJALTA 0–600 m YLÖSPÄIN, on kaivettu länsirantaa.
Suuosalla Samuel Korvasen valtaus vuosina 1882–83, töissä 4 miestä, kultaa 287 g.
Eino Mikkola on kaivanut isänsä kanssa 1900–luvun alkupuolella.

PALSIOJALTA 750–1100 m YLÖSPÄIN, on kaivettu länsirantaa.
H. Zellbergin valtaus (n:o 36), kultaa 464 g vuonna 1873 ja 100 g vuonna 1874 (oli kapakanpitäjänä Kultalassa).
Valtaus (n:o 36) vuonna 1879, kultaa 143 g.
Vuosisadan vaihteen tienoilla oli suuria työmaita.
Juho Kangasniemellä oli valtaus vuonna 1902.
Zellbergin kämppä on Palsiojalta noin 1 km ojan pohjoisrannalla. Kämpän on kunnostanut Taisto Mäntykangas.

PALSIOJALTA 1150–1600 m
Jaakko ja Kari Kemppainen ovat kaivaneet 1980–luvulla pääasiassa pohjoisrantaa.
Palsiojalta 1800 m ylöspäin, ojan itäpuolella kämpän haamu.

PALSIOJALTA 2000–2800 m YLÖSPÄIN, Zellberginojan latvoilla
Vanhoja kaivoksia.
Väätäsen pariskunta on kaivanut 1980–luvulla.
Paikasta on löytynyt 13 ja 7 g:n hiput.
Kulta on ollut yleensä hienoa.

Vasant Mäkinen löysi vuonna 2003 kaksi isoa tummaa korundia (63,3 ja 43,5 g).
Löytöpaikka voi olla myös Sotajoella, Lumiojan suulta ylävirtaan päin, Ivalojoelta 3,2 km.

Paikka epäselvä:
Heikki Mastomäellä oli valtaus 1990–luvulla.
Iisakki Kuismalla oli valtaus 1990–luvulla.

Ä

M N O P R S T U V W Y Z Ä

ÄIMIJOKI

Laskee Utsjoen kylän länsipuolella Tenoon.
Vanha saamelaisten kauppapaikka (* Coalgasbore).
Luultavasti kultaa löytynyt jo 1500-luvun alkupuolella (* kultatieto).
Norjalainen Tellef Dahll löysi kultaa vuonna 1867.

Konrad Lihrin retkikunta (* Lihrin retkikunta) löysi vuonna 1868 kultaa 5,3 g/ 2 päivää ja saivat kaikkiaan 34 g (tai 40 g). Porukka huuhtoi kuukauden aikana noin 200 m³ soraa. Axel Tigerstedt lähetti retkikunnan vuonna 1883. Miehet saivat vaskoollisesta 5–20 kappaletta litteitä pikkusia kultahiutaleita. Kultapitoinen kultakerros arvioitiin 1,2 m paksuiseksi ja esiintymästä voisi saada 3–4 g/päivä.

Jakob Sederholm ja Emil Sarlin suorittivat lisätutkimuksia vuonna 1901. Sarlin osoitti, että maata kannatti kaivaa 0,5 metrin syvyyteen asti, alempana olevassa sorassa kultaa hyvin niukasti. Koekaivua tehtiin aina 1,5 metrin syvyydelle.

Yrjö Kangasniemi kaivoi vuonna 1902.

Tuomas Törmänen kaivoi vuosina 1901–03.

Paikalle rakennettu talo 1900-luvun vaihteessa, joka sai nimen Kultala. Talossa asuttiin 1970-luvun loppupuolelle saakka, jolloin uusien porotilojen myötä Kultala jäi autioksi.

Kaivos on sijainnut Tenojoen jokitörmällä vesipinnasta noin 10 m ylempänä. Tenon tulvat ovat kuluttaneet rantaa ja samalla hävittänyt kaivettua kultaa- aluetta. Paikalla oli lisäksi kaksi pienempää kaivupaikkaa. Huhdontaveden saamiseksi padottiin Äimijoki (nykyisen sillan alapuolelta) niin, että vesi nousi noin 2,7 m ja johdettiin kaivettua ojaa pitkin kaivupaikalle. Maastossa on vielä näkyvissä juoksutusojia Äimijoelta.

Kulta oli pankin pintakerroksissa.

Äimijoen varrelle haettiin valtauslupaa 1980-luvun alussa.

H. Stigzeliuksen retkikunta koehuuhtoi Äimijokeen laskevassa Kuronavdshissa. Puron pohjalla olevat suuret kivet olivat haittana. Kallion pintaan ei päästy ja 1,5 m syvän koemontun pohjalta löytyi vähän kultaa.

ÄIVIHJÄRVI (L)

Paatarin ja Njurkulahden välillä.

Aslak Aikion eli Kaapin Aslakan talot.

ÄYTSI

On veden uurtama kapea syvä rotko tai kuru.

M N O P R S T U V W Y Z Ä

Tämä aineisto on julkaistu www.kultahippu.fi -sivustolla.